

A TRIANONI SZERZŐDÉS ALÁ ESŐ
KÜLFÖLDI TARTOZÁSOK
BELSŐ ELSZÁMOLÁSA

(AZ 1923: XXVIII. T.-C. MAGYARÁZATA)

ÍRTA:

DR. KRÁHL VILMOS

ÜGYVÉD

BUDAPEST, 1925
EGGENBERGER-FÉLE KÖNYVKERESKEDÉS
(IV., KECSKEMÉTI-UTCA 3)

Rövidítések:

T. - 1923:XXVIII. t.-c.

R. = 6180/923. M. E. rendelet.

FKH. =- m. kir. Felülvizsgáló és Kiegyenlítő Hivatal.

ELŐSZÓ.

Az 1923. évi XXVIII. t.-c. („A trianoni szerződés egyes gazdasági rendelkezéseivel kapcsolatos belső elszámolásról”) ezideig nem nyert irodalmi feldolgozást. Ilyen feldolgozás hiánya azért nem volt eddig érezhető, mert ez a törvény pályafutását — a törvényhozó akaratától függetlenül — „vacatio legis”-szel kezdte meg. Jóllehet ugyanis a törvény már 1923 július 26-án kihirdetett és ugyanekkor egyidejűleg életbelépendő is lett volna: a belső elszámolásra vonatkozó rendelkezések nem voltak végrehajthatók azon okból, mert — amint ezt a m. kir. Felülvizsgáló és Kiegyenlítő Hivatal 1924 május 8-iki jelentése kiemeli — a végrehajtáshoz szükséges idegen pénznemek hiányoztak. Ez volt az oka annak, hogy a törvény jogmagyarázati kérdései eddig alig válhattak aktuálisakká. Azonban tévedés volna azt hinni, hogy ezen akadály folytán a törvénynek egyetlen rendelkezése sem lépett életbe. Ellenkezőleg; a törvénynek azon anyagi jogi és alaki jogi rendelkezései, amelyek a fenti akadályozó tényezőtől függetlenek: már hatályban vannak. Ilyen anyagi jogi rendelkezés foglaltatik például a háború folyamán letétbehelyezéssel teljesíteni kívánt külföldi tartozások tekintetében a 41. §-ban; vagy a másik már hatályban levő jogtétel az, hogy a közvetlen magyar adós a maga által az ő antanthonos hitelezője részéről élvezett fizetési kedvezményekben a saját maga magyar honos közvetett adósát aránylagosan részeltetni tartozik, ha a két kötelezettség között gazdasági összefüggés áll fenn. (35. §.) Ilyen alaki jogszabály foglaltatik a bírói hatáskörre és illetékességre vonatkozólag a 38. §-ban, stb. A törvény számos rendelkezése tehát már hatályban van. Ennek dacára a törvény végrehajtási rendelete — amelyre pedig

a törvény több szakasza is (3., 13., 24., stb.) utalást tartalmaz, — a jelen sorok írása időpontjáig nem jelent meg, aminek oka nyilván ugyanazon körülmény lehetett, amely eddig a belső elszámolási tevékenység megkezdését is késleltette. A végrehajtási rendelet ezen késedelme azonban a jogmagyarázat teendőit nem odázhhatja el továbbra; egyrésztől azért, mert a törvény számos rendelkezése — amint ez fentebb példázólag szemléltetve lett — már hatályban van; másrésztől azért, mert úgy a brit-magyar, mint a francia-magyar, nemkevésbé a görög-magyar viszonylatban is, a szemköztes hivatalok közötti elszámolások folyamatban vannak és az egyes külön egyezményekben körülírt határidők részben már lejártak, részben pedig a lejárat küszöbén állanak. Minthogy végül foganatosítottak már jórészt azon előmunkálatok is, amelyek a törvénynek egyéb részeiben is való végrehajtásához szükségesek — így a 23. §-ban körülírt Tanács felállított —, ennél fogva a belső elszámolás kérdései egész terjedelmükben rövidesen gyakorlati alakban is jelentkezni fognak. Ezek a kérdések a háborúelőtti külföldi tartozások magyar adósait és hitelezőit közvetlenül érintik és így számosan vannak a törvény helyes alkalmazása körül közvetlenül érdekelve és számosan vannak, akik a saját kötelezettségeik mérve és teljesítési módja, nemkevésbé az általuk igénybevehető törvényes kedvezmények tekintetében tiszta képet óhajtának nyerni; másrészt azonban a törvény nyújtotta kedvezményeknek méltányos és helyes alkalmazása — már tekintettel az államkincstár érdekelttségére is — közérdek. Figyelemmel arra, hogy a trianoni szerződésnek szövevényes magánjogi rendelkezésein felül, az idevágólag eddig is elég tekintélyes számban létrejött nemzetközi egyezményekben bőséges joganyag foglaltatik és ezek a nemzetközi egyezmények több külön törvényben, illetve törvényjavaslati indokolásban találhatók csak fel; figyelemmel továbbá arra, hogy a vonatkozó hazai rendeleti joganyag is elég jelentékeny és, hogy ez a joganyag sincsen összefoglalva, hanem számos rendeletben szétszórva található csak fel: a vonatkozó terjedelmes és szétágazó joganyagnak összegyűjtése és a „belső elszámolási törvény” kapcsán való megvilágítása, szükségletet látszik pótolni még azok számára is, akik az anyaggal ismerősek. Ezenfelül, azáltal, hogy a Cseh-szlovák köztársasággal kötött pénzügyi egyezmények (1924: XXII. t.-c.) és az Olaszországgal kötött

pénzügyi egyezmények (1924: XXIII. t.-c.) végrehajtása körüli teendők egy része is a m. kir. Felülvizsgáló és Kiegyenlítő Hivatalra ruházott, szükségesnek látszott annak megvilágítása is, hogy miben és mennyiben különbözik el a hivatalnak ezen utóbbiak körében való tevékenysége a belső elszámolás körüli tevékenységétől. Az imént körvonalazott szükségleteknek kívánt eleget tenni a jelen törvényt magyarázat. Mint merőben gyakorlati célokat szolgáló rövid kommentár, került a belső elszámolás elvi kérdéseinek megvitatását és került a meddő törvénykritikát. Mindazonáltal, ott ahol a törvény rendelkezéseinek helyes megértéséhez szükségesnek mutatkozott, felhasználást nyertek nem csupán a törvényhozási előmunkálatok, hanem a német Reichsausgleichsgesetz és ennek novellái, valamint az osztrák Vorkriegsschuldengesetz, nemkevésbé a hazai íróknak mélyreható és több irányban eredményes javaslatbírálatai, valamint a Magyar Jogászegyesületben lefolytatott magas színvonalú vitában felmerült joganyag is. A követett módszerben ez a kommentár szem előtt tartja — habár igen fogytékosan és csak mintegy dióhéjba szorítva — azt az elvet, amelyet nagy jogtudósunk néhai Szászy-Schwartz Gusztáv egyik kitűnő tanulmányában a helyes törvényfeldolgozás számára követendőnek mond.* „A jó kommentárnak egyesítenie kell az exegesis és a rendszeres feldolgozás előnyeit; kommentár és rendszer, ez jövőben a törvényfeldolgozás alakja.” Ezen gondolatot követve, alább „Áttekintés” címe alatt a törvény mintájául szolgált külföldi törvények vannak ismertetve és a törvény alapelvei egymásra vonatkoztatva összefoglalva; míg az egyes szakaszok kapcsán a hiteles rendelkezések exegetice vannak megvilágítva.

E helyütt — előljáróban — igényel felemlítést egy szövegkritikai megjegyzés és egy „*emendatio*” a hivatalos törvényt szöveggel szemben. A törvény hiteles szövegébe ugyanis (Országos Törvénytár 1923 július 26-iki kiadmány 236. oldal) sajnálatos értelemzavaró szöveghiba csúszott be és pedig a 8. §. 6. bekezdésének zárómondatába, valamint a 9. §. 1. bekezdésének zárómondatába. A hiba azáltal történt, hogy az idézett zárómondatok felcseréltek. Ennek oka, illetve magyarázata a törvény keletkezési történetében rejlik. Az eredeti javaslatban a 8. §. 6. bekezdésének

* Szászy-Schwartz Gusztáv: „Rendszer és kommentár.” (Parerga 413. és köv. old.)

zárómondata így szökö: „A befizetést a 12. §. értelmében kiadandó állami kötelezvényekkel, az utóbbiak névértékén is lehet teljesíteni.” A nemzetgyűlés 1923 június 8-iki ülésében, a részletes tárgyalás során (e javaslat úgy általánosságban mint részleteiben ugyanazon napon, a 135-ik ülésben tárgyalatott le) a törvényjavaslat előadója a következő módosítást ajánlotta a 8. §-hoz: „A befizetést a 12. §-ban megállapított határok között, az említett szakasz értelmében kiadandó állami kötelezvényekkel az utóbbiak névértékén is lehet teljesíteni.” Ez a módosítás azáltal vált szükségessé, mert az angol hivatal — utalással az 1921 december 20-iki brit-magyar egyezményre — a magyar pénzügyminisztériumnál kifogást emelt az ellen, hogy a magyar felek a befizetéseket állami kötelezvényekkel teljesítsék. Az ellentétek elkerülése végett az a megoldás választott, hogy az eredeti rendelkezés helyébe a pénzügyi bizottság azt a módosítást javasolta, hogy a befizetések csak 50% erejéig legyenek állami kötelezvényekkel teljesíthetők. Ezt a módosítást a nemzetgyűlés a részletes tárgyalás során — az 1923 június 8-iki ülésében — el is fogadta és a javaslat 12. §. 6. bekezdésének eredeti szövege ebben az értelemben ugyanekkor módosított. Ugyanezen ülésben ellenzéki oldalról bírálat tárgyává tétett az, hogy olyan koronaelfogadmányok elfogadói, amely elfogadmányoka magyar kötelezett tudomása nélkül adattak tovább külföldre, az ezáltal keletkezett valorizációs többlettel megterhelhetők legyenek. Ez az észrevétel alaposnak találtatván, a javaslat előadója még ugyanazon ülésben ígéretet tett arra, hogy az ilyen elfogadmányok valorizációs terheinek viselése iránt megfelelő indítványt fog előterjeszteni, amely ígéretnek a rákövetkező ülésben eleget is tett. A javaslat harmadik olvasása alkalmával, az 1923 június 12-iki (136-ik) ülésben az előadó a 9. §. 1. bekezdéséhez a következő kiegészítő záradék felvételét indítványozta: „Ilyen kivételes méltánylást érdemlő eset különösen az, ha az a váltó vagy kereskedelmi papír, amelyen az elszámolandó követelés alapul, a kötelezett kifejezett hozzájárulása nélkül került a külföldi hitelező birtokába.” Ez a záradék még ugyanazon ülésben el is fogadtatott. Semmi egyéb részletében nem szenvedett módosulást a javaslat a harmadik olvasás során, hanem egyebekben ugyanazon szövegben nyert elfogadtatást, mint ahogyan a megelőző (1923 június 8-iki) ülésben a részletes tárgyalás módosításaival megszavaztatott. A 8. §. 6. be-

kezdésébe beszúrt módosítás és a 9. §. 1. bekezdéséhez elfogadott záradék — nyilván valamely tévedés folytán — felcseréltettek és ilyen felcserélt elhelyezésben kerültek be a törvény hivatalos kiadványába, ahol értelemzavarólag hatnak, úgy, hogy az összefüggés hiánya első olvasásra észrevehető. Ajánlatos volna a felcserélt záradékok eredeti elhelyezésével, hiteles módon helyesbíteni a törvény szövegét.

Legyen szabad — záradékkul — ezen a helyen egy kötelességet teljesíteni és hálás köszönetet mondani a törvényjavaslat nagyérdemű szerzőjének, *Dr. Nyári Jenő* ügyvéd úrnak, a Pénzügyi Központ igazgatójának, aki, mint az anyagnak hivatott ismerője és értelmezője, e sorok írójának kérelmére, sokoldalú elfoglaltsága közepette is, szíves volt időt szentelni a jelen dolgozat kéziratának és nagyértékű útmutatásokkal és becses észrevételekkel több irányban gyarapítani annak tartalmát.

I.

Áttekintés.

Arra a kérdésre, hogy mi értendő „belső elszámolás” alatt? a válasz a legcélszerűbben olyan módon adható meg, ha a fogalom által megjelölni kívánt elszámolási művelet a keletkeztető okokig visszamenőleg nyer megvilágítást. A belső elszámolási művelet szoros összefüggésben van a békeszerződés rendelkezéseivel. A trianoni szerződés — tudvalevőleg — a háborúelőtti pénztartozások és pénzkövetelések kölcsönös lebonyolítása és kiegyenlítése céljára a győztes állam és a legyőzött állam között egy clearing-rendszert konstituál, amelynek gyakorlati megvalósítására úgy az érdekelt antantállam, mint a magyar állam egy-egy külön szervezet, a Felülvizsgáló és Kiegyenlítő Hivatalt állított fel. Mindegyik clearingállambeli hitelező a saját állama clearinghivatalának jelenti be a szemköztes állam honosával szemben fennálló követelését és a kölcsönös követelések, ha valóságukban elismertettek, vagy vita esetében az erre illetékes fórum által megállapítást nyertek, úgy a hivatalok közötti kölcsönös beszámítás útján törlesztetnek; csak a kölcsönös skontraíció után mutatkozó egyenlegek kerülnek tényleges kiegyenlítésre vagy másnemű elszámolás alá. A kölcsönös kompenzálásnak ez a rendszere szükségképen két különálló — bár egymással összetartozó — műveletet kíván: az egyik művelet a két állam hivatalai közötti államközi leszámolás (extern clearing), a másik művelet az elszámolás a belföldi clearinghivatal és a belföldi adós, illetve a clearinghivatal és a belföldi hitelező között (intern clearing). Az államközi (extern) clearingeljárást a trianoni szerződés részletesen szabályozta a 231. cikkben és az azt követő függelékben. Az ott foglalt rendelkezések értelmében a clearing-rendszer optálása által a magyar állam első helyen szavatossá válik a magyar adósok tartozásaiért, aminélfogva a clearing-rendszer különleges jogviszonyt létesít nemcsak a szemköztes hivatalok között, hanem a FKH. és a magyar fél között is. A clearing-rendszer új szerveket és új feleket kapcsol bele az eredeti jogügylet

alapján fennállott jogviszonyba. A bekapcsolt szervek a clearing-hivatalok; a bekapcsolt felek: a magyar fél oldalán a magyar államkincstár, az antantfél oldalán az érdekelt antantállam. A hivatalok közbeékelődése által hármassal párhuzamos jogviszony keletkezik: egy nemzetközi jogviszony a két hivatal között; egy belföldi jogviszony a magyar fél és a magyar FKH. között; és egy reciprok jogviszony az antantfél és az antanthivatal között. A trianoni szerződés rendelkezései értelmében a szemköztes clearinghivatalok a bejelentett és valódiságukban elismert, illetve beigazolást nyert követeléseket oly módon számolják el egymással, hogy amennyiben a magyar hivatal terhére mutatkozik egyenleg, úgy a magyar kincstár ezt készpénzben kiegyenlíteni tartozik; ellenben abban az esetben, hogyha megfordítva, a magyar hivatal javára mutatkozik egyenleg, úgy az antantállam azt nem fizeti ki valósággal, hanem az egyenleg a jóvátételi számlán a magyar állam javára iratsk. Míg az államközi elszámolás a trianoni szerződésben ilyen módon szabályozást nyert, addig az intern clearing tekintetében a trianoni szerződésben nincsenek közelebbi rendelkezések és így ez külön belföldi szabályozást igényelt, annál is inkább, mert ez kizárólag a magyar állam és a magyar állampolgár között belső jogviszony, amelynek szabályozása tekintetében a trianoni szerződés semmilyen megkötést nem tartalmaz. Az a ténykörülmeny, hogy a clearingrendszer hatásaként az állam első helyen szavatossá lett a magyar adósság tartozásaiért, szükségessé tette a visszkereseti jog gyakorlásának törvényhozási szabályozását, különösen azért is, mert a hivatali követelésnek a magyar adóssal szemben való behajtására a trianoni szerződés egymagában nem nyújt a hivatalnak jogalapot, hanem ahhoz belső törvényhozási felhatalmazás volt szükséges. A magyar törvényhozás az így felmerülő kérdéseket szuverén módon szabályozhatta és szabályozta is. Ezt a célt szolgálja a belső elszámolásról szóló 1923: XXVIII. t.-c. Külön kiemelését igényel azonban, hogy a trianoni szerződés a háborúelőtti tartozások lebonyolítását a volt ellenséges honosok között nem írja elő kötelezőleg clearingszerű módon. Ellenkezőleg: minden antantállamnak a trianoni szerződés életbelépésétől számított hat hónapon belül szabad választása volt aziránt, hogy a clearingrendszert kívánta-e optálni vagy nem? Elegendő volt az antantállamnak a magyar kormányhoz intézett ezirányú bejelentése az államközi clearingrendszer aktiválására. Magyarországgal szemben négy antantállam élt a trianoni szerződés 231. cikk e) pontjában körülírt bejelentéssel: Nagybritannia, Franciaország, Belgium és Görögország. Ezekkel szemben tehát a clearinghivatalok útján bonyolítottak le a háborúelőtti tartozások és követelések; ezzel szemben a többi antantállamokkal szemben fennálló tartozások és követelések — amennyiben ugyanis az illető antantállam az utóbbiakat nem vetette lefoglalás alá — az ügyleti felek között közvetlenül nyerne lebo-

nyolítást. A valóságban — amint ez alább megvilágítást nyer — egyes clearingenkívüli antantállamokkal külön megállapodások jöttek létre a kölcsönös tartozások és követelések lebonyolítása iránt így: Olaszországgal az 1924 március 27-iki egyezmények; és a Csehszlovák köztársasággal az 1923 július 13-án a régi osztrák és magyar koronában keletkezett követelések és tartozások tekintetében létrejött egyezmény.

Már egymagában az államközi clearing útján való lebonyolítás — a fentebbiek szerint — szükségképen maga után vonta, hogy az intern clearingviszonylat is törvényhozási szabályozást kellett hogy nyerjen. A belső elszámolási kérdések jogi szabályozása, helyesebben a *belső elszámolás mint jogi probléma* kényszerűleg előállott volna akkor is, hogyha a trianoni szerződés a háborúelőtti tartozások teljesítési pénzneme tekintetében nem is tartalmazna különleges rendelkezéseket. Mint jogi probléma azonban csakis azon antantállamokkal való vonatkozásban merülhetett volna fel, amely antantállamok az államközi clearinget optálták. Nem merülhetett volna fel a kérdés olyan antantállamokkal szemben fennálló tartozások és követelések tekintetében, amelyek nem optálták a clearinget. A trianoni szerződés azon rendelkezése folytán, amelynélfogva a háborúelőtti koronartozások és koronakövetelések a háborúelőtti árfolyamon (Vorkriegskurs) az érdekelt antantállam valutájába felvalorizáltatnak (231. cikk *d*), — a *belső elszámolás kérdése egyben mint pénzügyi probléma* is jelentkezett és mint ilyen is megoldást igényelt. Mint pénzügyi probléma, a kérdés jóval messzebbi kihatású, mert nemcsak a clearingállamokkal való viszonylatokban, hanem a clearingenkívüli államokkal való viszonylatokban is felmerül. Az a körülmény ugyanis, amely a háborúelőtti és háború alatt lejárt külföldi tartozások teljesítését megakadályozta, nevezetesen az állam által az ellenséges külfölddel szemben kibocsátott fizetési tilalmak, egyaránt akadályozták meg a tartozások teljesítését mindazon államokra nézve, amelyekre nézve kibocsáttattak, tekintet nélkül arra, hogy azok utóbb — a trianoni szerződés hatálybalépte után — a clearingrendszer szerinti lebonyolítást optálták-e vagy sem? Hasonlóképen a belföldi devizakorlátozási rendeletek egyaránt érték úgy a clearingbeli államok, mint a clearingenkívüli államok fizetési eszközeit és így akadályul szolgáltak arra, hogy a magyar adósok a külföldi fizetési eszközöket kellő időben tartalékolhassák. Azok a jogi szempontok tehát, amelyek indokul szolgálnak arra, hogy a magyar állam a magyar adósok háborúelőtti tartozásainak valutáris és valorizációs terheihez pénzügyileg hozzájáruljanak: nemcsak a clearingállamokkal szemben fennálló tartozások tekintetében, hanem a clearingenkívüli államokkal szembenfennálló tartozások tekintetében is fennforognak. A különbség abban van, hogy míg a nemzetközi clearingviszonylatban álló államokkal szemben a belső elszámolás

szabályozása amúgy is elutasíthatlan kényszerűség volt, addig a clearingenkívüli államokkal szemben ilyen jogi kényszer nem volt adva. Az 1923: XXVIII. t.-c. kizárólag a clearingállamokkal való viszonylatokban vonta szabályozása körébe a belső elszámolást (1. §.); a törvény I. fejezetében foglalt rendelkezések kizárólag a clearingállamokkal szemben fennálló tartozásokra és követelésekre nyerne alkalmazást. Egyedül a törvény III. fejezetében foglaltatik olyan rendelkezés, amely megengedi, hogy a magyar fél clearingbeli tartozásának behajtása felfüggeszthető legyen azon alapon, hogy ugyanezen félnek valamely clearingenkívüli államban levő vagyona likvidációja folytán szenvedett kára miatt támasztott kártérítési igénye van. (35. §.) Ugyancsak a III. fejezetben olyan rendelkezés is foglaltatik, amely a háborúelőtti tartozásoknak a belföldi feleknek egymásközti viszonyára való visszahatását olyan esetben is szabályozza, amikor a belföldi felek közötti ügylet fedezetétől olyan másik ügylet fekszik, amelyben a szemköztes antanthonos clearingenkívüli antantállam honosa is lehet. (36. §.)

A belső elszámolás mint pénzügyi probléma előállott a trianoni szerződés 231. cikk *d)* pontja valorizációs rendelkezésének következményeképpen. Az idézett cikk — tudvalevőleg — olyképp rendelkezik, hogy a háborúelőtti koronatarozásokat a magyar adós az érdekelt antantállam pénznemében a háborúelőtti árfolyamon átszámítva tartozik megfizetni; viszont megfordítva, a háborúelőtti koronakövetelés magyar hitelezője ezen követelését ugyancsak az érdekelt antantállam valutájában a háborúelőtti árfolyamon átszámított összegben igényelheti. A magyar felekre ezen rendelkezés folytán háruló valorizációs terhek viselése a korona nagy árfolyamcsökkenése folytán szükségképpen törvényhozási rendezést kívánt. Mellőzni lehet e helyütt azt a vitát, amely azon kérdés körül folyt, hogy a 231. cikk *d)* pontja olyan jogszabály-e, amely magára az ügyleti teljesítésre — pénznemre és átszámítási árfolyamra — hat-e ki? vagy pedig csak egy megállapodás aziránt, hogy a clearingviszonyban álló államok az államközi clearingelszámolásban ezt választották elszámolási valuta gyanánt? Ezt a vitát mellőzni lehet itt, részben azért, mert a vegyes döntőbíróóságok egyértelmű gyakorlata időközben abban az értelemben döntötte el a kérdést, hogy a 231. cikk *d)* pontjában foglalt jogszabály magára az ügyleti teljesítésre vonatkozó jogszabály, amely mint ilyen a clearingrendszeren kívül is alkalmazandó. De mellőzni lehet e helyütt azért is, mert a kérdés az 1923: XXVIII. t.-c. tételes szabályai szempontjából merő doktorkérdés, minthogy az idézett törvény kizárólag azon antantállamok honosaival szemben fennálló tartozásokat és követeléseket vonta szabályozása körébe, amely antantállamok a clearinget optáltak. Minthogy pedig az érvényben levő törvény szempontjából (de lege lata) és nem valamely jövőbeli törvényalkotás szempontjából nyer ezen a helyen megvilágítást a belső

elszámolás: ennél fogva a kérdésnek ez a része bátran mellőzhető. A tételes törvény magyarázata szempontjából bátran mellőzhető az a problémaállítás is, hogy a valorizációs és valutáris terheknek mikénti viselése abból a szempontból ítélendő-e meg, hogy ezek a terhek hadiáldozatnak tekintendők és így tulajdonképpen az összesség által volnának viselendők, vagy pedig, hogy ezek a terhek a trianoni szerződésnek magukra az ügyleti teljesítésre kiható rendelkezései és így az államnak minden hozzájárulása merőben ajándéknak tekintendő-e? Nem lehet azonban elvitatni azt, hogy a jogeszme követelménye az, hogy a valorizációs és valutáris rendelkezésekből senkit indokolatlanul kár ne érjen és senki indokolatlan előnyökhöz ne jusson. Szükségképpen kellett, hogy ez a szempont a törvény alkotásánál a törvényhozó szeme előtt lebegjen. Azon véletlen tény, hogy a háború kitérésének időpontja valamely belföldi honost valamelyik antantállam valamely honosával szemben egy kiegyenlített tartozás adósaként talált, nem lehet ok arra, hogy a legyőzött állam viszonylagos valuta-leromlásából keletkező terheket egyedül ez az adós viselje, holott a belföldi adós a belföldi hitelezővel szemben névértékben teljesíthet. Megfordítva: az a véletlen tény, hogy valamely legyőzött állam honosát a háború kitérésének időpontja valamely antantállam valamely honosával szemben egy koronakövetelés hitelezői minőségben találta, nem lehet ok arra, hogy a békeszerződés felértékelő valorizációs rendelkezéséből kifolyólag előálló valorizációs nyereséget a hitelező egymaga élvezze, jóllehet ugyanazon hitelező a belföldi adósával szemben a korona leromlásából keletkező valutakárt viselni tartozik és jóllehet ugyanezen hitelező olyan belföldi tartozás után, amelyet az antantadósával szemben fennálló követelése alapján esetleg felvett: a leromlott koronával teljes névérték szerint fizethetne. A békeszerződés valorizációs szabályai által előidézett ilyen helyzeteknek merőben a véletlen alapján való kiaknázása, illetve merőben a véletlen alapján való viselése ellenkezik az igazságossággal és annál kevésbé volna fenntartható, mert a clearingbeli antantállamokkal való viszonylatokban nem a szemköztes államok adósai juttatják a magyar hitelezőnek ezen valorizációs nyereséget, hanem a magyar államkincstár; és megfordítva, a magyar adós a valorizációs többletet nem a szemköztes hitelezőnek, hanem a magyar hivatalnak fizeti. Ez a helyzet szükségképpen maga után vonja azt, hogy a magyar adósok terhére mutatózó valorizációs terhek és a magyar koronahitelezők javára mutatózó valorizációs nyereségek között a magyar hivatal közbenjöttével kiegyenlítés (belső clearing) jöjjön létre olyképen, hogy az összes magyar koronahitelezők valorizációs nyereségei az összes magyar adósok valorizációs terheinek viselésébe bevonassanak. Analóg gondolat kell hogy érvényesüljön — bár módosított alakban — a valutáris kötelezettségek és követelések tekintetében is, mert jóllehet a valuta-

tartozásoknál az idegen pénznemben kifejezett tartozásösszeg nem emelkedett, ámde a tartozás teljesítése adósra nézve a korona leromlása folytán lényegesen nagyobb teher, mert a teljesítés részben a fizetési tilalmak tették lehetetlenné, részben a devizaforgalmi korlátozások akadályozták. Ez a meggondolás szükségképpen elvezet ahhoz a megoldáshoz, amely mint évezredes jogi gondolat a római „Lex Rhodia de jactu” jogtétel igazságában kifejezést nyert és amely jogi gondolatot *Dr. Szladits* Károly egyetemi tanár úr javasolt a belső elszámolás törvényhozási megoldásának vezető elve gyanánt.* Lényege az, hogy a kár megosztandó az összes érdekelték között és a káron szerzett vagyon belevonandó a kármegosztásba. Ez a gondolat különböző módokon nyert kivitelezést, helyesebben közelített meg az egyes legyőzött államok törvényhozásában. A kivitelezés mindig attól függött, hogy a belföldi honosoknak a szemköztes antantállamokkal szemben minő és mennyi pénzkövetelése van és, hogy ezeknek összege miképpen viszonylik az antanthitelezőknek a belföldi honosokkal szemben fennálló hasonló követeléseinek értékösszegéhez. Ez az arány adta meg a kulcsot ahhoz, hogy a valutáris nyereséget mennyiben kell a valorizációs terhek viselésére fordítani és, hogy a valorizációs terheket ki tartozik viselni, illetve hogy azokhoz az illető legyőzött állam milyen kvóta szerint járul hozzá? Ezek a számviszonyok teszik a belső elszámolást bonyolult pénzügyi problémává. A magyar törvény — ezt nem lehet tagadás tárgyává tenni — ezen a ponton nagy inkonzekvenciát foglal magában, mert míg egyrésről a magyar hitelező koronakövetelésének valorizációs nyereségét az állam önmaga számára megtartja, addig a megfordított viszonylatban elvileg általában semmi hozzájárulást nem nyújt a koronartartozások valorizációs terheihez, annál kevésbé a valutáris terhekhez.

Joggal veti szembe — ezen rendelkezést bírálva — *Dr. Szladits** azt, hogy az állam nem mérhet önmagának más mértékkel, mint aminő mértékkel mér polgárainak. Ezen — kétségekívül alapos — ellenvetés jogi igazságának teljes elismerése mellett, nem hagyható egészen figyelmen kívül a törvényjavaslat indokolásában a rendelkezés megtámasztásául felhozott azon komoly érv, hogy míg a magyar állam a clearingbeli teherenyneget készpénzzel fizeti az antantállamoknak, addig a magyar állam javára a clearingben mutatkozó egyenleg — tehát a magyar hitelező valorizációs nyeresége is — nem nyer valóságos kiegyenlítést az államközi clearingben, hanem csak a jóvátételi számlán iratik a magyar állam javára, vagyis csak fiktív ellenértéket kap érte.

* *Dr. Szladits* Károly: „A háborúelőtti pénztartozások belső elszámolása.” (Békejog, I. évf. 15. és köv. old.)

** Lásd: „A belső elszámolási törvénytervezet.” (Békejog, II. 75.)

Az állam szempontjából a belső elszámolási művelet, mint pénzügyi probléma, egyrészt a belföldi adósok antantkülföldi tartozásai és antantkülföldi követelései között a valorizációs és valutáris terhek és nyereségek közötti pénzügyi egyensúly helyreállítása; másrészt a magyar adósok szolgáltatás-képessége és a magyar állam teherviselő-képessége közötti egyensúly helyreállítása. Hogy mennyiben sikerült ez az 1922: XXVIII. t.-c. rendelkezéseinek? Olyan kérdés, amelyre választ adni kívül esik a törvénymagyarázat szoros keretein, de megbízható választ adni annál kevésbé lehet, mert az a tenerstatisztika, amely a törvényjavaslat indokolásában a külföldi tartozások és követelések táblázatos szembeállításában foglaltatik: a korona időközi árfolyam-esései miatt teljesen más számviszonyokat és számösszetételt mutatna ma, az időközi intervalutáris eltolódások folytán. Másrészt azonban ez a statisztika csakis a clearing-államokat öleli fel, holott a kifejtett gondolatmenet szerint a belső elszámolás körébe volnának vonhatók, illetve vonandók a magyar honosoknak az összes volt ellenséges honosokkal szemben fennálló háborúelőtti tartozásai és követelései. Ez a megoldási mód, és csakis ez a megoldási mód szolgálná az igazságosság követelményeit. A fizetési tilalmak és a devizaforgalmi korlátozások ugyanúgy érték a clearingenkívüli antantállamokkal szemben fennálló tartozásokat, mint a clearingállambeli hitelezőkkel szemben fennállókat. Ezek pedig okozatosan hatottak ki nemcsak a valorizációs tehertöbbletre, hanem a valutáris terhekre is. Az igazságosság eszményi követelménye tehát az volna, hogyha az összes háborúelőtti tartozások és követelések egyetlen nagy tömegnek tekinténének és ezen nagy vagyontömegben belül, akár az összes tartozásoknak és követeléseknek egymással befelé való kompenzálása alapján, akár pedig az egyes antantállamokkal szemben fennálló tartozásoknak és követeléseknek államonként külön tömeggé való alakítása és ezeken belül való belső kompenzálása után jelentkező egyenlegek alapján, egy nagy belső clearingművelet segítségével állapíthatnának meg a tartozásokhoz való hozzájárulásokat, illetve a valorizációs többletek hováfordítását.

Az összes háborúelőtti antantkülföldi tartozásoknak egységes szempont szerint leendőleg a belső elszámolás alá vonása lebegett a német birodalmi törvényhozás előtt a külföldi tartozások belső elszámolása szabályozásánál és ezért az 1920 április 24-iki Reichsausgleichsgesetz 44. §-a a belső elszámolás keretébe belevonta a német honosoknak azon háborúelőtti tartozásait is, amelyek a clearingenkívüli antantállamokkal szemben állanak fenn. Az osztrák Vorkriegsschuldengesetz nem ment ily messzire, azonban a 41. §. felhatalmazást adott a kormánynak arra, hogy a belső elszámolást aktiválhassa olyan antantállamokkal szemben fennálló háborúelőtti tartozásokra is, amely államok nem optáltak a clearinget.

Az 1923: XXVIII. t.-c. nem ment el eddig sem, hanem csakis a clearingállamok honosaival szemben fennálló tartozásokat és követeléseket vonta a belső elszámolásba. úgy a törvényjavaslat bírálataiban, mint a Magyar Jogászegyesületben a javaslat felett folytatott vita során ez kifogásolás tárgyává is tétetett. Különösen azon igazságtalan következmények nyertek a bírálatokban megvilágítást, amelyek a volt ellenséges külföldön levő magyar javak likvidálásából kifolyólag ezáltal a magyar állampolgárokra előállnak.* Ha a magyar állampolgárnak tartozása van valamely clearingállamban, viszont ugyanezen magyar honosnak vagyona van egy clearingenkívüli államban és ez a vagyona likvidáltatott: a belső elszámolási törvény az ezen likvidáció folytán a magyar állampolgárt a trianoni szerződés 232. j) alapján megillető kártalanítási követelés és a magyar honos clearingbeli tartozása között nem írja elő a kompenzációt. Mindössze azt a rendelkezést tartalmazza a T. 35. §-a, hogy a magyar fél clearingbeli tartozásainak behajtása felfüggeszthető, illetve korlátozható. A kérdés szabályozását pedig jövőbeli törvényhozási rendelkezéseknek tartja fenn. Megfordítva: ha a magyar állampolgárnak vagyona van valamely volt ellenséges clearingállamban és ez az állam ezt a vagyont likvidálta; viszont ugyanezen magyar honosnak tartozása van egy clearingenkívüli államban: a törvény nem tartalmaz olyan rendelkezést, hogy a magyar honos a FKH-lal szemben való igényét ezen tartozás teljesítésére fordíthatja. A hiány annál érezhetőbb, mert a magyar hitelező ezen igénye ellenében nem készpénzt, hanem állami kötelezvényeket kap a FKH-tól, ellenben a külföldi tartozását — ha csak egyébkéni megállapodás nincsen — valutában tartozik teljesíteni. Az itt felvetett alternatívák gyakorlativá az *Olaszországgal kötött 1924 március 27-iki egyezmény* (1924: XXIII. t.-c.) alapján válhatnak. Ebben az egyezményben a magyar állam szavatosságot vállal a magyar adósok tartozásaiért, aminek ellenében a tartozások teljesítésére moratórium és 18 évi részlettörlesztési kedvezmény adatott. Az olaszországi magyar tartozások fedezésére a magyar állam külön, liraértékre szóló kötvényeket bocsát ki. Nem történt azonban rendelkezés aziránt, hogy az olaszországi tartozások a belső elszámolási törvény 12. §-a alapján kibocsátandó állami kötelezvényekkel — és pedig a címlet névértékén — teljesíthetők legyenek. Hasonlóképen szükséges volna olyan rendelkezés, amely szerint az olaszországi tartozások fedezetéül kibocsátott liraértékű címletek a címlet névértékén felhasználhatók legyenek a magyar adósok clearingbeli tartozásainak törlesztésénél, ugyanúgy, mint ahogyan a T. 12. §-a alapján kibocsátott állami kötelezvények erre felhasználhatók. Ilyen tartalmú rendelkezések utólagos felvétele,

* Lásd: „A belső elszámolási törvénytervezet” (Békejog, II. 73) és Dr. Kontier Artúr felszólalása a jogászegyesületi vita során (Békejog, 11. 76).

legalább az olasz viszonylatban és legalább bizonyos mértékig csökkentené a trianoni szerződésből keletkező sok igazságtalanságok egyikét.*

Nem szabad elhallgatni azonban, hogy a magyar törvénynek egyes, kifogásolt rendelkezései, illetőleg fogyatékságai a későbbi fejleményekben bizonyos mértékig igazolást nyertek a német Reichsausgleichsgesetz novellái — különösen az 1923 november 20-iki második novella — által. A novelláris intézkedéseket a márka katasztrofális esése vonta maga után. Egyik módosítása volt a második novellának az a rendelkezés, hogy a clearingenkívüli államokkal szemben a fennálló tartozások a belső elszámolásból elhagyattak. Egyidejűleg azonban az összes ellenséges államokban szenvedett likvidációs károk a Liquidationsschädengesetzben szabályozást nyertek.

A magyar törvény rendelkezéseinek helyes megítélése végett és a gyakorlati alkalmazás irányelveinek megtalálása céljából szükségesnek mutatkozik a német és osztrák törvény rendelkezéseinek

* Szerző az 1921. év elején írásbeli megbízatást nyert a m. kir. pénzügyminisztérium kebelében akkor fennállott m. kir. Felszámoló Hivatal elnökségétől aziránt, hogy dolgozzon ki tervezetet a trianoni szerződés 231. cikk alá eső tartozások lebonyolítása céljából akkor felállítandó volt — és később felállított — Felülvizsgáló és Kiegyenlítő Hivatal részére. E megbízatásnak eleget teendő, a jelen sorok írója terjedelmes elaborátumot szerkesztett és terjesztett be, amely lényegileg a következő alapelveken nyugodott: 1. azcn antantállamokkal fennálló tartozások elszámolása, amely államok a 231. cikk e) pontja alapján az államközi clearingrendszerrel optáltak az ezen cikk utáni függelékben körvonalazott — és a hivatkozott elaborátumban bővebben kidolgozott — rendelkezések értelmében valósítandók. 2. Külön clearingrendszerrel tervezett ezen elaborátum a trianoni szerződés 254. cikke alapján előálló valorizációs terhek viselésére. Ezen valorizációs különbözetek tekintetében egy „belső clearing” létesítését vette célba, olyképp, hogy minden egyes utóállammal szemben fennálló összes tartozásokból és összes követelésekből csupán csak ezeknek végegyenlege nyert volna kifelé kiegyenlítést, míg befelé a tartozások végösszegének a követelések végösszegével szemben fennálló aránya szerint történi volna a valorizáció, vagyis teljesítettek volna a magyar adósok és nyertek volna kielégítést a magyar hitelezők — a clearing-hivatal közbejötté útján. A „belső clearing” ezen koncepciója eredeti és semminő viszonylatban nem volt megvalósítva sem felvetve ezen elaborátum előtt és annak valutavédelmi jelentősége nyilvánvaló. Ez a tervezet több konferencián tárgyalatott előbb a Felszámoló Hivatal keretében dr. Henyei Vilmos h. államtitkár úr elnöklete, majd pedig dr. Kállay Tibor úr, a későbbi m. kir. pénzügyminiszter — akkor államtitkár — elnöklete alatt a pénzügyminisztériumban, szerző bevonásával. Különböző oldalakról hangoztatott ellenvélemények nyomása alatt akkor ez a terv nem nyerhetett megvalósítást. Később mégis, az újból megindult magyar-cseh tárgyalások során visszanyúltak szerző ezen „belső clearing”-koncepciójára és az 1923 július 13-iki magyar-cseh egyezményben „a régi osztrák és magyar koronában keletkezett követelések és tartozások tárgyában” (1924: XXII.) az tényleg megvalósítást nyert, helyesebben az ennek megvalósításához szükséges előmunkálatok elrendeltettek. Felemlítést érdemel, hogy Ausztria — amely addig különböző ideiglenes egyezményeket kötött volt Csehországgal — a fentebbi cseh-magyar egyezmény létrejötté után magáévá tette a koncepciót és analóg egyezményt kötött Csehországgal.

alapelveit megvilágítani. (Míthogy az 1923: XXVIII. törvényjavaslati indokolásában ezek a rendelkezések szabatos rövidséggel — egyben áttekintést nyújtó teljességgel is — vannak összefoglalva, ezért ezeknek ismertetése a hivatkozott indokolás idevágó része nyomán történik.) *Az 1920 április 24-iki német törvény* (R. G. Bl. S. 597) 27. §-a szerint idegen valutára szóló tartozások belső elszámolása a háború előtti árfolyamon (Vorkriegskurs) történik, vagyis a külföldi pénznemek árfolyamemelkedéséből eredő egész kárt teljesen a birodalom viseli. Az adós azonban köteles a clearing alá tartozó, valamint egyéb valutaköveteléseit és külföldi pénznemre szóló értékpapírjait, valamint a javai lefoglalása címén az elleneséges állam részéről neki netán közvetlenül kiutalt kártalanítási összeget bejelenteni és az az összeg, amelyet az adós a clearingben elszámolt valutatartozás alapján fizetni köteles, a tartozás árfolyamértékének határáig az így bejelentett vagyon értékével emelkedik. Viszont a clearingben elszámolt német valutaköveteléseknek a német hitelező javára való belső elszámolása annak a napnak árfolyama szerint (Tageskurs) történik, amely napon a követelést a szembenálló hivatal a német hivatal javára írta. Vagyis a valutakövetelést a német hitelező teljes összegében megkapja, ellenben a német adós a valutatartozást — elvileg — csak a háborúelőtti márkaparitás erejéig tartozott megfizetni.

Ami a német állampolgároknak eredetileg német márkára szóló azon követeléseit, illetve márkára szóló azon tartozásait illeti, amelyek az államközi clearing alá tartoznak: ezek a versaillesi szerződés értelmében ugyanúgy valorizáció alá esnek, mint ahogyan az analog természetű magyar tartozások és követelések a trianoni szerződés alapján. A valorizált márkakövetelések és márkatartozások elszámolása a német hitelezővel, illetve német adóssal szemben, az eredeti követelés, illetve tartozás márkanevértékén történt, vagyis a valorizációs terhet egészben a birodalom viselte, ezzel szemben viszont a valorizációs nyereség egészében a birodalmat illette.

A márka katasztrofális esése olyan óriási terheket rótt a Német Birodalomra, hogy a R. A. G. rendelkezései mulhatatlanul módosítást igényeltek. *Az 1923 Június 6-iki (első) novella* (R. G. Bl. v. 9. Juni, S. 334) már lényegesen módosította az alaptörvény alapelveit. A novella szerint az eredetileg márkára szóló tartozások és követelések a német fél terhére, illetve javára továbbra is márkában, és pedig névértékben számolandók el a belső elszámolásban, tekintet nélkül arra, hogy a kérdéses tartozási, illetve követelési tétel az államközi clearingben milyen valutában íratott a német Reichsausgleichsamt terhére, illetve javára. (25. §.) Ez a rendelkezés azonos az alaptörvény vonatkozó rendelkezésével. Ellenben a valutatartozások és valutakövetelések belső elszámolása körül jelentékeny módosítás történt. Az alaptörvény rendelkezései szerint a valutakövetelések teljesen a német hitelezőt illették és a valutatartozásokat a

német adós márkában, a háborúelőtti árfolyamparitáson tartozott fizetni. A novella is fenntartotta azon elvet, hogy a valutatartozást a német adós csak márkában tartozik megfizetni, ellenben a valutakövetelések tekintetében azt a módosítást tette, hogy azok már nem a valutakövetelés összegében számoltatnak el a német hitelezőnek, hanem márkában. Úgy a valutatartozás alapján való megterhelés, mint a valutakövetelés alapján való elismerés azonban nem a háborúelőtti márkaárfolyamparitáson magán, hanem ezen árfolyamparitás tízszeresén történik. Másként kifejezve: a novella megszüntette az alaptörvénynek azt a rendelkezését, hogy a fél valutakövetelése teljes értékében kiadatik a német hitelezőnek, hanem fenntartva a valutatartozások tekintetében az alaptörvény elveit, reciprociter a valutakövetelések előnyeit a birodalom számára foglalta le. Változás történt az átszámítási árfolyam tekintetében úgy a valutatartozásoknál, mint a valutaköveteléseknél, mert mindkettőnél egyaránt a háborúelőtti átszámítási árfolyam helyett a háborúelőtti árfolyamparitás tízszerese vétetett átszámítási kulcs gyanánt.

A márka teljes bukása kényszerűleg odavezetett, hogy fel kellett adni azt a korábbi elvet, hogy a belső elszámolás a féllal márkában történik és át kellett térni a belső elszámolásban egy stabil pénznemre. Ez az elszámolási pénznem az aranymárka. Ugyanígy fel kellett adni a belső elszámolás korábbi alapelveit és új elvekre kellett felépíteni a belső elszámolás rendszerét. *A második novella* (R. G. Bl. v. 4. Dezember 1923, S. 1135) egységes nevezőre hozta a német feleknek úgy valutatartozásait, mint valutaköveteléseit és valorizált márkaköveteléseit. Az összes tartozások (valutatartozások és márkatartozások), valamint az összes követelések (valutakövetelések és márkakövetelések) aranymárkában számolandók el a német féllal. Az átszámítás a nemzetközi megterhelési (jóváírási) tételből a belső elszámolásba, az összes tartozási és összes követelési nemeknél a háborúelőtti árfolyam $\frac{1}{200}$ -ad részén történik.

A német törvényhozásnak a márka elértéktelenedésével párhuzamos módosító jogi szabályozásai plasztikusan mutatják a küzdelmet a jogi ideálok és a pénzügyi lehetőségek között és egyben tiszteletreméltó bizonyosságai a jogászai alkotó erő diadalának, amely még a legsúlyosabb viszonyok között is meg tudja találni az igazságos kiegyenlítést ideálok és adottságok között. A német törvény ismételt módosításai egyben azt a tanulságot szolgáltatják, hogy a belső elszámolás mint pénzügyi probléma nem igazodhatik egyedül a jogeszmé postulatumaihoz, hanem belejátszik abba a belföldi valuta nemzetközi árfolyamnívója és az állam teherviselőképesége.

Az osztrák „Vorkriegsschuldengesetz” (Bundesgesetz v. 16. Juli 1921; B. G. B. Nr. 393) az osztrák területen lakó osztrák állampolgároknak a következő állami hozzájárulásokat engedélyezi: A valuta-

tartozásokra (11. §.) az adós által fizetendő a háborúelőtti árfolyamon (Vorkriegskurs) átszámított koronaösszeg névértéke. A maradványból viselni tartoznak: *a)* az egész különbözetet a bankárok, a bankok, valamint azok, akik luxusárúk vételárával tartoznak; *b)* 80%-ot a gyárosok, vasúti és hajózási vállalatok; *c)* 60%-ot más adósok; *d)* 50%-ot közjogi testületek. Ha azonban az illető pénznem árfolyama a korona békeparitásához képest legalább százszoros (a törvény 1921-ben hozott!), a fél által viselendő különbözet 10%-kal csökken. A többletnek az adóst terhelő összegét tíz félévi részletben kell megfizetni, még pedig az első részletet a háborúelőtti árfolyam visszaszámításából eredő összeggel egyidejűleg. Kivételesen méltánylást érdemlő esetben a hivatal (Abrechnungsamt) halasztást engedhet, sőt további hozzájárulást is engedélyezhet. A tartozást a fél, szövetségi kötelezvényekkel (Schuldverschreibung) is törlesztheti.

A valorizálandó koronartartozásoknál (13. §.), azoknak eredeti névértéke és a valorizációs különbözetnek 50%-a terheli az osztrák adóst. Az adós a valorizációs különbözetet tíz félévi részletben tartozik törleszteni. A valorizációs különbözet fennmaradó 50%-át az állam viseli. A valorizálandó koronakövetelésekből (14. §.) a hivatal az osztrák hitelezőnek az eredeti koronakövetelés névértékét és a valorizációs nyereség 40%-át téríti meg. A javak, jogok és érdekek felszámolásából eredő igények úgy számítatnak mint pénzkövetelések.

A német törvény alapján a belső elszámolás eredetileg birodalmi márkára szólott; a (második) novella ezen a rendelkezésen változtatott és a belső elszámolás a hatályban levő novelláris rendelkezés értelmében aranymárkára szól. Az aranymárka pedig a dollár 74.2-ed részének számít. (34. §.) Az osztrák törvény szerint a belső elszámolás mindig azon antantállam pénznemére szól, amely antantállam a kérdéses ügyletben érdekelve van.

A magyar törvény az osztrák törvény rendszerét vette át, azonban nem egészben; eltérő a magyar hitelező koronakövetelésének belső elszámolása, mert ez koronában történik. Ekkép például a francia hitelezővel szemben fennálló magyar tartozás, bármely pénznemre is szólott eredetileg, a magyar adóssal szemben francia frankokban nyer elszámolást, hasonlóképp a francia adóssal szemben a magyar hitelező valutakövetelése, bármely antantvalutára vagy semleges állambeli valutára szólott, francia frankban nyer elszámolást. A magyar hitelező koronakövetelésének belső elszámolása koronaértékben történik.

Az 1923: XXVIII. t.-c. alapelvei utolsó vonalakban és legközelebbben összefoglalva a következők: 1. idegen valutatartozás egészben az adós terhe, az állam legfeljebb csak halasztási kedvezményeket nyújt; 2. valorizált koronartartozásnál a valorizációs tehertöbblet elvileg szintén a magyar adós terhe, amelyen az állam csak kivételes kedvezményképp könnyít; egyetlen esetben, az adós

által kötött magánegyesség meghatározott esetében van helye meghatározott kvóta szerinti törvényes hozzájárulásnak; 3. a magyar polgárt idegen valutaköveteléseért és külföldi vagyontárgyai likvidációjából befolyt összegekért az állam teljes névértékben állami kötelezvényekkel kártalanítja; ellenben 4. a magyar hitelező koronakövetelését az állam csak koronanévértékben folyósítja és a valorizációs többletet elvileg magának tartja meg.*

Részletesebben körülírva az ezen alapelvekben foglaltakat: Az idegen valutára szóló tartozást 100% erejéig adós* viseli; az állam e terhekből mitsem vállal magára, legfeljebb, de csak az adós vagyoni viszonyai által indokolt esetben, halasztási kedvezményeket nyújt. Ha adós tartozását előre fizeti, törvényes (skontó) kedvezményben részesül. Egyességek esetében az állam kivételesen kölcsönöket, sőt segítséget is folyósíthat, ha az állami támogatás által az adósnak a tartozási terhek által veszélyeztetett gazdasági léte biztosítható. Valorizált koronatartozásnál a valorizációs terhet többlet elvileg egészében a magyar adós terhe; a valorizációs különbözethez azonban az állam méltányos esetekben, jelesen az adós gazdasági létének veszélyeztettsége esetében, kedvezménykép 20%, egészen kivételes esetekben ennél magasabb százalék erejéig hozzájárulhat. Valorizált koronatartozásra vonatkozó egyesség esetében, ha az egyességben a tartozásnak legalább 25%-a elengedett, úgy az egyesség szerint járó összeg 25%-át a kincstár — az adós vagyoni viszonyaira való tekintet nélkül — a törvény alapján átveszi. Idegen valutára szóló követelésekért és a külföldi vagyontárgyak likvidációjából befolyt összegekért az állam teljes névértékben állami kötelezvényekkel kártalanítja a magyar állampolgárt. Ellenben a magyar hitelezőt az antantállambeli adós ellen megillető koronakövetelést az állam csak koronanévértékben folyósítja s e valorizációs többletet a maga számára foglalja le. Kivétel csak annyiban van, hogy az ilyen követelést, ha ugyanezen magyar honosnak a hivatallal szemben clearingbeli tartozása is van, teljes valorizált értékben lehet az elszámolás során beszámításra felhasználni.

Az állam által megtakarított „valorizációs nyereségek” felhasználása, vagyis a belső kiegyenlítés egyrészt a magyar adósok tartozásainak valorizációs, illetve valutáris terhei és másrészt a magyar hitelezők koronaköveteléseinek valorizációs nyeresége között B következő elvek alapján történik:

a) Valorizált koronatartozások esetében a valorizációs terhekhez a törvényben részletezett (9. §. 1.) előfeltételek fennforgása esetében a kincstár a valorizációs különbözet 20%-ával, kivételesen méltánylást érdemlő esetekben ennél magasabb hányaddal hozzá-

* Ez a legrövidebb foglalatba sűrített összefoglalás a „Békejog” (II. évf., 172. old.) cikkből van átvéve.

járulhat. Ennek a hozzájárulásnak kivételes kedvezményi jellege van és feltétele az, hogy adós gazdasági léte egyébként veszélyeztetve van a külföldi tartozás terhei által. Ez a hozzájárulás — a feltételek fennforgása mellett — nyújtható úgy magánegyesség esetében, mint egység esetén kívül is.

b) Valorizált koronartartozás esetében, ha magánegyesség kötött és az egységben a tartozásnak legalább 25%-a elengedett, kincstári hozzájárulásnak van helye, tekintet nélkül adós vagyoni állapotára. Ez a kincstári hozzájárulás törvényes igény jellegű; a hozzájárulás összege a magánegyesség összegének 25%-a.

c) Úgy a magyar adósok valutatartozásaihoz, valamint a magyar adósok valorizált koronartartozásainak terhehez „*állami támogatás*” nyújtható. (7. §. és 9. §. 3.) Állami támogatás csakis magánegyesség esetében és csak azon célból nyújtható, hogy az adósnak egyébként veszélyeztetett gazdasági létét, kivételesen méltánylást érdemlő esetekben, az egység megkötésének előmozdítása, illetve a megkötött egység terheinek könnyítése által biztosítsa. Az állami támogatás nyújtható vagy *kölcsön* alakjában (7. §. 1. a) és 9. §. 3.) vagy *segítség* alakjában (7. §. b). Kölcsön, a fentebbi feltételek fennforgása esetében engedélyezhető úgy a valutatartozások, mint a valorizált koronartartozások esetében; segítség csakis a 7. §. 1.b) feltételei fennforgása esetében és csakis valutatartozások terhehez engedélyezhető.

A kincstár javára megtakarított valorizációs nyereség hováfordítása a törvény által (16. §. 2.) pontosan körül van írva. Más célokra a valorizációs megtakarítások nem fordíthatók. A törvény még megengedi azt, hogy a valorizációs nyereség a törvény alapján kibocsátandó „Állami kötelezvények” (12. §.) kisorsolt címletei (nem a kamatszolgálata) törlesztéséhez felhasználható legyen. A törvény sehol sem tartalmaz olyan megszorítást, minthogyha akár az „állami támogatás”, akár a „kincstári hozzájárulás” csakis a 16. §-ban körülírt valorizációs nyereségből volna fedezhető; ennél fogva *sem az állami támogatás, sem a kincstári hozzájárulás nincsen kontingentálva a valorizációs nyereségek összege által*. A törvény aziránt sem tartalmaz rendelkezést, hogy a fentebb a)–c) alatt felsorolt rendeltetések közül valamelyiknek prioritása volna a másik felett, sem aziránt, hogy a valorizációs nyereségek összegei valamely kvóta szerint volnának megosztandók a felhasználási célok között. Ezekben a kérdésekben a törvény által felállítani rendelt *Döntőbizottság* (22. §.) szuverén módon határoz. Mindazonáltal két szempont figyelmet érdemel. Az egyik szempont egy állampénzügyi megfontolás. A törvényhozói gondolat helyes értelmezése csak az lehet, hogy a nyújtható állami támogatás — anélkül, hogy kontingentálva volna — a rendelkezésre álló valorizációs nyereségekkel arányban kell, hogy álljon. A másik szempont pedig a jogeszme szempontja. *A magyar törvény, összevetve a német, illetve osztrák törvénynek*

fentebb ismertetett *rendelkezéseivel* — ez nem tehető vita tárgyává — *a legszűkkeblűbb*, mert az érdekelt magyar adósok tartozást terheihez a legkisebb mértékben járul hozzá, amellet, hogy az érdekelt magyar honosok koronaköveteléseinek valorizációs nyereségét teljes mértékben elveszi. *Ily körülmények között* a törvény által megengedett kedvezmények engedélyezése körül *nem szabad merőben fiskálítási szempontokat követni, hanem* távol minden adakozási hajlamtól, *minden egyes esetben, ott, ahol a külföldi tartozás terhei által, a magyar adós gazdasági léte van megtámadva és ahol az összefüggés* ezen tartozási terhek és az adós gazdasági veszélyeztettsége között *fennáll, a nyújtható kedvezményeket liberálisan engedélyezni kell.* Ennek a szempontnak kell iránytadónak lennie a törvény alkalmazása körül.

A törvény anyagi jogi rendelkezései közelebbről megvilágítva a következők:

Az *idegen pénznemre szóló tartozás* magyar adósa a tartozást tíz egyenlő félévi részletben köteles a magyar hivatalnak megfizetni. Az első részlet a fizetési meghagyás kézbesítésétől számított 15 nap alatt fizetendő; a további részletek ettől a határidőtől számított naptári félévenként esedékesek. (3. §. 1.) A hivatal részére járó elszámolási díj (R. 22. §.) teljes összegben az első részlettel együtt esedékes. A fizetés történhetik adós választása szerint, vagy valósággal abban a pénznemben, amelyben az elszámolás történt, vagy pedig magyar koronákban, a tényleges fizetést megelőző tőzsdei nap középárfolyamán A fizetendő összeg 50% erejéig „állami kötelezvényekkel” is teljesíthet adós. (12. §. 6.) Ha adós a fizetési meghagyás kézbesítésétől számítva hat hónapon belül legalább 40%-át a tartozásnak (tőke + kamatok) előre teljesíti, úgy az elszámolt összeg 5%-át skontóprémium gyanánt javára kell írni; minden további 10% előreteljesítése esetében további 1% skontó írandó adós javára. (6. §.) Az idegen pénznemre szóló tartozás magyar adósa a következő *kedvezményeket* kérheti:

1. *Tekintet nélkül arra, hogy az adós a hitelezőjével kötött-e egyességet*, illetve szándékozik-e egyességet kötni vagy nem? Kérheti a fizetendő részletek összegének leszállítását, vagy a részletfizetési határidők meghosszabbítását vagy egyes esedékességek prolongálását, feltéve, hogy a részletfizetési határidők betartása adós gazdasági létét, vagy hivatásának, üzletének, iparának vagy gazdálkodásának gyakorlását veszélyezteti. (3. §. 2.)

2. Abban az esetben, hogyha adós ezen tartozása tekintetében *hatályos egyességet kötött vagy kötni szándékozik*, szintén kérheti a megelőző (1.) pontban körülírt fizetési kedvezményeket, ha a részletfizetési határidők betartása, gazdasági létét, vagy hivatásának, üzletének, iparának vagy gazdálkodásának folytatását veszélyezteti.

Ezenkívül azonban adós *állami támogatást* is kérhet és pedig adós részére, kivételesen méltánylást érdemlő esetben *kölcsön* engedélyezhető, ha az adósnak egyébként veszélyeztetett gazdasági létét, vagy hivatásának, üzletének, iparának vagy gazdálkodásának egyébként veszélyeztetett folytatását az engedélyezendő kölcsön biztosítani alkalmas. (7. §. 1. a) Ugyanezen feltételek fennforgása esetében az adós gazdasági romlásának megakadályozása érdekében, szerényebb viszonyok között élő adósnak, visszatérítés alá nem eső *segítség* is folyósítható (7. §. 1, b). úgy a kölcsön mint a segítség már megkötött, de egészben vagy részben még nem teljesített egység teljesítésének céljára is folyósítható; segélyben pedig azt az adóst is lehet részesíteni, aki az egységet már teljesítette. (7. §. 2.) Sem kölcsön sem segély nem folyósítható olyan tartozásért, amely az adós üzlete folytatásán kívüli árúbehozatalból keletkezett. úgy a kölcsön mint a segítség a részletfizetési kedvezménnyel (3. §. 2.) kumulatív is engedélyezhető, idegen pénznemre szóló tartozás esetében adósnak nincsen igénye százalékos kincstári hozzájárulásra, magánegység kötése esetében sem.

Az eredetileg koronaértékre szóló tartozások, amelyek a trianoni szerződés 231. cikk d) pontja értelmében az érdekelt antantállam pénznemére valorizálandók, a következő módon teljesítendőek:

A valorizált koronartartozások tíz félévi részletben törlesztendőek. A koronartartozás névértéke a 231. cikk ut. függelék 22. §. értelmében járó kamattal együtt, a háborúelőtti árfolyamon átszámítandó az érdekelt antantállam valutájába. Ebből az összegből, a tartozás koronanévértéke napi árfolyamon az érdekelt antantállam valutájába átszámítva, levonásba hozandó; a levonás után mutatkozó különbözet, a valorizációs tehertöbblet. Az első törlesztő részlet — amely a fizetési meghagyás kézbesítésétől számított 15 napon belül fizetendő — áll a napi árfolyamon átszámított koronanévértékű összegből, plusz a valorizációs különbözet egytized részéből, plusz a hivatal részére járó díj összegéből. (8. §. 3.) A további részletek az első részlet határidejétől számított naptári félevenként fizetendőek. Adós teljesíthet az elszámolási pénznemben valósággal, vagy magyar koronával napi árfolyamon átszámítva. Az összes törlesztő részletek 50% erejéig „Állami kötelezvények”-kel fizethetők. Ha adós a fizetési meghagyás kézbesítésétől számított 6 hónapon belül legalább 40%-át a terhére elszámolt tartozásnak előre fizeti, úgy az elszámolt összeg 5%-át skontó gyanánt javára kell írni. Minden további 10% előre fizetése esetében további 1% skontó irandó adós javára.

A koronartartozás magyar adósa a következő kedvezményeket kérheti:

1. *Tekintet nélkül arra, hogy* adós a hitelezőjével kötött-e, illetve szándékozik-e kötni *egységet* vagy sem, kérheti a törlesztő részletek leszállítását, vagy a részletfizetési határidők meghosszabbítását, vagy az egyes esedékességek prolongálását, feltéve, hogy a részlet-

fizetési határidők betartása adós gazdasági létét, vagy hivatásának, üzletének, iparának vagy gazdálkodásának gyakorlását veszélyezteti. (8. §. 4.) Ugyanezen feltételek fennforgása esetében — magán-egységére való tekintet nélkül — adós kérheti, hogy a valorizációs különbözet 20%-a az államkincstár terhére átvétessék. (9. §. 1.) Egészen kivételesen méltánylást érdemlő esetekben kérni lehet az átszámításból eredő különbözet magasabb hányadának átvételét is az államkincstár terhére. Az ily módon átveendő összeg terjedhet a valorizációs különbözet 100%-áig is. Legalább 40%-os előrefizetés esetében adós skontókedvezményre tarthat igényt; azonban állami hozzájárulás esetében nem tarthat igényt adós skontókedvezményre, előre fizetés esetében sem. (9. §. 4.) A koronatartozásra vonatkozó rendelkezések alkalmazandók akkor is, ha a kötelezettség eredetileg márkára, levára vagy török pénznemre szólt. (10. §.)

2. Abban az esetben, hogyha adós azon tartozása tekintetében *hatályos egységet kötött vagy szándékozik kötni* és hogyha az egységben a hitelező, fennálló követelésének legalább 25%-át elengedi, úgy az egység szerint járó összegnek (nem az alaptartozásnak) 25%-át „ex lege” a kincstár viseli. Ehhez a 25%-os hozzájáruláshoz (bonifikáció), az adósnak — tekintet nélkül adós vagyoni viszonyaira — törvényes jogigénye van. Adós igényt tarthat erre a hozzájárulásra, tekintet nélkül arra, hogy adós az egység megkötése céljára a saját vagy másnak antantkülföldi vagyonát használta fel és tekintet nélkül arra, hogy a hivatallal szemben valamely betudható követelése van. Adós kérheti kivételes méltánylást érdemlő esetben az egység teljesítése céljára kölcsön engedélyezését, ha az egység alkalmas arra, hogy az adósnak egyébként veszélyeztetett gazdasági létét vagy hivatásának, üzletének, iparának vagy gazdálkodásának egyébként veszélyeztetett folytatását biztosítsa. Kölcsön — az egyébkénti feltételek fennforgása mellett — a törlesztési kedvezmények engedélyezésével kumulatíve is folyósítható. Ugyancsak helyet foglal a kölcsön engedélyezése kumulatíve a 25%-os bonifikációval. Nem nyújtható kölcsön olyan koronatartozások teljesítésére, amely tartozások olyan árúk behozatala alapján keletkeztek, amely árúk adós üzletkörén kívül esnek. (7. §. 3., ill. 9. §. 3.) Koronatartozás teljesítésére segílyt egység esetében sem lehet engedélyezni.

Úgy a koronatartozás adósa, mint az idegen pénznemre szóló tartozás adósa, minden fizetésnél a fizetendő összeg 50%-a erejéig állami kötelezvényekkel teljesíthet névértékben; a skontó kedvezményét ugyanúgy igényelheti ebben az esetben is, mint a készpénzteljesítésnél. Adós állami kötvényekkel akkor is teljesíthet, ha a címletek más pénznemre is szólnak, mint amely pénznemre az elszámolás szól. Ebben az esetben a két pénznem átszámítása a fizetés napját megelőző tőzsdei nap középárfolyamainak paritása alapján történik.

Úgy a valutatartozások mint a valorizált koronatarozások tekintetében a törvény alapján járó kedvezményeket (mint aminők, pl. a 6. §. alapján a skontó, a 9. §. 2. alapján a bonifikáció) a FKH. hivatalból figyelembe veszi; a mérlegeléstől függő kedvezményeket (így pl. a 3. §. 2. alapján törlesztési kedvezmények, a 7. §. alapján kölcsön vagy segítség), a FKH. mellett szervezett Döntőbizottságnál (22. §.) kell kérelmezni.

Az idegen pénznemre szóló követelés magyar hitelezője a követelést abban a pénznemben és abban az összegben igényelheti, amely pénznemben és amely összegben a szemköztes hivatal a nemzetközi elszámolásban a FKH. javára azt elszámolta, levonva ebből a R. 23. §. szerinti jóváírási díjat. A magyar hivatal azonban a valutakövetést — rendszerint — nem készpénzben fizeti ki a magyar hitelezőnek, hanem az ezen célból kibocsátandó „Állami kötelezvények”-kel, amelyek az illető idegen pénznemre szólnak, 3Y₂%-kal kamatoznak és az 1926 január 1-től kezdődőleg 20 év alatt sorsolás útján törlesztendőek. A kamatokat és kisorsolt címleteket az államkincstár a maga választása szerint vagy valósággal a címlet pénznemében fizeti, vagy hazai országos pénznemben fizetheti, amely esetben átszámítási árfolyam gyanánt az esedékeség napját megelőző hónap árfolyamparításainak középárfolyama veendő. (12. §.) A magyar hitelező az állami kötvények kiszolgáltatására nyilván azon naptól tarthat igényt, amely napon a szemköztes hivatal a követelést a magyar hivatal javára írta. A kötvények kiszolgáltatása körüli vétkes késedelemért a FKH. magánjogilag felelős. Idegen pénznemre szóló követelésekkel egyenlőnek tekintendőek a magyar állampolgároknak azon *idegen pénznemre szóló igényei*, amelyeket az államkincstár ellen azon alapon támasztanak, hogy valamely antanthatalom az igénylő magyar honosnak valamely javát, jogát vagy érdekét zár alá vette és felszámolta és ennek ellenértékét a magyar hivatal javára írta. (11. §. 2.) idegen pénznemre szóló kisebb összegű követeléseket és igényeket készpénzben is ki lehet elégíteni. Ebben az esetben a teljesítés mindig hazai országos pénznemben történik; az átszámítás alapjául azon napnak napi középárfolyama szolgál, amely napon a szemköztes hivatal a követelést a FKH. javára írta.

Az eredetileg koronapénznemre szóló és a trianoni szerződés 231. cikk d) pontja alapján valorizált követelés magyar hitelezője javára a követelést koronanévértékben — *valorizálatlanul* — számolja el a FKH. a magyar hitelezőnek. (16. §. 1.) Attól a naptól, amely napon a szemköztes hivatal a követelést a magyar hivatal javára írta, egészen a tényleges folyósítás napjáig, a FKH. a magyar hitelezőnek 5% kamatot térít meg. A valorizációs különbözet a magyar hivatalt illeti, amely ezen valorizációs nyereségeket kizárólag a 7. §., ill. 9. §. alatti kedvezmények céljaira fordítja, illetve még a 12. §. alapján kibocsátandó állami kötelezvények beváltására

használhatja fel. (16. §. 2.) A valorizált koronakövetelés valorizációs különbözete egyetlen esetben illeti a magyar felet, nevezetesen akkor, hogyha a koronakövetelés magyar hitelezője egyben adós minőségben is elszámolási viszonyban áll a FKH-lal szemben. Ilyen esetben, akár valutatartozásról, akár valorizált koronartozásról van szó, a magyar fél követelése teljes valorizált összegében tudandó be a magyar fél tartozásába és pedig abban a pénznemben és abban az összegben, amelyben a szemköztes hivatal a magyar fél követelését a magyar hivatal javára írta. Ha a magyar hitelező valorizált koronakövetelése meghaladja ugyanezen félnek a FKH-lal szemben fennálló tartozását, úgy a fölösző részösszeg a háborúelőtti árfolyamon (231. d) visszaszámítandó magyar koronába és az ekkép jelentkező koronaösszeg névértékben fizetendő ki a magyar félnek. A koronaköveteléssel egyenlő elv alá esik és ugyanilyen betudásnak van helye akkor, ha a magyar fél követelése eredetileg a volt központi hatalmak valamelyikének pénznemére szólt. (17. §.)

A törvény szabályozás tárgyává tette a *külföldi tartozások belső elszámolásának visszahatását a magyar feleknek egymásközi viszonylataira is*. Ez a szabályozás bár többirányúlag, de meglehetősen szűk keretek között történt. A magyar feleknek egymásközi ügyletei csak annyiban tétettek a törvényben jogi szabályozás tárgyává, amennyiben a magyar felek közötti ügylet fedezetül egy másik és pedig olyan jogviszony fekszik el, amelyben a jogviszony másik oldalán egy antantkülföldi állampolgár van és a két jogviszony között a törvényben körülírt összefüggés áll fenn. Ilyen konnexitás esetében a magyar felek közötti egymásközi elszámolás módjának három fokozatát ismeri a törvény. (18. §., 37. §. és 36. §.) Mind a három fokozatban az alapgondolat — amint ezt *Dr. Nyulászi János* mélyreható elemzése kimutatja* — az ügylet gazdasági következményeinek áthárítása az ügylet gazdasági urára, illetve aránylagos megosztása a gazdasági összefüggés láncolatában álló érdekelték között. A gradatim sorozatban legelői áll az az eset, amikor magában a belső elszámolási eljárás keretében történhetik az áthárítás. (18. §.) A törvény lehetővé teszi, hogy a külföldi hitelező közvetlen magyar adósának adósával (a közvetett adóssal), illetve a külföldi adós magyar hitelezőjének hitelezőjével (közvetett hitelezővel) közvetlen elszámolás legyen megejthető a clearing-eljárás keretében, azonban csakis abban az esetben, hogyha jogügyleti összefüggés esete forog fenn, nevezetesen akkor, hogyha a közvetlen magyar fél, mint a közvetett magyar fél bizományosa kötötte az antantkülföldivel az ügyletet vagy más módon a harmadik érdekében, jogügyleti kapcsolatban járt el és, hogyha a közvetett

* *Dr. Nyulászi János*: A külföldi tartozási viszonyok visszahatása a belföldi feleknek egymásközi viszonyára. (Békejog, II. évf. 101. és köv. old.)

fél a vele leendő közvetlen elszámolás megejtésébe maga is beleegyezik. A közvetett adós bevonása nem szünteti meg a nemzetközi elszámolásban szereplő adós kötelezettségét; ennek dacára a FKH. mellőzheti a közvetett adóssal való közvetlen elszámolást akkor, hogyha a közvetett adóssal való elszámolás a kincstárra lényegesen kedvezőtlenebb volna, pl. azért, mert a közvetett adósnak egy jelentékeny koronakövetelése van a hivatallal szemben, amely a közvetlen elszámolás megejtése esetében a tartozással kompenzálható volna. (16. §. 3.) Míg a közvetlen elszámolás mellőzése esetében a közvetett adós a koronakövetelést csak névértékben kapja meg, addig a közvetlen adós a maga tartozását az illető antantvalutában teljes összegében köteles megfizetni.

A sorrendben a második helyen áll az az eset, amikor a külföldivel kötött jogügylet valutáris terhei nem a belső elszámolási eljárás keretében hárítatnak a harmadikra, hanem az áthárítás illetve a teher aránylagos megosztása a clearingeljáráson kívül, de egy megelőző clearingbeli elszámolás alapján történik. (37. §.) Ez csakis azt a viszonylatot öleli fel, amelyben a magyar fél, illetve a magyar felek hitelezői vonatkozásba-*n* állnak a külföldi féllel szemben. A 37. §. azt a rendelkezést tartalmazza, hogy abban az esetben, hogyha a FKH. által a magyar hitelező javára elszámolt követelés magánjogi alapon — megbízási viszonyból folyólag vagy más magánjogi alapon — harmadik személyt illet, úgy a közvetett hitelező a közvetlen hitelezőtől csak abban a mértékben és módon igényelhet teljesítést, amily mértékben és módon a FKH. a közvetlen hitelezőt kielégítette. Vagyis valutakövetelés esetében a közvetett hitelező a közvetlen hitelezőtől és csak állami kötelezvényekkel való teljesítést igényelhet, mivel a közvetlen hitelező a FKH-től is csak állami kötelezvényekben nyer kielégítést. (12. §. 2.) Lényegileg tehát a 37. §. egy magánjogi szabályt foglal magában, amely mintegy szurrogálja a 18. §-beli közvetlen elszámolást és a közvetlen elszámolás jogkövetkezményeit kiterjeszti az ugyanezen jogügylettel jogi konnexitásban álló harmadik személyekre, a clearingeljárás keretein túl is kihatólag. Nem előfeltétele azonban egyik fél részéről sem a 37. §. alkalmazásának az, hogy a közvetett fél bevonatása a belső elszámolásba megkísértetett legyen, sem pedig az, hogy akár a közvetlen hitelező, akár a közvetett hitelező a clearingbeli eljárás során a 29. §. alapján részére nyitva álló jogot érvényesítette legyen.

A 37. §. a hitelezői viszonylat vonalában álló magyar felek közötti teljesítés tartalmáról rendelkezik. Ezzel szemben a 36. §. az adóviszonylat vonalában álló magyar felek teljesítési kötelezettségeit szabályozza. Az utóbbi, szélesebb körét a jogviszonylatoknak öleli fel mint az előbbi. Három mozzanata van a 36. §-ban szabályozott viszonylatoknak: *a)* A közvetlen magyar adósnak hitelezője egy antantkülföldi honos, de nem szükséges, hogy a hitelező valamely clearingállam honosa legyen, lehet clearin-

genkivüli állam honosa is (de nem lehet semleges állam honosa), és, hogy a kötelezettség 1919 augusztus 6-ika (a volt ellenséges államokkal újból felvett kereskedelmi forgalom időpontja) előtt keletkezett legyen, *b)* A közvetlen magyar adós adósának Magyarország területén lakó magyar adósnak kell lennie; csakis Magyarországon lakhellyel bíró magyar felek egymásközötti jogviszonyában nyer alkalmazást a 36. §-beli jogszabály, *c)* A belföldiek közötti jogügyletnek „gazdasági összefüggésben” kellett állnia a közvetlen magyar adós és az antanthonos közötti jogügyletrel. A jogi rendelkezés lényege: a közvetlen adós által nyert fizetési kedvezmények aránylagos továbbadása a közvetett adós javára, vagyis végeredményben az *ügyleti* teher áthárítása az ügylet gazdasági urára, illetve megosztása a gazdasági összefüggés láncolatában álló érdekeltek között. A „gazdasági összefüggés” fogalmát tüzetes elemzés tárgyává teszi dr. Nyulászi és a konnexitás három típusát különbözteti meg, amelyekre a 36. §. rendelkezései egyaránt vonatkoztatandók. (Idevágó fejtegetései a 36. §. kapcsán részletesebb megvilágítást nyernek.) E helyütt elegendő a törvényben foglalt jogszabályozás általános jellemzéséül rámutatni a következő szempontokra: A magyar törvény a belföldi feleknek egymásközötti viszonylatában — a német R. A. G. 55. §-ának és az osztrák törvény 48. §-ának analógiájára — azon valutakötelezettségek teljesítésére nézve tartalmaz jogi szabályozást, amely kötelezettségek fedezetéül olyan vele konnex másik ügylet fekszik, amely utóbbiban a szemköztes oldalon antanthonos *van*. Olyan tartalmú rendelkezés, mint aminő az osztrák törvény 47. §-ában van, amely függetlenül minden további ügyleti konnexitástól, a belföldi felek között valamely meghatározott időpont (1919 szeptember 10) előtt valamely antantállam pénznemében kötelezett tartozások tekintetében általánosságban — és konnexitástól függetlenül — moratóriumot és részlettörlesztési kedvezményt enged: a magyar törvényben nem foglaltatik. A magyar *törvényben* foglalt jogi gondolat: a nyert kedvezmény aránylagos továbbadása, illetve az ügyleti teher aránylagos megosztása a konnexitás láncolatában álló érdekeltek között. A magyar törvény a belföldiek közötti valutakötelezettségeknek bírói mérlegelés alapján való felbontását, vagy bírói mérlegelés alapján való módosítását nem tette szabályozása tárgyává. Végül a magyar törvény a magyar feleknek egymásközötti viszonylatában keletkező jogvitákat — eltérőleg a német és osztrák törvényektől, amelyek ezeket külön bírói szervek elé utalják — a hazai rendes bíróságok hatáskörébe tartozónak mondja ki.

II.

Szakaszonkinti szövegmagyarázat.

I. Fejezet.

Anyagijogi rendelkezések.

1. §.

Ennek a fejezetnek a rendelkezései abban az esetben nyernek alkalmazást, ha az elszámolandó jogviszony egyfelől magyar állampolgár, másfelől oly Szövetséges és Társult Hatalom, vagy ennek állampolgára közt áll fenn, amely állam a trianoni békeszerződés 231. cikke *e)* pontjának megfelelő bejelentést *tett* Magyarországgal szemben.

Ad I. §.

1. A trianoni szerződés 231. cikk *e)* pontja alapján az államközi clearing alkalmazása iránt bejelentést tettek Magyarországgal szemben:

a) Nagybritannia (Írországgal) és a következő gyarmatokkal és területekkel: Ceylon, Cyprus, Cania Colonie, Gibraltar, Hongkong, Honduras, Jamaika, Malta, Nigeria, Rhodesia South, Stiaits Settlement, Uganda. Külön optáltak a Dominiumok közül: India és Kanada. Nem terjed ki a clearing a következő brit Dominiumokra: New Foundland, Ausztrália, Újzeeland és a Délafrikai Unió. Nem vonatkozik a bejelentés Egyiptomra.*

b) Franciaország (Algírral és Madagaskarral).

c) Belgium (beleértve a Kongo-Államot).

d) Görögország.

* A fenti adatokat *Dr. Reich* Milton Oszkár ügyvéd úr, a Felülvizsgáló és Kiegészítő Hivatal ügyésze volt szíves rendelkezésre bocsátani.

Ezen államok közül a háborúelőtti tartozások tekintetében létrejött Nagybritanniával az 1921 december 20-iki egyezmény (becikkelyezve az 1922: XVI. t.-c.-ben) és ennek kiegészítéséül az 1923 december 11-iki párisi megállapodás.

Franciaországgal létrejött az 1921 január 31-iki egyezmény (becikkelyezve az 1922:XXVIII. t.-c.-ben) és ennek módosításául az 1923 dec. 21-iki „Szerződés”, valamint annak „Függeléke” és az ahhoz csatolt „Alapszabályok” (becikkelyezve az 1924: VIII. t.-c.-ben).

Belgiummal létrejött az 1923 május 26-iki budapesti egyezmény, amely azonban a jelen sorok írása időpontjáig nem ratifikáltatott.

2.Az 1. §. szövegezése szűk. A 231. f) ugyanis megengedi, hogy olyan antantállamok, amelyek a 231. e) alapján bejelentést tettek, egymással megállapodást létesíthessenek aziránt, hogy a másik antantállamnak az ő területükön lakó honosainak Magyarországgal (magyar honosakkal) szemben fennálló tartozásait és követeléseit ugyancsak a 231. e) alá fogják vonni. Ilyen megállapodás létezik Franciaország és Belgium között, amelynek értelmében a francia területen lakhellyel bíró belga honosnak, illetve a belga területen lakhellyel bíró francia honosnak, valamely legyőzött állam saját területén lakó honosa elleni követelése (illetve tartozása) szintén a clearingeljárás alá vonandó. Az ilyen megállapodás folytán az államközi clearingbe belevont tartozások és követelések belső elszámolása nyilván szintén a T. rendelkezései szerint történik. A német Reichsausgleichsgesetz 9. §-a az ilyen esetet külön is említi. Ezzel szemben azok a különleges egyezmények, amelyek Magyarország és az egyes antantállamok (pl. Franciaország) között a háborúelőtti tartozások tekintetében kötettek, kizárólag ezen államok honosaival szemben fennálló tartozásokra vonatkoznak.

3.A törvény 3 fejezetből áll. Ezek közül az I. fejezet, amely az anyagi jogi rendelkezéseket tartalmazza, csakis azon jogviszonyokra nyer alkalmazást, amelyekben az egyik ügyleti fél magyar honos, a másik pedig a fentemlített négy állam valamelyikének honosa. Eszerint alkalmazást nyer a magyar-brit, a magyar-francia, a magyar-belga és magyar-görög viszonylatokban. Más antantállam honosával szemben fennálló tartozásokra vonatkozóan az I. fejezet rendelkezései nem nyernek alkalmazást, hacsak külön törvényhozási intézkedés nem rendel, így pl. Olaszországgal a tartozások és követelések tárgyában 1924 március 27-én egyezmény jött létre, amely az 1924: XXIII. t.-c.-be cikkelyezett be; jóllehet ezen egyezményben a magyar kincstár a magyar adósok tartozásaiért szavatosságot vállalt és jóllehet a magyar állampolgárok olaszországi magánjavainak felszámolása tárgyában ugyanazon napon kelt egyezmény és ahhoz csatolt „Pótmegállapodás” értelmében az államok közötti elszámolás a hivatalok útján történik: ennek dacára az I. fejezet rendelkezései az olasz-magyar viszonylatban nem alkalmazhatók, — hacsak eziránt utólag külön törvényhozási intézkedés nem fog történni. Másképpen áll a helyzet a II. fejezet (Eljárásjogi rendelkezések) tekintetében. A FKH. hatáskörének szabályozása tár-

gyában kibocsátott 6180/923. M. E. rendelet (közölve a függelékben) 2. §. 2. p. és 3. p. értelmében a hivatal a békeszerződéssel kapcsolatos és hatáskörébe utalt egyéb ügyekben is eljár. A törvény II. fejezetében foglalt rendelkezések — amennyiben külön jogszabály eltérően nem intézkedik — ezen esetekben is megfelelően alkalmazandók.

A törvény III. fejezete részben végrehajtási rendelkezést tartalmaz (42. §.), részben olyan rendelkezéseket, amelyek csakis a clearing-eljárás keretében alkalmazhatók (39. §.), részben azonban olyan anyagi-jogi jogszabályokat, amelyek általános érvényűek. (36., 37. és 41. §§.)

4. „... elszámolandó jogviszony ...”

Az államközi clearing-eljárás alá kizárólag pénzkövetelések, illetve pénztartozások esnek; azonban a pénztartozásoknak nem valamennyi faja. A clearing-eljárás alá a trianoni szerződés 231. cikk 1—4. pontjaiban körülírt pénztartozások esnek; nevezetesen:

231. cikk: „... 1. a háború előtt lejárt azok a tartozások, amelyekkel a szerződő hatalmak valamelyikének saját területén lakó állampolgára, valamelyik ellenfélként szereplő hatalom saját állampolgárának tartozik”;

„2. valamelyik szerződő hatalomnak saját területén lakó állampolgára javára a háború folyamán lejárt azok a tartozások, amelyek valamely ellenfélként szereplő hatalomnak saját területén lakó állampolgárával kötött olyan ügyletből vagy szerződésből erednek, amelyek teljesítését a háborús állapot folytán egészen vagy részben felfüggesztették”;

„3. a háború előtt vagy a háború alatt lejárt és valamelyik szerződő hatalom állampolgárának járó kamatok olyan értékpapírok után, amelyeket valamely ellenfélként szereplő hatalom bocsátott ki vagy vett át, feltéve, hogy ezeknek a kamatoknak e hatalom állampolgárai vagy a semlegesek részére való fizetését a háború alatt nem felfüggesztették fel”;

„4. a háború előtt vagy a háború alatt esedékessé vált és valamelyik szerződő hatalom állampolgárának járó tőkeösszegek, olyan értékpapírok után, amelyeket valamely ellenfélként szereplő hatalom bocsátott ki, feltéve, hogy az ily tőkeösszegnek e hatalom állampolgárai vagy a semlegesek részére való kifizetését a háború alatt nem felfüggesztették fel ...”

A 231. cikk 1. és 2. pontjai alá eső pénztartozások fajainak közelebbi megjelölése sem törvényben, sem rendeletben nem foglaltatik. Minthogy a 231. cikk alá eső követelések kizárólag a FKH. útján és illetve a 231. cikk utáni függelék 16. §-ában körülírt úton érvényesíthetők, ennél fogva ezeket a követeléseket a rendes bíróság előtt nem lehet peresíteni; az ilyen követelések iránt folyamatban levő peres eljárások pedig hivatalból felfüggesztendőek. (9590/922. M. E. 1. § 1. p.; Bp. Közl. 1922 nov. 28.)

Abban a kérdésben, hogy valamely tartozás (követelés) a trianoni szerződés 231. cikk 1. és 2. pontja alá eső tartozásnak (köve-

telésnek) minősül-e? a bíróság hivatalból kéri az igazságügyminiszter nyilatkozatát. Az igazságügyminiszternek a pénzügyminiszterrel egyetértőleg e tárgyban tett nyilatkozata úgy a bíróságokra, mint a hivatalra nézve kötelező (1. 6180/923. M. E. rend. 2. §. zárómondatát).

5. „ . . . magyar állampolgár . . . ” alatt nemcsak természetes személyek, hanem jogi személyek is értendők. Hogy mely jogi személyek tekintendők ezen törvény alkalmazása szempontjából magyar állampolgároknak? közelebbi útmutatás sem ebben a törvényben, sem más jogszabályban nem foglaltatik. A kérdés két szempontból igényelhet megoldást: *a)* a nemzetközi elszámolás szempontjából, vagyis abból a szempontból tekintve, hogy valamely, Magyarország területén levő jogi személy tartozása — az egyéb feltételek fennforogván — az államközi clearingeljárás alá vonható-e azon alapon, hogy az illető jogi személy magyar honosságú-e? Ebben a kérdésben elsősorban a hivatal állásfoglalása, végső fokon a vegyes döntőbíróság dönt; ez a döntés a hivatalt is kötelezi és a kérdéses tartozás (követelés) a jelen törvény rendelkezései értelmében számolandó el. *b)* Megoldást igényelhet a kérdés abból a szempontból is, hogy azokat a kedvezményeket, amelyeket a törvény egyes rendelkezései a magyar adósnak nyújtanak (pl. a 7. §. alapján kölcsön, illetve segítség), kérheti-e valamely magyar területen levő jogi személy egymagában azon alapon, hogy a nemzetközi elszámolásban magyar honosnak minősített? Másként kifejezve: egymagában azon körülmény, hogy valamely jogi személy a nemzetközi elszámolásban magyar honosnak minősített, egyben kvalifikálja-e mindazon kedvezmények igénylésére, amelyek a törvényben a magyar honosok számára vannak fenntartva? A kérdés annál jogosultabb, mert a német R. A. G. 24. §. (3), a jogi személyek honossága kérdésében a valutáris terhekhez való hozzájárulás körül minősítő feltételeket szab meg. Jogi személyek és kereskedelmi társaságok az állami hozzájárulás szempontjából csak akkor tekintendők német honosoknak, ha székhelyük birodalmi területen van, hogyha jogi személyiségük birodalmi jogon vagy valamely német állam területi jogán alapszik és hogyha tőkéjük 1920 január 1 óta túlnyomólag német honosok tulajdona. Az osztrák Vorkriegsschuldengesetz 10. §-a jogi személyeknél a székhely kérdését tekinti döntőnek; mindazonáltal az állami hozzájárulás mértéke kérdésében irányadó az, hogy kereskedelmi társaságoknál az üzlettelepnek bár nem egészen, de túlnyomólag Ausztriában kell lennie és a kérdéses tartozásoknak az osztrák üzletvitelben kellett előállniuk; kivételesen engedélyezhető csak a külföldi üzletvitelben előállt tartozáshoz hozzájárulás.

A T. a jogi személy magyar honosságának kritériumát nem adja. Mindazonáltal egyes helyeken, így a 9. §. ut. bekezdésében kifejezetten „Magyarországon székhellyel bíró valamely jogi személy” van említve, amiből azt kell következtetni, hogy a jogi személy székhelyének fekvését tekinti a jogi személy honossága kritériumául. Jóllehet, sem ezen a helyen, sem más rendelkezés kapcsán megszorító fel-

tételek a jogi személy honossága tekintetében kifejezetten nem foglaltatnak, nyilvánvaló, hogy a nyújtható kedvezmények engedélyezése körül, az engedélyező fórum a német törvényben, illetve osztrák törvényben kifejezetten felemlített körülményeket figyelembe venni hivatott, mert a törvényhozó intenciója kétségkívül az volt, hogy a békeszerződés okozta terhek viselése körül az állam a maga korlátozott eszközeivel elsősorban a magyar honosakat és a hazai tőkét támogassa.

1. Idegen pénznemre szóló tartozások elszámolása.

2. §.

Idegen pénznemre szóló tartozás a jelen fejezet szempontjából magyar állampolgárnak a trianoni békeszerződés 231. cikkének 1. vagy 2. pontja alá eső oly tartozása, amely eredetileg aranyra, ezüstre, vagy a koronaértéktől különböző bármely más pénznemre szolt; mindazonáltal nem számítanak ide az olyan pénztartozások, amelyek eredetileg oly állam pénznemére szoltak, amely állam a világháború alatt az Osztrák-magyar monarchiával szövetségben állott.

Ad 2. §.

1. Az „idegen pénznem” fogalma úgy a 2. §-ban, mint all. §-ban azonos módon van körülírva. Ide tartoznak:

a) aranyra vagy ezüstre szóló tartozások (követelések), értve itt nemcsak az effektive aranyban fizetendő kötelezettségeket, hanem az aranyértékben való elkötelezést;

b) bármely antantállam valutájára szóló tartozások (követelések), amelyek — tudvalevőleg — a 231. d) alapján a háborúelőtti árfolyamparitás alapján konvertálандók át a kérdéses jogviszonyban érdekelt antanthonos államának pénznemére (az eredetileg angol fontra szóló tartozás a francia hitelezővel szemben francia frankokra);

c) valamely semleges állam valutájára szóló tartozások, amelyek a 231. d) alapján szintén a háborúelőtti árfolyamparitás alapján számítандók át az érdekelt antanthonos államának valutájába és amely tartozások ekkép osztozkodnak az illető antantállam valutájának sorsában, vagyis — amint ezt Dr. Blau György éles logikával kifejti — az illető antantállam valutája devalválódásának arányában devalválva fizetendők vissza;*

d) orosz rubelre szóló tartozások, ugyancsak a 231. ut) alapján valorizálva.

2. Nem tekinthetők a T. 2. és 11. §§. értelmében „idegen pénznem”-nek az Osztrák-magyar monarchiával a háború alatt szövet-

* Dr. Blau György: „Trianoni magánjog” (Békejog II. évf. 112. és köv. old.).

ségben állott államok pénznemei, tehát sem a márka, sem a leva, sem a török pénznem. A monarchiával szövetségben állott államok pénznemei tekintetében a T. 10., ill. 17. §-ai rendelkeznek.

3. Megemlítést érdemel, hogy az „idegen pénznem”-nek a törvény 2. §-ában foglalt ezen meghatározása, az 1921 január 31-iki francia-magyar egyezmény 7. cikkében körülírt meghatározást nem fedi. Ez az egyezmény a valutatartozások törlesztését 5 (esetleg 7) évben szabályozta, míg a valorizált koronartartozások valorizációs különbözeti tartozásaira a 6-ik évtől kezdődőleg 18 évi törlesztési kedvezményt adott. Ebben az egyezményben a magyar adósok márkára szóló tartozásai nincsenek kivéve a valutatartozások alól és nincsenek az eredetileg koronára szóló tartozásokkal azonos elbánás alá véve.* Habár az 1921 január 31-iki egyezménynek a törlesztési határidőkre vonatkozó rendelkezései úgy a valutatartozások, mint a valorizált koronartartozások tekintetében módosulást szenvedtek az 1923 december 21-iki „Szerződés”, valamint ennek „Függeléke” által (1924: VIII. t.-c), mindazonáltal az eltérés most is gyakorlati jelentőségű a kamatteher különbözősége miatt. A valutatartozások kamatairól az egyezmény 7. cikk *b)* pontja rendelkezik; ezzel szemben a koronartartozások utáni valorizációs különbözet a 8. cikk *b)* szerint kamatmentes; de gyakorlati jelentőségű az eltérés még a magyar állam szavatossága szempontjából is. A valutatartozások tekintetében a magyar állam és a magyar adós a tartozásösszeg tekintetében egyetemleges kötelezettségben állnak a francia hivatallal szemben (id. egyezmény 7. cikke), míg a valorizált koronartartozások valorizációs többlete tekintetében a francia hivatallal szemben csakis a magyar állam felel (id. egyezmény 8. cikke *b)*).

4. Az idegen pénznemre szóló tartozások törlesztő részleteinek fizetési pénzneméről 1. 5. §.

5. Az idegen pénznemre szóló követelések tekintetében 1. 11 — 13. §-okat.

6. Az aranyban teljesítendő fizetések tárgyában 1. a 950/923. M. E. rendeletet. (Bp. Közl. 1923 febr. 10.) Ezen rendelet 6. §-a a trianoni szerződés alá eső jogviszonyokat kifejezetten kiveszi a rendelet hatálya alól.

3. §.

Az idegen pénznemre szóló tartozást rendszerint tíz egyenlő félévi részletben kell a m. kir. Felülvizsgáló és Kiegyenlítő Hivatalnál megfizetni. Az első részlet a fizetési meghagyás kézbesítésétől számított tizenöt nap alatt, a további részletek pedig az említett határidőtől számított naptári félévénként esedékesek.

* Az idézett egyezmény 7. cikke szerint: „Az eredetileg aranyra, ezüstre vagy az osztrák-magyar koronaérték kivételével *bármint* más pénznemre szóló bármely természetű tartozásokat . . .”

Ha a részletfizetési határidők betartása az adós gazdasági létét, vagy hivatásának, üzletének, iparának vagy gazdálkodásának folytatását veszélyeztetné, kivételes méltánylást érdemlő esetekben hosszabb részletfizetési határidőket lehet engedélyezni és a fizetendő részletek összegét le lehet szállítani vagy egyes részletek megfizetésére halasztást lehet kapni.

A m. kir. pénzügyminiszter, ha külön nemzetközi egyezményt lehetővé teszi, egyes Szövetséges és Társult Hatalmakkal szemben fennálló viszonylatokban az első bekezdésben megállapítottnál hosszabb részletfizetési határidőket állapíthat meg. A második bekezdés ebben az esetben is megfelelően alkalmazandó.

Ad 3. §.

1. Tartozás alatt nemcsak a; eredeti tőketartozás értendő, hanem az eredeti tartozáshoz a trianoni szerződés 231. cikk ut. függelék 22. §. alapján kiszámított kamat is hozzászámítandó. Ez az összeg kerül a két hivatal között elszámolásra és ugyanezt számolja el a magyar hivatal a magyar adós terhére. Ez a tartozás 10 egyenlő félévi részletben esedékes. A hivatal az adósnak fizetési meghagyást kézbesít; a kézbesítés rendszerint ajánlott levélben, indokolt esetben tértivevény-nyel történik (6180/923. M. E. rend. 17. §.). Az első részlet a fizetési meghagyás kézbesítésétől számított 15 napon belül esedékes; a további részletek ezen — tizenötödik — naptól számított naptári félévenként esedékesek akkor is, hogyha adós netán a tizenötödik napnál előbb teljesíteti. Az első részletek a lejárat nap előtt való teljesítése nem hat ki megrövidítőleg a későbbi részletek lejárat időpontjára. (Analog rendelkezések a valorizált koronartartozások tekintetében is vannak; 1. 8. §. 3. és 4. bekezdését.) Adós minden egyes törlesztési részletet, annak 50%-a erejéig „Állami kötelevények”-kel fizethet be. (12. §. 6.)

2. Fizetési kedvezmény gyanánt, egyes esetekre nyújtható: *a)* tartamengedmény, vagyis a részletfizetési határidők meghosszabbíthatók; *b)* a fizetendő részletek összege leszállítható. A törvény homályos szövegezése folytán felvethető a kérdés,* hogy ez a kedvezmény a hátralék későbbi fenntartásával történik-e, vagy pedig végleges, illetve részbeli elengedésnek is lehet-e helye? Dr. Szladits — utalással a 7. §. 2. pontjára — az utóbbi értelmezést kizárandónak tartja; *c)* egyes részletek fizetésére halasztás engedélyezhető (prolongáció).

Ezek a kedvezmények külön-külön is engedélyezhetők, azonban megadhatók kumulatív is. Minden esetben a kedvezmény nyújtásának előfeltétele az, hogy a részletfizetési határidők betartása az adós gazdasági létét vagy hivatásának, üzletének, iparának vagy gazdálkodásának folytatását veszélyeztetné és, hogy az eset kivételesen méltánylást

* L. „A belső elszámolási javaslat” (Békejog II. 70).

érdemlő legyen. Az *a)–c)* alatti kedvezmények, a 2-ik bekezdésben foglalt feltételek fennforgása esetében egyaránt engedélyezhetők a magyar adós javára, akár jött létre magánegyesség a külföldi hitelezővel, akár magánegyesség hiányában is. Magánegyesség létrejöttében a 3. §. 2-beli kedvezmények a 7. §-ban körülírt kedvezmények valamelyikével („kölcson” vagy „segítség”) kumulálva is engedélyezhetők.

3. E szakasz 2. bekezdésében körülírt valamennyi kedvezményt a 22. §-ban körülírt Döntőbizottság engedélyezi. (A vonatkozó beadványok illetékmentességéről 1. a T. 34. §-át.)

4. A pénzügyminiszter rendeletileg — tehát általános érvénnyel az egyes külföldi viszonylatokra — a jelen szakasz 1. bekezdésében foglalt részletfizetési határidőknél hosszabb fizetési határidőket állapíthat meg, ha nemzetközi egyezmény ezt lehetővé teszi. A nemzetközi egyezményekben nyert kedvezmények azonban nem hatnak ki automatikusan a belső elszámolásra. Nemzetközi egyezmények kötettek: Nagybritanniával, Franciaországgal és Belgiummal.

a) *Az 1921 december 20-iki brit-magyar egyezmény* (1922: XVI. t.-c.) 8. pontja értelmében a magyar hivatal a clearingeljárásban terhére mutatókozó egyenlegeket minden év március 31. és szeptember 30. napján fizeti meg az angol hivatalnak sterlingértékben A két első részlet egyenkint legalább 150,000 fontot és a két következő részlet egyenkint legalább 250,000 fontot tesz ki. A hat első minimális törlesztőrészlet a magyar adósoknak magánegyesség alapján közvetlenül történt készpénzfizetéseivel által félévi 100,000 sterlingre csökkenthető.* *Az 1923 december 11-ikén Parisban pótlólag létrejött brit-magyar megállapodás* értelmében mindaddig, amíg a magyar kormánynak nem sikerül az államháztartási egyensúlyt helyreállítani, a magyar kormány a brit hivatalnak évenként 200,000 font sterlinget fog fizetni, és pedig 1924 március 31-én kezdődőleg évenként két egyenlő félévi részletben. Ha a magyar kincstár bevételei a kiadásokat elérik, úgy az 1921 december 20-iki egyezményben foglalt fizetési feltételek felélednek.

b) *Az 1921 január 31-iki francia-magyar egyezmény* (1922. évi XXVIII. t.-c.) szerint (7. cikk) a magyar adósok valutatarozásai 5 év, illetve 7 év alatt voltak fizetendők olyképp, hogy az első három évben 77—^s*h* tartozási összeg volt fizetendő és a harmadik év eltelte után egy paritásos bizottság volt hivatva elbírálni, hogy a hátralékos ⁴/_V összeg további 2 év alatt, avagy 4 év alatt legyen törlesztendő? A magyar adósok koronatarozásainak névértéke 4 héten belül, a valorizációs különbözet pedig 18 részletben lett volna fizetendő, amely részletfizetés a 6-ik évben kezdődött volna, vagyis a magyar adósok összes tartozásai 23 (esetleg 25) év alatt lettek volna törlesztendők.

Az 1921 január 31-iki egyezmény fizetési határidői módosulást szenvedtek az *1923 december 21-iki „Szerződés”* és ezt kiegészítő

* L. Dr. *Nyári* Jenő: A brit-magyar tartozási egyezményről (Békejog., I. évf., 134. és köv. old.).

„Függelék” által. A szerződés értelmében a magyar kormány a trianoni szerződés X. rész 3., 4., 5., 6. és 7. címeinek, valamint az 1921 január 31-iki egyezménynek rendelkezéseiből eredő azon tartozásainak rendezése céljából, amelyek francia hitelezők javára akár a magyar FKH-hoz történt közvetlen bejelentés alapján, akár a Vegyes Döntőbíróságok ítéletei, akár pedig a magyar kormánnyal létesítendő egységek alapján elismertettek vagy el fognak ismertetni, kötelezettséget vállal, hogy kötvényeket bocsát ki és azokat a hitelezők rendelkezésére bocsátja. A kötvényeknek két csoportja lesz. Az első csoport, amelynek névértéke mintegy 80 millió francia frank, a Budapest főváros 1911. évi 4%-os kötvényeinek francia birtokosaival szemben fennálló szelvénytartozások rendezésére, továbbá a Magyar Jelzáloghitelbanknak öt a szerződésben névszerint felsorolt francia hitelezővel szemben fennálló 1924 január 15. napjával lezárt tartozásainak rendezésére szolgál, megjegyezvén, hogy a Magyar Jelzálogbank itt említett tartozásai után a kamatok — eltérőleg az 1921 január 31-iki egyezmény rendelkezéseitől — 4% alapon kamatok kamatja nélkül számítandók. A kötvények második csoportja által a magyar honosok, illetve a magyar jogi személyek ellen fennálló azok a követelések lesznek rendezendők, amelyekért a magyar állam a trianoni szerződés X. része 3., 4., 5., 6. és 7. címei alapján és az 1921 január 31-iki egyezmény értelmében felelősséggel tartozik, akár a FKH-nál történt közvetlen bejelentés, akár a Vegyes Döntőbíróságok ítéletei, akár a magyar kormánnyal létesített egységek alapján — kivéve a Magyar Jelzáloghitelbanknak hátralékos szelvény- és kisorsolt címlettartozásait. Mindkét csoport kötvényeinek birtokosai kötelező módon tagjai lesznek annak a „Magánjogi Társaságnak”, amelynek alapszabályai a szerződéshez csatolva vannak és az 1924. VIII. t.-c.-be ugyancsak becikkelyezett nyertek. Ezen, egyenkint 500 frankról szóló kötvények 672% kamatoztatást hajtanak. A kötvények törlesztésére nézve a szerződés 4. cikke azt a rendelkezést tartalmazta, hogy ez abban az időpontban fogja kezdetét venni, amikor Magyarország a jóvátétel címén terhére megállapított kártérítés fizetése alól felszabadult és a törlesztés 30 évi törlesztési terv szerint fog történni. Ezek a megállapodások módosulást szenvedtek a „Szerződéshez csatolt „Függelék” rendelkezései által, amely utóbbiak azt célozzák, hogy a törlesztés meggyorsíttassék. Evégből a fenti kötvények helyébe olyan, félévenként sorsolás alá eső kötvények fognak kibocsátatni, amelyek a hozzájuk készítendő sorsolási terv szerint 34 év alatt teljesen kisorsoltatnak és törlesztetnek. Ez akképen fog történni, hogy törlesztő alap létesítetik, amelynek szolgálatára a félévi kamatszolgálat 20%-át vissza kell tartani. Ebből 17-3% szolgál az évi törlesztő részlet képzésére, amihez járulnak még a kisorsolt vagy visszavásárolt kötvények szelvényeitől összegek is. A kiszolgáltató kötvénycímletek, az összkövetelések magasságában, nevezetesen a Vegyes Döntőbírósági Ítéletekben, a magánegységekben és az 1921 január 31-iki egyezmény 7. cikk b) értelmében meg-

állapított kamatokra való figyelemmel lesznek meghatározandók. A kamatok a címletek kiszolgáltatására vonatkozó rendelvény kiszolgáltatása napjáig számítandók.

c) *Az 1923 május 26-án Budapesten létrejött, de eddig még nem ratifikált belga-magyar egyezmény 7. cikke a magyar adósok valutatartozásainak törlesztése tekintetében nagyjában ugyanazon rendelkezéseket tartalmazza, mint amelyek az 1921 január 31-iki francia-magyar egyezményben foglaltatnak. A magyar adósok valutatartozásai öt év alatt fizetendők vissza olyképp, hogy az első évi törlesztőrészlet az egyezmény hatálybalépése utáni 14 hónap múlva esedékes. Az első, második és harmadik törlesztőrészlet a tartozás 15—15%-a, a negyedik évben 25% és az ötödik évben 30% lesz törlesztendő. Az egyezményhez csatolt Zárójegyzőkönyv 1. cikke értelmében a magyar kormány által kellő időben a belga kormányhoz intézett kérelemre, utóbbi jóakarátú vizsgálat tárgyává fogja tenni azt, hogy az ötévi törlesztési időtartam legfeljebb további két évvel meghosszabbíttassék.*

A törvényhozó intenciója a 3. §. 3. bek.-be foglalt rendelkezésnél az volt, hogy a nemzetközi egyezmények által nyújtott könnyítésekben a magyar adósok maguk is részesíttessenek. A kedvezményáthárítás elve, amely a 36. §-ban a közvetlen adós és a közvetett adós közötti viszonylatra nézve ki van mondva: nyilvánvalólag alkalmazandó az állam és a magyar honos között belső elszámolási viszonyra nézve is. Ekkép az a)—c) alatti nemzetközi egyezmények alapján indokoltnak látszik, hogy ezekben a viszonylatokban a magyar adósok javára a 3. §-beli részletfizetési határidők miniszteri rendelettel meghosszabbíttassanak.

5. A 3. §. 2 és 3. bek.-beli kedvezmények *analog* rendelkezéssel ki vannak terjesztve a valorizált koronartartozásokra (8. §. 4.). A 3. §. 2. bek.-beli előfeltételek fennforgása mellett, valorizált koronartartozás esetében, a koronartartozás valorizációs többletéhez állami hozzájárulás engedélyezhető (9. §. 1.).

6. *Az 1921 január 31-iki francia-magyar egyezmény 7. cikk e) pontja a magyar állampolgároknak a francia állampolgárokkal szemben tengerentúli országokból eredő nyersanyagok és árucikkek behozatala céljából nyújtott elfogadványi hitelekkel vagy biztosításokból eredő tartozásainak rendezését későbbi egyezménynek tartotta fenn. A T. ezek tekintetében külön rendelkezést nem tartalmazván: ezeknek belső elszámolására is a T. rendelkezései alkalmazandók.*

7. Azon elv, hogy a nemzetközi egyezmények által nyújtott törlesztési kedvezmények átviendők a belső elszámolásba: teljes mértékben kifejezést nyert abban a „Megállapodásban, amelyet a m. kir. pénzügyminiszter az 1923 december 21-én a Magyar Jelzáloghitelbank francia kötvénybirtokosainak és részvényeseinek követeléseit tárgyában az „Association Nationale”-lal kötött. Ennek 4. pontja — amely a magyar állam visszkereseti jogának időleges felfüggesztéséről

rendelkezik — a 2. bekezdésben kimondja, hogy visszkereseti jog csak a Jelzáloghitelbank mindazon kötvényeinek teljes törlesztése után éledhet fel, amelyeknek hátralékos szelvényei a megállapodás tárgyai. A harmadik bekezdés pedig kimondja, hogy a magyar kormány a törlesztés tekintetében legalább ugyanannyi fizetési halasztást fog engedélyezni a Jelzáloghitelbanknak, mint amennyit önmaga élvezett a fentebb körülírt francia hitelezők részéről. „Az a fizetési halasztás, amelyben a Jelzáloghitelbank az említett visszatérítés szempontjából részesülni fog, legalább annyit fog kitenni, mint amelyben a magyar kormány a jelzáloghitelbanknak a szövetséges állampolgárokkal szemben fennálló tartozásai rendezése alkalmából önmaga részesült.” (Nemzetgyűlési irományok 423. sz., 40. old.)

4. §.

A békeszerződés 231. cikkéhez tartozó Függelék 22. §-a vagy valamely nemzetközi egyezménynek e §. helyébe lépő rendelkezése értelmében a hitelezőnek járó kamat a belső elszámolás szempontjából a tőkéhez számít.

A magyar adós a tartozás után attól a naptól, amelyen a m. kir. Felülvizsgáló és Kiegyenlítő Hivatal a tartozást a szembenálló hivatal javára írta, a tartozásnak és járulékainak általa való teljes kiegyenlítéséig ugyanannyi kamatot fizet, amennyit a magyar hivatal a tartozás mindenkor fennálló része után a szembenálló hivatalnak fizetni köteles.

Ad 4. §.

1. Ez a §. az „idegen pénznemre szóló tartozások” alcíme alatt van elhelyezve, azonban a benne foglalt rendelkezések általánosabb érvényűek és kiterjednek a valorizálendő koronartartozásokra is. Meg kell különböztetni a hitelezőnek járó kamatot a hivatalnak járó kamattól. A hitelezőnek járó kamat kezdőnapja a tartozás lejárat napja és zárónapja az a nap, amelyen a magyar hivatal a magyar fél tartozását a nemzetközi hivatal javára írta. A hivatalnak járó kamat kezdőnapja a jóváírási nap és zárónapja a magyar adós által történő fizetés napja. A magyar adós a magyar hivatalnak ugyanannyi kamatot tartozik megtéríteni, mint amennyit a magyar hivatal a szemköztes hivatalnak javára írt. „Ugyanannyi kamatot fizet” kitétel alatt a kamatláb azonossága és a megtérítendő kamattartozás összegének azonossága értendő. A hitelezőnek járó kamat a trianoni szerződés 231. cikk ut. függelék 22. §-a alapján számítandó.

Az idézett 22. §. szövege: „Feltéve, hogy az érdekelt kormányok egymás között másként nem állapodtak meg, a tartozások a következő módon kamatoznak:”

„Osztalék, kamat vagy más időszakonként visszatérő és valamely tőke kamatjaként fizetendő összegek után nem jár kamat.”

„A kamatláb évi 5%, kivéve, ha a hitelezőnek szerződés, törvényes vagy helyi szokás alapján ettől eltérő kamatláb az irányadó.”

„A kamatok az ellenségeskedések megkezdésének napjától, vagy ha a fizetendő tartozás a háború alatt járt le, a lejárat napjától járnak, addig a napig, amelyen a tartozás összegét a hitelező hivatal javára írják.”

„A kamat címén járó összegeket úgy kell tekinteni, mint a hivatalok részéről elismert tartozásokat és azokat azonos módozatok szerint kell a hitelező hivatal javára írni.”

2. *Az 1921 december 20-iki brit-magyar egyezmény* a magyar hitelezőnek járó kamat magassága tekintetében nem tartalmaz a fenti cikktől eltérő különleges rendelkezést. Ellenben a brit hivatalnak járó kamat tekintetében az egyezmény 8. és 9. cikke különleges rendelkezéseket tartalmaznak. A 8. cikk szerint, — amely az 1923 december 11-iki párisi megállapodással módosulást szenvedett — a magyar hivatal a clearingszámla egyenlegét nem tartozik a trianoni szerződés 231. cikk ut. függelék 11. §-ban körülírt háromhavonként leszámolni és a terhére jelentkező egyenleget további 1 hónapon belül fizetni, hanem a magyar hivatal az egyenlegeket félévenként törlesztheti. (A törlesztési módozatok fentebb a 3. §. utáni 4. jegyzet alatt tüzetesen ismertetve vannak.* A 9. cikk szövege a következő:

„9. A szerződés (békeszerződés) X. része II. címe függelékének 22. §-ában az ellenséges tartozások után megállapított kamatokon felül, az említett elszámolásban brit alattvalók javára írt minden összeg, vagy ilyenből eredő, még ki nem fizetett egyenleg után további évi 5 %-os (egyszerű) kamat lesz fizetendő a jóváírás keltétől a hitelező vagy igénylő kielégítésének napjáig. Ezen kamatok a magyar kormány által viselendőek és a szóbanforgó elszámolásban annak terhére írandók.”

3. *Az 1921 január 31-iki francia-magyar egyezmény* különbséget tesz a kamatterhek tekintetében a magyar adósok valutatartozásai és valorizált koronartartozásai között. A valutatartozások kamatterhei tekintetében az egyezmény 7. cikk *b)* pontja a következőképpen rendelkezik: „Valamennyi fentemlített tartozás után, az 1920. évi június 4-iki szerződés X. része III. címéhez tartozó függelék 22. §-ának első bekezdésében említettek kivételével, a jelen szerződés aláírását megelőző időtartamra évi háromszázalékos kamat számításának van helye, amely minden év végén tőkésítendő és járulékos költségek nélkül a tőketartozás pénznemében fizetendő. Ami a jelen szerződés aláírásának keltét követő időtartamot illeti, az évi kamat a megtérítés napjáig öt százalék lesz járulékos költségek nélkül”. Vagyis a hitelezőnek járó kamat a tartozás lejáratától 1921 január 31-ig évi 3%, amely évenként tőkésítendő és a tartozás összegéhez hozzászámítandó. Az 1921

* L. 36. old.

január 31-től évi 5% kamattérítés jár a francia hitelezőnek azon napig, amely napon a tartozás a magyar hivatal által a francia hivatal javára íratik. A magyar adós a magyar hivatalnak hitelezői kamat fejében ugyanennyit térít meg.

A valorizált koronartartozások tekintetében az 1921 január 31-iki egyezmény 8. cikk *a)* pontja olyképen rendelkezik, hogy a koronartartozások *névleges* összege után a 7. cikk *b)* pontja szerinti kamat fizetendő és úgy a névleges tartozási összeg frankkegyenértéke, valamint az azután ugyancsak frankokban számított kamat az első törlesztő részlet gyanánt fizetendő. A valorizációs különbözet tekintetében a 8. cikk *b)* pontja olyképen rendelkezik, hogy azután kamatot nem kell fizetni. „A magyar állam a fentiek szerint (8. cikk *a)* visszafizetett összeg és az 1920 évi június hó 4-iki szerződés 231. cikkének *d)* pontján alapuló valorizáció értelmében járó összeg közötti különbözet fizetését egészben magára vállalja, önként értetik, hogy ez a kötelezettsége nem érinti a magyar állam visszkereseti igényét, amelyet saját alattvalóival szemben fenntart. Az említett különbözet megfizetése *kamatmentesen*, frankokban, tizennyolc évi egyenlő részletben történik, amelyek elseje jelen egyezmény aláírását követő hatodik év kezdetén lesz esedékes...” Habár az 1923 december 21-iki szerződés és annak függeléke a fizetési határidők tekintetében lényeges módosításokat tartalmaz, de a kamatra vonatkozó fentebbi rendelkezések tekintetében nem történt változás (1. még a 3. §. ut. 4. jegyzet alattiakat).

4. Az 1923 május 26-iki *belga-magyar egyezmény* (amely egyébként nincsen még ratifikálva), magyar adósok tartozásainak kamatterhei tekintetében úgy a valutatartozásokra nézve (7. cikk *b)*, valamint a valorizált koronartartozásokra nézve (8. cikk *a)* és *b)* az 1923 január 31-iki francia-magyar egyezmény fentebb ismertetett korrespondáló rendelkezéseivel teljesen azonos módon rendelkezik.

5. Az adós késedelmének a 3. §. 1. szerinti törlesztési részletek határideje körül az a következménye, hogy mivel a tartozást a hivatal közadók módjára hajtja be, (T. 31. §.), a késedelmes adós minden késedelmi hónap után az 1923. évi XXXIII. t.-c. 2. §-a alapján kibocsátott 129,824/923. P. M. rendelet szerinti pótdíját, illetve az ezen rendeletet módosító és az 1924: IV. t.-c. 2. §. B. I. alapján kibocsátott 70630/924. P. M. rendelet értelmében, az aranyértékben teljesítendő köztartozások után havi 1% késedelmi kamatot tartozik fizetni. Az 1923: XXXIX. t.-c. 2. §-ában körülírt kártérítésnek nincsen helye, annál kevésbé, mert az idézett törvény 8. §-ának esete forog fenn.

6. Az 1922: XVI. t.-c. 4. §-a alapján a hivatal költségeinek fedezése céljaira szolgáló és közadók módjára behajtható eljárási díjak a belső elszámolásban a tőkéhez és kamatokhoz hozzászámítandók és általában egyösszegben, a fizetési meghagyás vételétől számított 15 napon belül fizetendők (1. 32. §-t és az azt követő jegyzeteket).

5. §.

Az idegen pénznemre szóló tartozás részleteit az érdekelt Szövetséges és Társult Hatalom pénznemében, vagy az adós választása szerint ennek a pénznemnek a befizetés napját megelőző tőzsdei napon a budapesti árú- és értéktőzsdén jegyzett záróárfolyamai (pénz- és áruárfolyam) középárfolyamán átszámítva, magyar koronákban kell befizetni. A befizetést a 12. §-ban megállapított határok közt az említett szakasz értelmében kiadandó Állami Kötelezvényekkel az utóbbiak névértékén is lehet teljesíteni.

Ad 5. §.

1. A kirovó pénznem mindig az érdekelt antanáilam valutája. A lerovó pénznem adós választása szerint vagylagosan vagy a kirovó pénznem, vagy pedig a magyar korona; a félvélenkinti törlesztő részleteket adós bármelyikben teljesítheti. Adós teljesíthet azonban a mindenkori esedékesség 50%-a erejéig „Állami kötelezvényekkel” is, azok névértékén számítva. Adós facultas alternatívája minden egyes törlesztő részlet tekintetében önálló. Teljesítheti az első részletet 50% erejéig állami kötvényekben és 50% erejéig magyar koronákban és teljesítheti a következő részletet teljes összegben a kirovó idegen pénznemben. Adósnak a legszélesebb körű lehetősége van a külföldi pénznem, illetve az állami kötvények mindenkori árfolyama konjunkturális előnyeinek a teljesítés körül való kihasználására.

2., ... az érdekelt szövetséges és társult halálom pénznemében ...” alatt nemcsak az érdekelt antantállam effektív valutája értendő, hanem ériendő az érdekelt antantállam teljesítési helyére szóló deviza is. A törvény nem kivan sehol antantállambeli effektív valutában való teljesítést; ezenfelül pedig a magyar hivatal is a nemzetközi viszonylatban való törlesztési kötelezettségeit is nemcsak külföldi valutában, hanem devizában is teljesítheti. Egyébként erre mutat az is, hogy a középárfolyam kiszámításánál a pénz- és áruárfolyam egyaránt figyelembe veendő.

3.,... adós választása szerint, ennek a pénznemnek a befizetés napját megelőző tőzsdei napon a budapesti árú- és értéktőzsdén jegyzett záróárfolyamai (pénz- és áruárfolyam) középárfolyamán átszámítva ...”

A külföldi pénznemekkel való kereskedelmet és forgalmat jelenleg a 4661/924. M. E. kormányrendelet (Bpesti Közlöny 1924 június 22) szabályozza. Ezen rendelet a Magyar Nemzeti Bank szabadalmáról szóló 1924.V. t.-c. 6. §-ban nyert felhatalmazás alapján bocsátott ki. Ennek rendelkezései értelmében a korábban fennállott Devizaközpont megszüntette működését és ennek teendőit a Magyar Nemzeti Bank vette át és látja el. A külföldi fizetőeszközökkel való kereske-

delmi forgalom a rendeletben körülírt korlátozások alá esik. Külföldi pénzt (érmét, pénz- és bankjegyet), külföldre szóló kifizetést, csekket, váltót és általában külföldi értékre szóló bármely oly természetű pénz-helyettesítő eszközt, magyar korona ellenében venni vagy eladni csak a Magyar Nemzeti Bank vagy a részéről erre feljogosított cégek közbenjöttével szabad. Akinek akár árúbehozatali, akár más (pl. tartozás-teljesítési) célra külföldi fizetőeszközre van szüksége, az erre vonatkozó igénye jogosultságának megállapítása végett, az igénylés jogosultságát igazoló bizonyítékok (pl. a FKH. elszámolása) előterjesztése mellett vagy közvetlenül, vagy az erre feljogosított cégek útján a Magyar Nemzeti Bankhoz fordul. Az idézett rendelet 11. §-a: „További intézkedésig a külföldi fizetőeszközök (valuták és devizák) tőzsdei forgalma szünetel. Mindazon esetekben, amikor fennálló jogszabályok vagy ügyletek rendelkezései szerint a budapesti tőzsde deviza- és valutajegyzései irányadók, illetve alkalmazandók, a Magyar Nemzeti Bank hivatalos árjegyzései alkalmazandók, illetőleg értendőek. A Magyar Nemzeti Bank hivatalos árjegyzéseit a budapesti áru- és értéktőzsde hivatalos árfolyamjegyzékében közzé kell tenni.”

6. §.

Ha az adós idegen pénznemre szóló tartozására a m. kir. Felülvizsgáló és Kiegyenlítő Hivatal javára legkésőbbben a fizetési meghagyás kézbesítésétől számított hat hónap alatt akként teljesít fizetést, hogy ezzel tartozásának és a 4. §. szerint járó kamatnak legalább 40%-át kiegyenlíti, a befizetett összeget az adós javára a tartozás és kamata 5%-ával magasabb összeggel kell elszámolni; az előrefizetett összegnek minden 10%-os emelkedése esetében az adós javára eső 5% egy további százalékkal emelkedik.

Ad 6. §.

1. Ha adós a fizetési meghagyás kézbesítésétől számított 6 hónapon belül 40%-ot teljesít, úgy a teljesítés a tartozás 45%-ának tudatik be. Ha adós

	50%-ot teljesít, úgy „ _____ ... 56%-ot tudnak be,	
ha 60%-ot	„ „ _____ _____	67%-ot „
„ 70%-ot	„ „ _____ _____	78%-ot „
„ 80%-ot	„ „ _____ _____	89%-ot „
„ 90%-ot	„ „ _____ _____	100%-ot „

vagyis adós a tartozás 90%-ának teljesítése esetében szabadul.*

* Dr. Szladits az előreteljesített tartozás esetében járó kedvezményt „skontó”-nak nevezi. (Békejog II. évf. 70. old.) A továbbiakban ez az elnevezés van használva.

2.A skontó az adóst „ex lege” megilleti és nem függ semmiféle hivatali diszkrecionárius intézkedéstől. Skontónak egyaránt van helye úgy magánegyesség esetében, mint egyesség esetén kívül is. A skontókedvezmény — a feltételek fennforgása esetében — a valorizált koronatartozásoknál is helyet foglal. (8. §. ut. bek.)

3.Valutatartozások előreteljesítése esetében a skontó akkor is jár, ha adós a 7. §. 1. p. a) alp. szerinti kölcsönt, vagy a 7. §. 1. p. b) alp. szerinti segítséget kapott.

4.A skontó akkor is ugyanezen (és nem magasabb) százalékok erejéig vonandó le, hogyha adós előreteljesít, habár valamely nemzetközi egyezmény kedvezményesebb fizetési feltételeinél fogva nem 10 félévi részletben, hanem hosszabb tartamú törlesztési idő alatt volna jogosult teljesíteni.

5.Van-e helye a skontókedvezmény megtérítésének, ha az adós a törvény hatálybalépése előtt teljesített? mert például egyességet kötött. A kérdést felveti Dr. Szladits. (Békejog II. évf. 172. old.) A kérdés nagyon jogosult. A kormány annak idején felhívta az adósokat egyességek kötésére s így azok az adósok, akik a felhívásnak eleget tettek, nem juthatnak hátrányosabb helyzetbe, mint azok, akik a felhívással nem törődtek. Bármily logikus ez az okfejtés, annak dacára sem állítható, hogy a törvény a korábban teljesített tartozások utólagos skontómegtérítésére pozitív támpontot tartalmazna. Már önmaga az, hogy a §. szövege világosan említi a „fizetési meghagyás kézbesítésétől”, nyilvánvalóvá teszi, hogy külön visszaható erő kimondása hiányában a skonto alkalmazásának egyik előfeltétele, hogy az előreteljesítésnek a fizetési meghagyás kézbesítése után kellett történnie, ami pedig a múltban történt teljesítésekre nem vonatkozhatik.

6.A skontó akkor is megilleti adóst, ha az előrefizetésnél adós az „állami kötelezvény”-nyel való teljesítés jogával élt. (14. §.) Kérdéses lehet, hogy mi értendő ebben az esetben a „fizetendő összeg” 50%-a alatt? (12. §. 6. bek.) Nevezetesen: a hivatal által kiállított fizetési meghagyásban foglalt elszámolási összeg 50%-a? vagy a skontó levonása után fennmaradó összeg 50%-a? Minthogy úgy a skontó, mint az állami kötvényekkel való teljesítés joga „ex lege” illeti meg az adóst; minthogy egyik törvényes kedvezmény — külön rendelkezés hiányában — a másik törvényes kedvezményt nem akadályozhatja: ennél fogva helyes értelmezés szerint, skontó esetében is a hivatal által elszámolt tartozási összeg 50%-áig fizethet adós a 12 §-beli állami kötvényekkel.

7.Valorizált koronatartozás előreteljesítése esetében, amennyiben a 8. §. 5. bekezdésbeli „rabatt”-nak (5%) helye van, úgy ez a rabatt és a 8. §. ut. bekezdés alapján járó skontó kumulatív is helyet fognak. Nincsen helye azonban skontókedvezménynek valorizált koronatartozás előrefizetése esetében, hogyha állami hozzájárulás engedélyezett. (9. §. 4.)

7. §.

1. Ha a magyar adós idegen pénznemre szóló tartozása (2. §.) tekintetében joghatályos egyességet kötött, vagy ha ilyen egyességet kötni szándékozik, az egyesség joghatályos létrejöttének feltételével, az adóst kérelmére kivételesen a jelen §-ban meghatározott valamely módozat útján állami támogatásban lehet részesíteni.

a) Ha az egyesség létesítése alkalmas arra, hogy az adósnak egyébként veszélyeztetett gazdasági létét vagy hivatásának, üzletének, iparának vagy gazdálkodásának egyébként veszélyeztetett folytatását biztosítsa, kivételes méltánylást érdemlő esetekben az adósnak az egyesség teljesíthetése céljából kölcsönt lehet nyújtani; ebben az esetben adós köteles a neki adott kölcsönt a meghatározandó részletekben a m. kir. Felülvizsgáló és Kiegyenlítő Hivatalnak visszafizetni.

b) A jelen §. 1. a) pontjában meghatározott feltételek fennforgása esetében az adós gazdasági romlásának megakadályozása érdekében szerényebb vagyoni viszonyok közt élő adósoknak az egyesség teljesíthetése céljából egészen kivételes méltánylást érdemlő esetekben vissza nem térítendő segítséget is lehet folyósítani.

2. Kölcsönnek a jelen §. 1. a) pontja alapján való folyósítását az eset körülményeihez képest attól lehet függővé tenni, hogy az adós megfelelő biztosítékot nyújtson.

A kölcsönt vagy a segílyt az eset körülményeihez képest vagy a hitelező vagy az adós kezéhez, vagy pedig a szembenálló Felülvizsgáló és Kiegyenlítő Hivatal részére kell folyósítani.

A jelen §. 1. a), illetve b) pontjában foglalt feltételek fennforgása esetében kölcsönt vagy segílyt már megkötött, de egészen vagy részben még nem teljesített egyesség teljesítésének céljára is lehet folyósítani, segílyben pedig azt az adóst is lehet részesíteni, aki az egyességet már teljesítette.

3. Nem lehet kölcsönt vagy segílyt nyújtani olyan tartozásra vonatkozó egyesség előmozdítása céljából, amelynek jogcíme olyan külföldről behozott áru vételára, amelynek megszerzése nem az adós foglalkozása körében való feldolgozás vagy továbbeladás céljából történt.

4. Azt az adóst, aki az egyesség teljesítésére valamely Szövetséges és Társult Hatalom területén zár alá vett saját vagyonát, vagy

az ily vagyonának felszámolásából eredő hozadékot használja fel, a jelen §. alapján az 1. és a 2. pontban meghatározott egyéb feltételek fennforgása esetében is kölcsönben vagy segélyben csak a tartozásnak így nem fedezett összege tekintetében lehet részesíteni.

5. Az adóst a jelen §. alapján segélyben csak annyiban lehet részesíteni, amennyiben tartozása a jelen törvény szerint elszámolandó követeléseivel betudás útján ki nem egyenlíthető.

Ad 7. §.

1. Ez a szakasz a valutatartozások tekintetében nyújtható kedvezmények, jelesül az „állami támogatás” feltételeit tartalmazza. Az „állami támogatás”-nak két nemét ismeri a törvény: 1. kölcsön, 2. segítség.

Állami támogatás nyújtható: a) ha a magyar adós, akinek gazdasági léte, vagy hivatásának, üzletének, iparának, illetve gazdálkodásának folytatása veszélyeztetve van és külföldi hitelezőjével egyességet kötni szándékozik, amely egyesség alkalmas arra, hogy ez a veszély elháríthatóvá váljék; ilyen esetben az állami támogatás feltételeesen, a magánegyesség joghatályos létrejöttének feltételével engedélyezhető;

b) ha a magyar adós és külföldi hitelezője között joghatályos magánegyesség jött létre, amely alkalmas arra, hogy adósnak egyébként veszélyeztetett gazdasági létét, vagy hivatásának, üzletének, iparának vagy gazdálkodásának egyébként veszélyeztetett folytatását biztosítsa.

c) A megelőző b) pontban körülírt feltételek fennforgása, vagyis a joghatályosan megkötött magánegyesség esetében utólagosan akkor is lehet adós részére állami támogatást folyósítani, hogyha a korábban kötött egyességet adós részben már teljesítette is. Nem tesz különbséget az, hogy az egyesség megkötése óta adósnak vagyoni viszonyaiiban változás állott-e be vagy sem? Olyan egyesség alapján, amelyet adós már egészen teljesített, nem lehet kölcsönt folyósítani. Segítséget azonban már egészben törlesztett egyesség esetében is lehet folyósítani.

Mindhárom esetben és az állami támogatásnak mindkét nemére nézve az engedélyezés két kérdés elbírálását igényli: a) veszélyeztetve van-e adós gazdasági léte, illetve üzletének, iparának vagy gazdálkodásának folytatása? Veszélyeztettség alatt itt nem abszolút veszélyeztettség értendő, hanem relatív veszélyeztettség, nevezetesen az adós eddigi üzletkörének, illetve az eddigi üzleti kereteknek veszélyeztettsége megállapítja már a törvényes előfeltételek fennforgását; b) alkalmas-e az egyesség arra, hogy az adós gazdasági létét, illetve üzletfolytatását (üzemfolytatását) a külföldi tartozások terhei által okozott veszélyeztettséggel szemben biztosítsa? A Döntőbizottság (22. §.), amely a kölcsön, illetve segítség nyújtása kérdésében kizárólagos hatáskörrel bír, ezen kettős kritérium vizsgálata mellett hivatott minden egyes esetben határozni.

2. Ha adósnak több külföldi hitelezője van, és ezen hitelezőkkel külön-külön hatályos egyességet kötött, például külön egyességet a franciaországi tartozásai tekintetében és külön egyességet az angolországi tartozásai tekintetében: úgy nincsen törvényes akadálya annak, hogy — a törvényes előfeltételek fennforgása esetében — adós részére az egyes külön egyességek terheinek könnyítésére külön-külön kölcsön (segély) engedélyeztessék. Ilyen esetben ugyanazon magyar adós részére több kölcsön is engedélyezhető és az engedélyezett egyes kölcsönök feltételei, a vonatkozó egyességek természete szerint különböző lehet. Lehetséges például, hogy az egyik esetben a kölcsönösszeg magának az adósnak kezéhez folyósíttatik, a másik esetben a szemköztes hitelezőnek kezéhez. Különbözők lehetnek az egyes kölcsönök visszafizetési feltételei is. Az is lehetséges — a megfelelő előfeltételek fennforgása esetében —, hogy az egyik esetben kölcsönt és a másik esetben segítséget engedélyezhet a Döntőbizottság ugyanazon adós különböző egyességei alapján.

3. Kölcsön a 3. §. 2. bekezdésben körülírt kedvezményekkel kumulálva is engedélyezhető.

4. A kölcsönösszeg magassága általában nincsen korlátozva és terjedhet az egyességi összeg magasságáig. Ha adós a tartozás teljesítésére olyan saját vagyonát használja fel, amely valamely antantállam területén (tehát nem épen az egyességet kötő hitelezője államának területén) zár alá vétetett, vagy pedig ilyen zár alá vett és felszámolt vagyonának felszámolási hozadékát használja fel; ezt az adóst, az egyéb feltételek fennforgása esetében is, csak a tartozásnak fedezetlenül maradt összege erejéig lehet kölcsönben részesíteni. Ha az adós nem a saját maga fent körülírt vagyonát, hanem más magyar honosnak külföldön levő lefoglalt vagyonát használja fel az egyesség teljesítésére, úgy a kölcsönösszeg magassága nincsen ilyen határokhoz kötve. Kérdéses lehet, hogy azon lefoglalt vagyon, amelyet, illetve amelynek felszámolási hozadékát adós a magánegyesség teljesítésére használja, akkor is korlátozza-e adós kölcsön illetve segítség iránti kérelmét, hogyha a vagyon nem a hitelező fél államának területén, hanem valamely más antantállam területén, esetleg olyan antantállam területén fekszik, amely nem optálta a clearinget? Nyilvánvaló, hogy csakis abban az esetben korlátozhatja, hogyha ugyanazon állam területén fekszik, amely államnak a hitelező honosa, mert különben lehetetlen volna ezt a vagyont magánegyességi célra felhasználni. (Úgy a brit, mint a francia, valamint a belga egyezmény csakis a saját honosaik javára engedik meg a területükön levő magyar vagyonok liberálását.) A válasz a 35. §-szal függ össze. Ezen utóbbi szakasz szerint nyitvahagyatott az a kérdés, hogy mennyiben téríti meg a magyar állam a magyar honosnak olyan kárát, amely őt olyan vagyonának felszámoltatása folytán érte, amely vagyon olyan antantállam területén fekszik, amely antantállam nem optált a clearing mellett? Ezen kérdésnek törvényhozási rendezéséig ezen magyar félnek a hivatallal szemben fennálló elszámolási tartozásának megfizetését a pénzügyminiszter fel-

függesztheti vagy a valószínű kár összegét meghaladó részére korlátozhatja. Minthogy a beszámítás iránt ekként törvényes rendelkezés nincsen: ennél fogva a 35. §. esete a 7. §. szerinti állami támogatás összegét nem korlátozza. (L. a valorizált koronartartozásokra vonatkozó analógiát a 9. §. utáni 6. jegyzet alatt.)

5. A kölcsön folyósítható akár idegen valutában (hogyha pl. a szemköztes hivatal vagy a hitelező kezéhez folyósíttatik) vagy országos pénznemben vagy állami kötelezvényekben. A kölcsön engedélyezésével egyidejűleg a visszafizetési feltételek is megállapítandók. Amennyiben a kölcsön engedélyezésekor egyéb fenntartások nem történtek, úgy a kölcsön visszafizetésére nézve is az 5. §-beli fizetési módok érvényesek. A vissza nem fizetett kölcsönkövetelés elévülésére lásd a 20. §. ut. 2. jegyzetet.

6. Kölcsön nyújtása esetében biztosíték követelhető. A biztosíték mineműsége tekintetében a 22. §-ban körülírt Döntőbizottság határoz.

7. Kölcsön a 7. §-ban körülírt feltételek fennforgása esetében koronartartozásokra vonatkozó magánegyetesség létesítésének előmozdítása céljából is nyújtható (1. 9. §. 3.).

8. Segítség engedélyezésének előfeltételei súlyosabbak a kölcsön engedélyezésének előfeltételeinél. Szükséges, hogy a kölcsönre nézve előírt feltételeken felül *a)* az adós általában szerényebb vagyoni viszonyok között élő ember (vagy jogi személy) legyen, *b)* a segítség nyújtása nélkül az adós a gazdasági romlás veszélyének legyen kitéve. A segítség a törvény koncepciója szerint csak egészen kivételes méltánylást érdemlő esetekben lesz nyújtható. Hogy mi értendő „egészen kivételes méltánylást érdemlő eset” alatt? Arra nézve nincsen támpont a törvényben. Segítséget nemcsak a már megkötött és egészben vagy részben még nem teljesített magánegyetesség céljára lehet engedélyezni, hanem a már egészen teljesített magánegyetesség esetében is. A segítség összege nincsen maximálva. A törvényjavaslatban maximálva volt a tartozás 50%-a erejéig; ez elejtetett és így a segítség a magánegyetességi tartozás teljes összege erejéig nyújtható.

A segítség engedélyezése a 3. §. 2. bek.-beli kedvezményekkel kumulálható. A segítség folyósítható — az eset körülményei szerint — vagy idegen pénznemben, vagy országos pénznemben, vagy állami kötvényekben.

9. Nincsen helye segély nyújtásának — egyéb feltételek fennforgása dacára sem —, ha a magyar adósnak olyan követelése van, amely a törvény szerint a hivatal által való elszámolás alá esik. Másnemű külföldi követelés, tehát olyan követelés, amelynek adósa olyan antant-államnak honosa, amely nem optálta a clearinget, nem akadályozza a segítség folyósításának, sem akkor, ha a magyar adós ezen aktívája lefoglalás alá esett, sem akkor, ha nem esett lefoglalás alá. Koronartartozásokra vonatkozó magánegyetesség céljára nem lehet segítséget folyósítani, mert a 9. §. 3. bekezdése a 7. §. felhívásával kapcsolatban csakis kölcsön folyósításáról szól, de a segítséget nem említi.

10. Sem kölcsön, sem segítség nem engedélyezhető a 7. §. 3. bek. esetében. (A tartozás jogcíme külföldről behozott árú vételára, amely behozatal nem az adós üzletköre keretében történt.) Ez a tilalom a valorizált koronartartozásokra is ki van terjesztve (9. §. 3.). A kölcsönt vagy segítséget kérelmező ennél fogva helyesen teszi, hogyha már a vonatkozó kérvényben igazolja, hogy a tartozás miből keletkezett, illetve azt, hogy a 7. §. 3. bek. esetei nem forognak fenn.

11. Úgy a kölcsönöket, mint a segítséget a Döntőbizottság (22. §.) engedélyezi. A hivatal a hozzá benyújtott ilyen tárgyú kérvényeket a Döntőbizottsághoz teszi át. (26. §.)

12. A magánegyesség célját szolgáló jogügyletek illetékmentessége tekintetében 1. az 1922: XVI. t.-c. 4. §-t és a R. 26. §-t. Ugyan-ezen szakaszok rendelkeznek a hivatalhoz intézett beadványok illetékmentességéről. A Döntőbizottsághoz intézett kérvények illetékmentessége tekintetében 1. a 34. §-t.

13. Az 1923: XXVIII. t.-c. rendelkezései — amennyiben ugyanis különleges jogszabályok által módosítva vagy felfüggesztve nincsenek — kiterjednek az összes magyar adósokkal szemben (Budapest székesfővárost és a Magyar Jelzáloghitelbankot beleértve) fennálló visszkereseti követelésekre. A magyar kormány által a Magyar Jelzáloghitelbank francia kötvénybirtokosainak és részvényeseinek követelése tárgyában az „Association Nationale”-lal Parisban 1923 december 21-én kötött „Accord” szerint a Jelzáloghitelbanknak Franciaországban elhelyezett kötvényein és részvényein alapuló 1921 július 26 előtt esedékessé vált tartozások összege 54.362,059 francia frankot tesz ki. Ezen tartozásért a trianoni szerződés 231. cikk 6. bek. alapján a magyar állam első helyen lévén szavatós, a hitelezők érdekképviselőtelével olyan megállapodást létesített, hogy a tartozás kiegyenlítésére halasztást nyer és azt 35 éven át évi 3 millió 400 ezer frank annuitással amortizálhatja. A „Megállapodás”

4. pontja a Jelzáloghitelbank részére, fennállása veszélyeztettségének elhárítására, a magyar állam visszkereseti jogát időlegesen felfüggeszti és a visszkereseti kötelezettség teljesítése tekintetében a Jelzálogbanknak legalább is olyan kedvezményeket enged a magyar állammal szemben, mint aminő fizetési kedvezményeket élvez a magyar állam a francia hitelezőkkel szemben. További fizetési kedvezményeket, nevezetesen tartozáselengedéseket nem tartalmaz a „Megállapodás”, sem a visszkereseti tőkére, sem annak kamataira, ilyennek hiányában a „Megállapodás” 4. pont 3. bek. szerint létesítendő egyezményben, törvényhozási felhatalmazás nélkül, további kedvezmény sem a tőkére, sem a kamatokra nézve nem adható. (A valorizált koronartartozások tekintetében teljesen analog helyzet van, 1. a 9. §. ut. 13. jegyzetet.)

2. Idegen pénznemre átszámítandó koronatarozások elszámolása.

8. §.

Az eredetileg koronaértékre szóló, a trianoni békeszerződés 231. cikkének *d)* pontja értelmében az érdekelt Szövetséges és Társult Hatalom pénznemére átszámítandó tartozás („koronatarozás”) átszámításából eredő többletet tíz, egyenlő féléves részletben kell a m. kir. Felülvizsgáló és Kiegyenlítő Hivatalnál megfizetni.

A békeszerződés 231. cikkéhez tartozó Függelék 22. §-a értelmében a hitelezőnek járó kamat a belső elszámolás szempontjából a tőkéhez számít; a 4. §-ban foglalt szabályok ide is szólnak.

A tartozás névértékét és az átszámításból eredő többlet első részletét a fizetési meghagyás kézbesítésétől számított tizenöt nap alatt, még pedig az illető idegen pénznemre átszámítva kell megfizetni. Az átszámítás alapjául a hónapnak a fizetési meghagyás kézbesítését közvetlenül megelőző első, vagy tizenötödik napján jegyzett középárfolyam (5. §.) szolgál.

A részletfizetési határidők meghosszabbítására, a fizetendő részletek leszállítására és az egyes részletek megfizetése tekintetében adható halasztásra vonatkozólag a 3. §. második és harmadik bekezdésében foglalt rendelkezések a koronatarozásokra is kiterjednek.

Ha a m. kir. Felülvizsgáló és Kiegyenlítő Hivatal a koronatarozást nemzetközi egyezmény alapján kamatmentes részletekben törlesztheti, az elszámolás az adóssal szemben a tartozásnak 5%-os kamat leszállításával megállapított összege alapján történik.

A részleteket az érdekelt Szövetséges és Társult Hatalom pénznemében, vagy az adós választása szerint ennek a pénznemnek a befizetés napját megelőző tőzsdei napon a budapesti áru- és értéktőzsdén jegyzett záróárfolyamai (pénz- és áruárfolyam) középárfolyamán átszámítva magyar koronákban kell befizetni. Ilyen kivételes méltánylást érdemlő eset különösen az, ha az a váltó vagy kereskedelmi papír, amelyen az elszámolandó követelés alapul, a kötelezett kifejezett hozzájárulása nélkül került a külföldi hitelező birtokába.

A 6. §-ban foglalt kedvezmény a koronatarozásokra teljesített befizetésekre is kiterjed.

Ad 8. §.

1. A trianoni szerződés 231. cikk *d)* pont szövege:

„A tartozásokat annak a szövetséges és társult hatalomnak (ideértve a szövetséges hatalmak gyarmatait és protektorátusait, a brit Domíniumokat és Indiát) pénznemében kell kifizetni vagy jóváírni, amelyek érdekelve van. Ha a tartozást más pénznemben kellene kiegyenlíteni, akkor azt az érdekelt szövetséges és társult hatalom (gyarmat, protektorátus, brit Domínium vagy India) pénznemében kell kifizetni vagy jóváírni. Az átszámítás a háborúelőtti árfolyam szerint történik.”

„Ennek a rendelkezésnek alkalmazásánál a háborúelőtti átszámítási árfolyamot egyenlőnek kell venni azzal az átlagos távirati átutalási árfolyammal, amely az érdekelt szövetséges és társult hatalomnál — a közötte és Ausztria-Magyarország között az ellenségeskedések megkezdését közvetlenül megelőző hónap folyamán — érvényben volt.”

„Ha valamelyik szerződésben annak a pénznemnek, amelyben a tartozás ki van fejezve, az érdekelt szövetséges és társult hatalom pénznemére való átszámítására nézve meghatározott árfolyam van kikötve, az átszámítási árfolyamra vonatkozó fenti rendelkezés nem nyer alkalmazást.”

„A Lengyelországra és a Csehszlovák államra mint új hatalmakra a tartozások fizetésénél és jóváírásánál irányadó pénznemet és átszámítási árfolyamot a VIII. részben megjelölt Jóvátételi Bizottság állapítja meg, hacsak az érdekelt államok a függő kérdésekre nézve előzően meg nem egyeznek.”

2.A 231. *d)* alapján kiszámított paritásos árfolyam nevezeték a háborúelőtti árfolyamnak (Vorkriegskurs). Ez a frankra nézve: 100 K=104 francia frank és 100 K = 104-6703 belga frank; az angol fontra nézve: 1 font = 24*236 K; a görög drachmára nézve: 100 K = 60 drachma.*

3.A kamatok tekintetében a hitelezőnek járó kamatot és a hivatalnak járó kamatot itt is ugyanúgy meg kell különböztetni, mint a valutatartozásoknál. A hitelezőnek járó kamat kezdőnapja a tartozás lejáratí napja és zárónapja az a nap, amelyen a magyar hivatal a magyar fél tartozását a szemköztes hivatal javára írta. A hivatalnak járó kamat kezdőnapja a jóváírás napja és zárónapja a magyar fél által történő fizetés napja. A magyar adós a magyar hivatalnak ugyanannyi kamatot tartozik megfizetni, mint amennyit a magyar hivatal a szemköztes hivatalnak jóváírt. „Ugyanannyi kamat” alatt a kamatláb azonossága és a megtérítendő kamattartozás összegének azonossága értendő. A kamatok tekintetében — amennyiben nemzetközi megállapodás,** vagy a felek közötti magánegyesség másként nem rendel-

* Ezen adatokat a m. kir. Felülvizsgáló és Kiegyenlítő Hivatal volt szíves rendelkezésre bocsátani.

** Lásd a vonatkozó nemzetközi megállapodásokat alább a 4—6. jegyzetekben.

kezik — a trianoni szerződés 231. cikk ut. függ. 22. §-a mérvadó. (Szövege közölve fentebb a T. 4. §. ut. 1. jegyzet alatt.)

7. *Az 1921 december 20-iki brit-magyar egyezmény* a hitelezőnek járó kamat magassága tekintetében a valorizált koronatarozások és a valutatarozások között nem tesz különbséget. Az egyezménynek a kamatokra vonatkozó 9. pontját 1. a 4. §. utáni 2. jegyzet alatt. (Angol viszonylatban egyébként a valorizált koronatarozások teljesen alárendelt jelentőségűek.)

5. *Az 1921 január 31-iki francia-magyar egyezmény* különbséget tesz a kamatterhek tekintetében a magyar adósok valutatarozásai és valorizált koronatarozásai között. (A valutatarozások kamatai tekintetében 1. a 4. §. ut. 3. jegyzetet.) A valorizált koronatarozások tekintetében ezen egyezmény 8. cikke így rendelkezik: „A koronákra szóló és az 1920. évi június 4-iki szerződés 231. cikkében tárgyalt tartozásokat a magyar hivatal a francia hivatalnál a következő módon fogja rendezni: *a)* A koronatarozásoknak névleges összegét s ez összeg után a 7. cikk *b)* pontja szerint (közölve a 4. §. 3. jegyzet alatt) számítandó kamatot az 1. cikkben megállapított határidő elteltét követő 4 héten belül kell megfizetni, még pedig francia frankban, a francia franknak és a magyar koronának a zürichi tőzsdén a fizetés napját megelőző két hónap folyamán jegyzett átlagos árfolyamán számítva; *b)* a magyar állam a fentiek szerint visszafizetett összeg és az 1920 június 4-iki szerződés 321. cikk *c)* pontján alapuló valorizáció értelmében járó összeg közötti különbözet fizetési egészen magára vállalja, önként értendőik, hogy ez a kötelezettsége nem érinti a magyar állam visszkereseti igényét, amelyet saját alattvalóival szemben fenntart. Az említett *különbözet megfizetése kamatmentesen*, frankokban, 18 évi egyenlő részletben történik, amelyek elseje a jelen egyezmény aláírását követő hatodik év kezdetén lesz esedékes...” (Lásd még a 3. §. ut. 4. jegyzetet és a 4. §. ut. 3. jegyzetet.)

6. Az 1923 május 26-iki — eddig nem ratifikált — *belga-magyar egyezménynek* a kamatokra vonatkozó rendelkezéseit 1. a 4. §. ut. 4. jegyzet alatt.

7. A magyar fél által a valorizált koronatarozás első törlesztő részlete gyanánt fizetendő összeg kiszámítása a következő módon történik. Ki kell számítani a tartozást a háborúelőtti árfolyamon, átszámítva az érdekelt antantállam valutájába. Ehhez hozzá kell adni a 8. §. 2. bek.-béli kamatokat. Az így kiszámított tartozási összegből le kell róni elsősorban a koronatarozás névértékének megfelelő összeget az illető antantállam valutájába átszámítva. Ez az átszámítás — nem úgy, mint az 5. §. esetében, amikor a fizetést megelőző tőzsdei nap középárfolyama szolgál alapul, hanem — a fizetési meghagyás kézbesítését közvetlenül megelőző elseje vagy tizenötödike napi középárfolyamán (1. az 5. §. kapcsán mondottakat is) történik. Az ily módon kiszámított — idegen pénznemben kifejezett — összeg levonandó a fentebbi módon kiszámított tartozási összegből. A levonás után fenn-

maradó — idegen pénznemben kifejezett — összeg a valorizációs különbözet. Ez a különbözet 10 egyenlő részletben fizetendő, amelyek közül az első részlet a névértékkel egyidejűleg esedékes. Az első részlet gyanánt — tehát a fizetési meghagyás kézbesítésétől számított 15 napon belül — fizetendő, a tartozás névértéke átszámítva a háborúelőtti árfolyamon az illető antantvalutába plus a fentebb körülírt módon kiszámított valorizációs különbözet első hányada, plus a 32. §. alapján szedhető és a R. 25. §-a szerint esedékes eljárási díj teljes összege. Általános formulával kifejezve, ha a koronartartozás tőkeösszegét T-vel jelöljük és ezen összegnek a háborúelőtti árfolyamon (231. cikk *d*) valorizált értékét (v) T-vel jelöljük; ha továbbá a tartozásnak a FKH. által történt jóváírása napjáig számított és antantvalutában kifejezett kamatösszegét (v) K-val jelöljük, akkor a magyar adós terhére elszámolandó tartozás összege: (v) T + (v) K. Hogyha a koronartartozás névértékét az 5. §. szerinti napi árfolyamon átszámítva (t) T-vel jelöljük, akkor a valorizációs különbözet ezen képlet által nyer kifejezést:

$$(v) T + (v) K - (t) T$$

Az első törlesztő részlet összege pedig lesz:

$$(t) T + \frac{(v) T + (v) K - (t) T}{10} + D$$

ahol D az elszámolt tartozás utáni eljárási díjat jelenti. (A 32. §. 2. bek.-ben jelzett díjkedvezményben csak a *korona-követelés* után áll fenn, nem vonatkozik azonban a koronartartozásokra.)

8. A határidők és a törlesztési részletek esedékessége tekintetében ugyanazon kedvezmények nyújthatók, mint amelyek a valutatartozások esetében engedélyezhetők. Ezek a kedvezmények vagy egyes esetekre vonatkozólag engedélyeztetnek a Döntőbizottság által (hosszabb részletfizetési határidő, a fizetendő törlesztő részletek összegének leszállítása a hátralék fenntartásával, egyes törlesztési részletekre adott prolongáció); vagy nemzetközi megállapodások által nyújtott előnyösebb törlesztési feltételek alapján pénzügyminiszteri rendelettel általános hatállyal engedett törlesztési kedvezmények. (Előbbiek tekintetében lásd a 3. §. ut. 2. és 3.; utóbbiakra a 3. §. ut. 4. jegyzetet.) Kiemelést igényel, hogy a Döntőbizottság, kivételes méltánylást érdemlő esetekben, akkor is jogosult a külön kedvezményeket engedélyezni, ha az illető antantállammal való viszonylatban általános pénzügyminiszteri rendelettel már a 8. §. 1. bekezdésben körülírt törlesztő módozatoknál kedvezőbb feltételek állapítottak is meg.

9. A megelőző pontban említett törlesztési kedvezményekkel (hosszabb törlesztési határidők stb.) kumulatív engedélyezheti a Döntőbizottság a 9. §. 3. bek.-beli kedvezményeket is, a 7. §. 1. p. *a*) alp. feltételei mellett. A 9. §. 3. bek.-beli kedvezmény — a megfelelő feltételek fennforgása mellett — olyan esetben is engedélyezhető, ha nemzetközi szerződés alapján, pénzügyminiszteri rendelettel már elő-

nyösebb törlesztő feltételek állapítottak is meg. A Döntőbizottság az említett törlesztési kedvezményeket a 9. §. 1. esetében (állami hozzájárulás kedvezménye) is engedélyezheti. Önként értendőik, hogy semmilyen kedvezmény engedélyezése a 9. §. 2. bek.-beli igényt nem érinti.

10. A 8. §. 5. bekezdésben jelzett 5% „rabatt” helyet foghatott volna az 1921 január 31-iki francia-magyar egyezmény 8. cikk *b)* alapján, azon oknál fogva, mert a valorizált koronatarozások valorizációs különbözetére a moratorium kamatmentesen adatott. Minthogy azonban az 1923 december 20-iki „szerződés”, illetve annak „függeléke” alapján kibocsátandó kötvények úgy a valutatarozások, mint a koronaíartozások összege alapján lesznek kibocsátandók és egyaránt 6V-2% kamatozás alá esnek: a rabattkedvezmény ezen valorizált koronatarozások után elesik. Helyet foghat a rabattkedvezmény a belga hitelezőkkel szemben fennálló valorizált koronatarozásoknál az 1923 május 26-iki egyezmény 8. cikk *b)* pontjánál fogva. (L. 4. §. ut. 4. jegyzetet.) A rabattot a hivatal külön kérelem nélkül vonja le az elszámolásban, mert ez nem kedvezmény, hanem törvényes igény. A rabatt a 8. §. ut. bek.-ben körülírt skontokedvezménnyel kumulálva is helyt foghat. Ugyancsak helyet foghat a 9. §. 1. bek. esetében, illetve a 9. §. 2. esetében is. Mellőzése esetében a 33. §. alapján jogorvoslatnak van helye.

11. A tartozás a valorizált koronatarozás esetében is az érdekelt antantállam pénznemébn iratik adós terhére, *az elszámolás tehát itt is idegen pénznemre szól.* Adósnak facultas alternatívája van a törlesztő részleteket akár ebben az idegen pénznemben, akár magyar koronákban fizetni. Önként értendőik, hogy ez a joga minden egyes törlesztő részlet tekintetében önállóan gyakorolható. Ha adós magyar koronákban teljesít, úgy az elszámolási valutából a magyar koronába az átszámítás a megelőző tőzsdei napon a budapesti áru- és értéktőzsdén jegyzett záróárfolyamok (áru és pénz) középárfolyamának alapulvételével történik. (A „középárfolyam” tekintetében 1. az 5. §. ut. 3. jegyzetek.) Úgy az idegen valutában, mint a koronapénznemben való teljesítés esetében a teljesítés 50% erejéig a 12. §. szerinti állami kötvényekkel — névértékben — történhetik.

3 2. A 8. §. ut. bekezdésében említett skoniokedvezmény adósnak törvényes igénye; előrefizetés esetében külön kérelem nélkül is levonásba hozandó. A skontó nem foghat helyet a 9. §. 4. bek. esetében, vagyis ha adós részére a 9. §. 1., ill. 2. bek.-beli „állami hozzájárulás” kedvezménye engedélyeztetett. Helyet fog azonban akkor, ha a 9. §. 2. bek.-beli kvótát a kincstár „ex lege” viseli. (Lásd erre nézve még alább a 9. §. ut. 9. jegyzetet).

13. A 8. §-ban körülírt kedvezmények („rabatt”, illetve „skontó”), az egyébkénti feltételek fennforgása mellett egyaránt alkalmazandók — amennyiben külön jogszabály vagy egyesség ellenkezőt nem tartalmaz — úgy abban az esetben, ha hitelező és adós között magánegyesség jött létre, mint magánegyesség esetén kívül is.

14. A 8. §. 6. bek.-ben foglalt zárómondat: „Ilyen kivételes méltánylást . . . stb. . . .” tekintetében lásd az „Előszó”-ban foglaltakat.

9. §.

A 3. §. második bekezdésében meghatározott feltételek meglétében a koronatarozás átszámításából eredő többlet 20%-át az államkincstár terhére át lehet venni; egészen kivételes méltánylást érdemlő esetekben az átszámításból eredő többletnek magasabb hányadát is át lehet venni az államkincstár terhére. A befizetést a 12. §-ban megállapított határok közt az említett szakasz értelmében kiadandó Állami Kötelezvényekkel, az utóbbiak névértékén is lehet teljesíteni.

A koronatarozásokra vonatkozó egységek létesítése esetében — amennyiben a hitelező fennálló követelésének legalább 25%-át az egységben elengedi — az egység szerint járó összeg 25%-át az államkincstár viseli. Az idevonatkozó részletesebb szabályokat a pénzügyminiszter rendelettel állapítja meg.

Koronatarozásra vonatkozó egység létesítésének előmozdítása céljából a 7. §. megfelelő alkalmazásával kölcsönt is lehet folyósítani; a 7. §. 3—5. pontjai ide is szólnak.

Állami hozzájárulás engedélyezése esetében a 6. §. alkalmazásának helye nincs.

Ha a koronatarozás abból ered, hogy Magyarországon székhellyel bíró valamely jogi személy magyar államadóssági címlet szelvényét, vagy kisorsolás folytán vagy egyébként esedékessé-vált ily címlet ellenértékét a hitelező javára írta, akkor az átszámításból eredő többletet az államkincstár viseli.

Ad 9. §.

1. Az 1. bekezdés zárómondata téves felcserélés folytán került ezen §. szövegébe, feicserélteített a 8. §. 6. bekezdésének zárómondatával. (Lásd erre vonatkozólag az Előszóban foglaltakat.)

2. Ez a szakasz a valorizált koronatarozások terheihez nyújtott, illetve nyújtható állami kedvezményekről rendelkezik. Különbséget kell tenni olyan esetek között, amikor a magyar adós a külföldi hitelezőjével magánegységet köt tartozása rendezésére és olyan koronatarozások között, amelyeknek rendezése tekintetében nem jött létre magánegység. A nyújtandó, illetve nyújtható kedvezmények mindkét esetben mások és mások.

3. *Magánegység esetében* a következő kedvezményeknek van, illetve lehet helye:

a) ha a magyar adós által a külföldi hitelezővel kötött egyesség az adósnak olyan engedményt tesz, hogy a tartozásnak (tőke és járulékok) legalább 25%-a az egyességben elengedett, úgy az adóst „ex lege” *kincstári hozzájárulás* illeti meg. (9. §. 2.) Erre a kincstári hozzájárulásra az említett feltétel fennforgása esetében *adósnak jogigénye van, tekintet nélkül adósnak vagyoni viszonyaira* és tekintet nélkül arra, hogy adósnak gazdasági léte egyébként veszélyeztetve van-e vagy sem? Adósnak ebben az esetben a kincstári hozzájárulást nem keil külön kérelmeznie, hanem a bemutatott, illetve jóváhagyott egyesség alapján hivatalból vonandó le a kincstári hozzájárulás összege (25%), amely azonban nem az alaptartozás összege után, hanem a magánegyesség tartozási összege alapján számítandó ki. A kincstári hozzájárulásnak akkor is helye van a 9. §. 2. szerinti magasságban, ha a magyar adós a magánegyesség céljaira akár a saját maga külföldi vagyonát, akár pedig más magyar honosnak antntnkülföldi vagyonát használja fel. Ugyancsak helye van akkor is, ha adósnak a clearing alá eső ellenkövetelése van, amely beszámítás tárgyát képezi. Ebben az esetben is a 25% a magánegyesség szerinti tartozásösszeg alapján számítandó ki, tekintet nélkül az ellenkövetelés összegére. A kincstári hozzájárulás az adós által fizetendő teljes egyességi összeg (tőke + kamat) után számítandó ki és nem pedig talán csakis a tőke után.* A 25%-os hozzájárulás kérdésében, mellőzés esetében a 33. §. alapján jogorvoslással lehet élni. Abban az esetben, ha a magánegyességben a hitelező által az adósnak nyújtott engedmény nem éri el a tartozás (tőke + járulékok) 25%-át, úgy a 9. §. 2. szerinti kincstári hozzájárulásnak nincsen helye, ellenben helyet foghat, de már nem „ex lege”, hanem diskrecionáris alapon külön kérelemre a 9. §. 1. bek.-ben körülírt kedvezmény. A kincstári hozzájárulásra vonatkozó részletesebb szabályokat a pénzügyminiszter rendeletileg állapítja meg.

b) Ha a magyar adós által külföldi hitelezőjével kötött egyességben az adós javára elért engedmény nem éri el a teljes tartozásösszeg 25%-át, úgy adóst nem illeti jogigény kincstári hozzájárulásra, azonban ilyen magánegyesség esetében — feltéve, hogy a 3. §. 2. bek.-ben meghatározott feltételek fennforognak — kérheti adós, hogy abban a kedvezményben részesíttessék, hogy a valorizációs többletthez 20%-a a kincstár terhére átvéssék. Ugyanezen kedvezmény adós kérelmére olyan adós részére is engedélyezhető — a 3. §. 2. bekezdésbeli feltételek fennforgása mellett —, aki nem kötött egyességet hitelezőjével. (L. alább a következő jegyzetet.) A nyújtható kedvezmény összege ebben az esetben a valorizációs tehertöbblet 20%-a. Egészen kivételes méltánylást érdemlő esetekben a valorizációs különbözet magasabb hányada is átvehető. Ilyen kivételes méltánylást érdemlő eset különösen az, ha az a váltó vagy keres-

* L. Békejog, II. évf. 172. old.

kedelmi papír, amelyen az elszámolandó követelés alapul, a kötelezett kifejezett hozzájárulása nélkül került a külföldi hitelező birtokába. Az állami hozzájárulás összege ebben az esetben nincsen kvótaszerűen maximálva és így egészen a valorizációs különbözet magaságáig engedélyezhető.

c) Tekintet nélkül arra, hogy a magánegyességben a hitelező által az adósnak nyújtott engedmény eléri-e a tartozásösszeg (tőke -f-járulékok) 25%-át, adós javára a valorizált koronatartozás tekintetében kötött illetve kötendő egyesség előmozdítása céljából a 7. §. megfelelő alkalmazásával kölcsönt is lehet folyósítani. (9. §. 3.) Ilyen kölcsön folyósítása a 9. §. 2. bek.-béli kincstári hozzájárulást nem érinti. A 9. §. 3. bek.-béli kölcsön a 9. §. 1. bek.-béli feltételek fennforgása esetében az ugyanitt említett 20%-os kedvezménnyel kumulatív is engedélyezhető.

d) Tekintet nélkül a magánegyesség feltételeire, úgy a 9. §. 2. bek., mint a 9. §. 1. bek. esetében és akkor is, ha a 9. §. 3. bek.-béli kölcsön is engedélyeztetett: engedélyezhető — az előfeltételek fennforgása esetében — a 8. §. 4. bek.-béli kedvezmények (tartamkedvezmény, egyes részletek leszállítása stb.).

e) A 9. §. 2. esetében is helye van a 8. §. 5. bek. szerinti „rabatt” levonásának, ha egyébkénti előfeltételei fennforognak.

4. *Ha magánegyesség nem jött létre*, úgy adós javára engedélyezhető az a kedvezmény, hogy a koronatartozás átszámításából eredő többlet (valorizációs különbözet) 20% - át az állam terhére át lehet venni. Ez a kedvezmény csak kivételes méltánylást érdemlő esetekben és csak akkor engedélyezhető, ha egyébként adós gazdasági léte vagy hivatásának, üzletének, iparának vagy gazdálkodásának folytatása veszélyeztetve volna. Egészen kivételesen méltánylást érdemlő esetekben a valorizációs különbözetnek magasabb hányada is átvehető az állam terhére. Ilyen kivételes méltánylást érdemlő eset különösen az, ha az a váltó vagy kereskedelmi papír, amelyen az elszámolandó követelés alapul, a kötelezett kifejezett hozzájárulása nélkül került a külföldi hitelező birtokába. Az állam terhére átvehető összeg a javaslatban a valorizációs különbözet 50%-ában volt maximálva. Ez a maximum elejtetett, úgy, hogy indokolt esetben a hozzájárulás összege a valorizációs különbözet teljes összegéig emelkedhetik. A kedvezmény engedélyezését adósnak a Döntőbizottságtól kell kérnie. Az engedélyezés diszkrecionárius jog. Ez a kedvezmény a 8. §. 4. bek.-béli kedvezményekkel (tartamengedmény, törlesztési részlet leszállítása stb.) kumulatív is engedélyezhető. A 3. §. 2. bek.-béli feltételek egyaránt előfeltételei a 8. §. 4. bek.-béli és a 9. §. 1. bek.-béli kedvezményeknek is. A 9. §. 1. bsk.-beli valorizációs különbözet kiszámítása akképen történik, hogy a koronatartozás átszámítandó a trianoni szerződés 231. cikk d) pontja alapján az érdekelt antantállam valutájába; ebből az összegből levonandó a koronatartozás (tőke + járulékok) egyenértéke átszámítva ugyanezen idegen pénznemre a 8. §.

6. bek. szerinti napi árfolyamon. Az ilyképen a levonás után nyert különbözeti összeg a valorizációs többletthez, kifejezve az illető idegen valutában. (Ez az összeg azután a 8. §. 6. bek. szerinti kulcs alapján átszámítható koronaértékre.) Ennek a 20%-át, esetleg magasabb hányadát lehet átvenni az állam terhére a 9. §. 1. bek. alapján.

5. A 9. §. 3. bek.-ben körülírt kölcsön kedvezménye csakis az adós által kötött magánegység esetében engedélyezhető. Kölcsön folyósítható a 9. §. 2. bek.-béli kincstári hozzájárulás (25%) esetében is. Ez a kettő egymást nem érinti. A 9. §. 3. bek.-béli kölcsön olyan esetben is engedélyezhető, hogyha adós magánegységet kötött, de a magánegységben elért engedmény mértéke nem elegendő ahhoz, hogy adós a 9. §. 2. bek.-béli kincstári hozzájárulást igényelhesse, azonban a 9. §. 1. bek.-béli 20%-os valorizációs különbözeti hozzájárulás feltételei fennfornak és ez az utóbbi kedvezmény megadatott. A 9. §. 3. bek.-béli kölcsön ezen utóbbi kedvezménnyel kumulálva is engedélyezhető.

6. Nem lehet kölcsönt nyújtani, magánegység esetében sem, olyan valorizált koronatarozás teljesítéséhez, amelynek jogcíme olyan külföldről behozott árú vételára, amely a 7. §. 3. pontja alá esik. Csak korlátozott összegben, jelesül a fedezetlenül maradt tartozás erejéig nyújtható kölcsön — egyéb feltételek fennforgása mellett is —, ha adós valorizált koronatarozása teljesítésére antantkülföldön levő vagyonát vagy annak likvidációs hozadékát használja fel. (L. még a 7. §. ut. 4. jegyzetet.)

7. Kérdéses lehet, hogy magánegység esetében lehet-e utólagosan kölcsönt engedélyezni a már korábban létrejött egység alapján? A kérdés azáltal merülhet fel, mert a 3-ik bekezdés szövege szerint „koronatarozásokra vonatkozó egység létesítésének előmozdítása céljából ...” folyósítható kölcsön, amely szövegezés bizonyos homályt hagy fenn. A kétséget eloszlatja az ugyanezen bekezdésben felhívott 7. §. megfelelő alkalmazására való utalás; mert ezen szakasz 2. p. 3. bek. „a már megkötött, de egészben vagy részben még nem teljesített egység teljesítésének céljára” is megengedi a kölcsön folyósítását. A 9. §. 3. bek. a már korábban megkötött, de egészben vagy részben még nem teljesített egység esetére is szól.

8. Kérdéses lehet, hogy a 9. §. 2. bek.-béli „kincstári hozzájárulás” nyújtható-e, a már a törvény hatálybalépése, illetve a belső elszámolási művelet megkezdése előtt egészben vagy részben teljesített magánegység esetében? Kérdéses lehet továbbá, hogy a 9. §. 1. p.-beli kedvezmény megadható-e a törvény hatálybalépése előtt, illetve a belső elszámolás megkezdése előtt egészben vagy részben teljesített magánegységre? A kérdést felveti Dr. Szladits * és igenleges értelemben válaszolja meg azon indokolással, hogy nem lehet hátrányban részesíteni azt az adóst, aki kötelezettségét pontosan teljesíti a késedelmes adóssal szemben.

* L. „A belső elszámolási törvénytervezet”. (Békejog, II. évf. 72. old.)

9. A 9. §. 4. bekezdése nem vonatkozik a 9. §. 2. bek. esetére, hanem csakis az 1. és 3. bek. eseteire. Következik ez egyrészt abból, hogy a 4. bekezdésben „állami hozzájárulás engedélyezéséről” van szó, tehát diszkrecionáriusan nyújtható kedvezményekről, holott a 9. §. 2. bek.-béli „kincstári hozzájárulás” (25%) nem diszkrecionarius jogkör alapján nyújtható kedvezmény, hanem törvényes jogigénye adósnak. Azonban következik a törvény keletkezéstörténetéből is. Az eredeti javaslatban csak a 9. §. 1. bek. esete volt provideálva és pedig diszkrecionáriusan engedélyezhető hozzájárulás a valorizációs különbözet 50%-a erejéig maximálva. A második bekezdésben foglalt „kincstári hozzájárulás” a módosított javaslatba vétetett fel. Az eredeti javaslatban a 2. bekezdés így szólt: „Az előző bekezdés alkalmazása esetében a 6. §. alkalmazásának helye nincs”. Vagyis a skontó a 9. §. 1. bek.-béli kedvezmény esetében esett el. A 2. bekezdés két alternatív esetet foglal magában; azt az esetet, amikor az adós az egyességben legalább 25%-os engedményt ér el (25%-os kiincstári hozzájáruláshoz való jogigény) és azt az esetet, amikor az adós áltai az egyességben elért engedmény kisebb és amikor nincsen jogigény kincstári hozzájárulásra, azonban — a feltételek fennforgása mellett — lehetséges állami hozzájárulás, ugyanúgy mint a 9. §. 1. bek. esetében. Ha a törvényhozó a 9. §. 2. bek. mindkét alternatív esetére nézve ki akarta volna zárni a skontókedvezmény kumulatív alkalmazását, úgy a 4. bekezdést olyképp szövegezte volna: „Az 1. és 2. bekezdés eseteiben a 6. §. alkalmazásának helye nincsen”. Minthogy azonban nem ez volt ez intenció és minthogy érthető az, hogy a törvényhozó egy diszkrecionáriusan nyújtott kedvezmény mellett megszorításokat tesz, ellenben törvényes jogigények kumulatív is alkalmazandók, ennél fogva határozott rendelkezés hiányában nem vélelmezhető, hogy egymással összeférő törvényes jogigények egyidejű alkalmazása egymást kizárná.

10. „Segítség”-et (7. §. 1. p. *b*) valorizált koronatarozások teljesítéséhez nem lehet folyósítani sem kötetendő, sem már megkötött egyesség esetében.

11. A magánegyességek céljaira létrejött ügyletek okirati illetékmentességére 1. 1922: XVI. t.-c. 4. §-át és a R. 26. §-át. Ugyanezen §. rendelkezik a hivatalhoz benyújtott beadványok illetékmentességéről is. A Döntőbizottsághoz benyújtott beadványok illetékmentességére nézve 1. a T. 34. §-át.

12. A 9. §. 5. bek. azon rendelkezése, amelynek értelmében az esedékessé vált államadóssági szelvény-, illetve címlettartozás utáni valorizációs különbözet egészében a kincstárt terheli, tulajdonképpen a 18. § ban foglalt általános szabálynak egyik alkalmazási esete. A magyar kincstár a 9. §.5. bek.-béli jogi személyek által külföldön elhelyezett államadóssági címletek esedékességei tekintetében közvetlen adósként jelentkezik és így a 18. §. értelmében az elszámolás vele volna megejthető, hogyha a közvetlen adós őt (a közvetett adóst)

megnevezi. Az államadóssági tartozások esetében a közvetett adós — a magyar kincstár — már ismeretes és azt külön megnevezni nem szükséges. A 9. §. 5. bek. mintegy azon vélelemből indul ki, hogy az ugyanitt körülírt jogi személyek a közvetett adóssal szemben való elszámolást kívánják és a hivatal számára mintegy azon generális utasítást tartalmazza, hogy ebben az esetben az elszámolást a közvetett adóssal — a magyar kincstárral — ejtse meg, ami végeredményben a 9. §. 5. bek.-ben foglalt rendelkezésre vezet, vagyis arra, hogy az itt körülírt esedékességeket a FKH. a közvetlen adós magyar jogi személyek terhére csak a tartozás koronanévértékében számolhatja el. Az ezen bekezdésben említett „jóváírás”-nak a törvény hatálybalépése előtt meg kellett történnie. Utólagos jóváírás a 9. §. 5. bekezdésbeli kedvezményben nem részesíthető, mert egyébként ez a rendelkezés a visszaélések számára nyitott kapu lenne.

A 9. §. 5. bekezdésének rendelkezése a 10. §-sal való egybevetésben akkor is alkalmazandó, hogyha az itt körülírt jogi személyek terhére olyan magyar államadóssági esedékesség számolandó el, amely márkára szóló magyar államadóssági címletek elhelyezése alapján keletkezett.

13. Az 1923:XXVIII. t.-c. rendelkezései — amennyiben különleges határozmányok által módosítva vagy felüggesztve nincsenek — kiterjednek az összes idevágó külföldi magyar tartozások alapján a magyar adósok ellen érvényesítendő állami visszkereseti igényekre. Kiterjednek tehát a magyar államnak Budapest székesfővárossal szemben az idevágó fővárosi külföldi tartozások alapján fennálló visszkereseti igényeire, valamint a Magyar jelzáloghitelbankkal szemben fennálló visszkereseti igényekre is, amennyiben ezen utóbbiak az e részben a magyar kormány és az „Association Nationale” között 1923 december 21-én Parisban kötött „Accord” rendelkezései által kifejezetten nem lettek módosítva. A törvény rendelkezései — amennyiben az „Accord”-ban foglalt módosítások által nem váltak tárgytalanokká — hatályosak a Magyar jelzáloghitelbank valorizált koronatartozásai tekintetében is és irányadók az „Accord” 4. p. 3. bek. értelmében a m. kir. kormány és a jelzáloghitelbank között kötendő egységessé körül is. (L. még a 7. §. utáni 13-ik jegyzetet.)

10. §.

A 8. és 9. §. rendelkezéseit megfelelően alkalmazni kell a trianoni békeszerződés 231. cikkének *d)* pontja alá eső olyan tartozásokra is, amelyek eredetileg olyan állam pénznemében voltak kifejezve, amely állam a világháborúban az Osztrák-Magyar Monarchiával szövetségben állt.

Ad 10. §.

1. A trianoni szerződés 231. cikk *d)* pontjának szövegét 1. a 8. §. utáni 1. jegyzet alatt.

2. Márkára (levára stb.) szóló tartozásoknál a valorizációs különbözet, illetve az első törlesztő részlet kiszámítása körül a 8. §. utáni 7. jegyzetben foglaltak megfelelően alkalmazandók.

3. Márkára szóló államadóssági címletek esedékességei tekintetében 1. a 9. §. ut. 12. jegyzetet.

3. Idegen pénznemre szóló követelések és igények elszámolása.

11. §.

Idegen pénznemre szóló követelés a jelen fejezet szempontjából magyar állampolgárnak a trianoni békeszerződés 231. cikkének 1—4. pontja alá eső oly követelése, amely eredetileg aranyra, ezüstre, vagy a magyar koronaértéktől különböző bármely más pénznemre szólt, és amelyet valamely szembenálló Hivatal a m. kir. Felülvizsgáló és Kiegyenlítő Hivatal javára irt; mindazonáltal nem számítanak ide az olyan pénzkövetelések, amelyek eredetileg oly állam pénznemére szóltak, amely állam a világháború alatt az Osztrák-Magyar Monarchiával szövetségben állt.

Idegen pénznemre szóló igények a jelen fejezet szempontjából magyar állampolgároknak az előbbi bekezdésben említett pénznemekre szóló azok az igényei, amelyeket a jelen törvény értelmében az államkincstár ellen azon az alapon támaszthatnak, hogy valamely Szövetséges és Társult Hatalom az igénylőnek valamely javát, jogát vagy érdekét zár alá vette és felszámolta, és ennek ellenértékét a m. kir. Felülvizsgáló és Kiegyenlítő Hivatal javára írta.

Ad 11. §.

1. A trianoni szerződés 231. cikk 1—4. pontjainak szövege közölve az 1. §. utáni 4. jegyzet alatt.

2. Az idegen pénznemre szóló követelés fogalomköre a törvény körülírásában több kötelemfajt ölel fel, mint az idegen pénznemre szóló tartozások fogalomköre. Utóbbiak alá (i. 2. §.) csak a 231. cikk 1. és 2. pontjaiban felsorolt tartozások esnek, míg előbbieket alá az imént említett tartozásokon felül a 231. cikk 3. és 4. pontjaiban körülírt tartozások is beletartoznak. Az eltérés önmagától nyer magyarázatot. A 231. cikk 3. és 4. pontjaiban körülírt tartozások kategóriába esnek a magyar állam államadóssági tartozásai is, amelyek azonban a belső elszámolás alól — önként értetődőleg — kiesnek; míg aktív

vonatkozásban a 231. cikk 3. és 4. pontjai alá a magyar területen lakó magyar honosoknak a szemköztes antantállamokkal szemben fennálló államadósági címleteken alapuló követeléseik tartoznak, amelyek a belső elszámolás körébe ugyanúgy belevonandók, mint a magyar állampolgároknak egyéb clearingképes követeléseik.

3. Az „idegen pénznem” fogalma adequat a 2. §-ban körülírt fogalom tartalmával. (L. 2. §. ut. 1. jegyzetet.)

4. A hivatallal szemben a clearingeljárásba bejelentett követelés alapján a magyar fél csak akkor támaszthat igényt, hogyha a követelést a szemköztes hivatal a magyar hivatal javára írta. A jóváírás történhetik: a 231. cikk ut. függ. 5. §. 4. bek. (elismerés), vagy 8. §. (hivatalok együttes megvizsgálása alapján egyesség), vagy a 16. §. (választottbírói, illetve vegyes döntőbírói, esetleg rendes bírósági ítélet) alapján. Olyan követelés alapján, amelyet a szemköztes hivatal nem írt a magyar hivatal javára: pl. azért, mert a követelés már a hadüzenet időpontjában elévült volt, vagy a függelék 4. §-ában foglalt valamely más okból, — a magyar felet akkor sem illeti követelés a magyar hivatallal szemben, ha az alapkövetelés likviditása a hazai jog szerint vitatlan. A magyar törvény — ellentétben a német R. A. G. 41. §-ával — nem ismeri a hitelező követelésére nyújtandó előleget. E tekintetben mégis kivételes rendelkezés foglaltatik a kisa-játítások által okozott károk alapján támasztott kártalanítási igényekre vonatkozólag az 1922: XVI. t.-c. 7. §-ában. (L. alább a 9. jegyzetet.)

5. „Igény” alatt a magyar állampolgárnak a trianoni szerződés 232. cikk j) pontja alapján az államkincstár ellen támasztható kártérítési követelése értendő, amely kártérítési követelés a magyar állampolgárt azon károk fejében illeti meg, hogy valamely antantállamban levő javai, jogai vagy érdekei ezen állam által felszámoltattak, illetve lefoglaltattak és visszatartattak. A trianoni szerződés itt idézett cikke nem írja elő a magyar állam által nyújtandó kártérítés mértékét, ez tehát teljesen a belső jogszabályozásnak van átengedve. A kártérítés mérve tekintetében a 12. §. 1. bek. egy anyagi jogszabályt foglal magában, jelesül azon jogszabályt, hogy a magyar kincstár a magyar fél számára a 232. j) alapján ugyanannyit térít meg — ugyanabban a pénznemben és ugyanazon összeg erejéig —, mint amennyit a szemköztes antantállam a lefoglalt, illetve felszámolt javak, jogok és érdekek fejében a magyar állam javára írt. Ez a szabály nem akképp van kimondva a törvényben mint generális kártérítési jogelv, hanem ennek a jogelvnek érvénye a 232. j)-ben foglalt kártérítési kötelezettségekre nézve a 12. §. 1. bek. által csak azon károk tekintetében van elismerve, amely károk a magyar honosokat olyan antantállamok területén érték, amely antantállamok az államközi clearinget optálták. A 12. §. 1. bík. alatti igények csak azon likvidacionális hozadékokra vonatkoznak, amelyek a 232. h) p. 1. alp. alapján az államközi clearingben a magyar hivatal javára írtak. Olyan antantállamok tekintetében, amelyek nem optálták az államközi clearinget és ame-

lyek tekintetében tehát a likvidacionális hozadékok a 232. h) p. 2. alp. alá esnek: a 232. j) alapján való kártérítési igény kérdése nyitvahagyatott a törvényben. Ezen kártérítési igények tekintetében a T. 35. §-a jövőbeli törvényhozási rendezést helyez kilátásba. Ennek a kérdésnek a törvényhozási rendezéséig a 35. §. 2. bek. megengedi azt, hogy az ezen alapon igényt támasztó magyar állampolgár terhére a hivatal által valamely a clearinget optáló állambeli hitelezővel szemben fennállott tartozás alapján előírt elszámolási tartozás behajtása felfüggesztessék a pénzügyminiszter által. (L. még a 35. §. ut. jegyzetet.)

6. „ . . . valamely javát, jogát vagy érdekét zár alá vette és felszámolta . . . ” Értendők az antantállam által foganasítóit bármely kivételes háborús rendszabály, úgy az úgynevezett „háborús kivételes intézkedések” (233. ut. függ. 3. §. 1. bek.), mint az úgynevezett „elidegenítést rendelő intézkedések” (233. ut. függ. 3. §. 2. bek.) által okozottak.

7. A „követelés”, illetve „igény” érvényesítésének előfeltétele, hogy a magyar fél azt a 39. §. 1. bek.-ben körülírt határidőben a hivatalnál bejelentette légyen.

A határidő szándékos vagy gondatlan elmulasztása, a követelésnek, illetve igénynek megtérítés nélkül a kincstárra való átszállását vonja maga után. (39. §)

8. „Magyar állampolgár” — 1. az 1. §. ut. 5. jegyzetet.

8. Habár a T. az előleg nyújtását sehol nem említi, ilyennek kivételesen helye lehet „igény” esetében, mert a T. az 1922: XVI. t.-c. 7. §-át nem abrogálta és így az ebben különös méltánylást érdemlő esetekben megengedett „segély” (helyesebben „előleg”) folyósításának nincsen törvényes akadálya.

12. §.

Az idegen pénznemre szóló követeléseket és igényeket a magyar hitelezővel szemben abban a pénznemben és abban az összegben kell elszámolni, amelyben azokat a m. kir. Felülvizsgáló és Kiegyenlítő Hivatallal szemben a szembenálló Hivatal elszámolta.

Az elszámolt összeget a m. kir. Felülvizsgáló és Kiegyenlítő Hivatal a magyar hitelezőnek rendszerint Állami Kötelezvényekben folyósítja, még pedig arra a pénznemre szóló címletekben, amely pénznemben az elszámolás történt.

Az Állami Kötelezvények bemutatóra szólnak, legfeljebb 20 év alatt sorsolás útján törlesztendő és 3.5%-kal kamatoznak.

A kamatfizetés és a sorsolás útján való törlesztés az 1926. évi január hó 1-ső napján veszi kezdetét. A mindenkor forgalomban lévő Állami Kötelezvényeknek évente legalább 5%-át kell kisorsolni.

A kamatot és a kisorsolt címletek névértékét az államkincstár választása szerint akár valósággal abban a pénznemben, amelyről a címlet szól, akár az esedékesség napját megelőző hónapban a budapesti árú- és értéktőzsdén jegyzett záróárfolyamok (pénz és árú) középárfolyamán számítva hazai országos pénznemben fizetheti.

Az Állami Kötelezvényekkel legfeljebb a fizetendő összeg 50%-a erejéig a m. kir. Felülvizsgáló és Kiegyenlítő Hivatal javára is lehet fizetést teljesíteni. Ha Állami Kötelezvényekkel más pénznemre szóló tartozást fizetnek be, mini amelyről a kötelezvények szólnak, akkor az átszámításra az 5. §-ban megállapított árfolyam az irányadó.

A magyar hitelezőnek idegen pénznemre szóló megállapított követelése vagy igénye és a jelen törvény szerint elszámolandó tartozása a megfelelő összeg erejéig beszámítás útján nyer kiegyenlítést (28. §.).

A pénzügyminiszter az Állami Kötelezvények kibocsátásával és pénzszolgáltatának lebonyolításával a Pénzintézeti Központot is megbízhatja, és a Kötelezvények alakját, címletbeosztását, valamint a pénzszolgálat részletes szabályait rendelettel állapíthatja meg.

Ad 12. §.

1. Az elszámolási pénznem azon antantállam valutája, amely antantállamnak a szemköztes adós honosa, illetve amely antantállam a magyar fél javait felszámolta. Ha a magyar hitelezőnek több olyan államban van adósa, amelyek mindegyike a clearinget optálta, illetve több ilyen állam területén fekvő vagyona foglaltatott le, úgy mindegyik követelés (igény) tekintetében külön-külön elszámolás adandó a félnek.

2. A hivatal a magyar hitelezőnek rendszerint „állami kötelezvények”-ben, a címlet névértékén számítva folyósítja az idegen pénznemre szóló követelést. Azért „rendszerint”, mert a 13. §. bizonyos kivételeket enged meg. A címleteknek ugyanazon pénznemre kell szólniok, mint amely pénznemre az elszámolás szólott. Ki fognak bocsáttatni tehát angol fontokra, francia frankokra, belga frankokra és görög drachmákra szóló állami kötelezvények.* Nem lehet fontkövetelés fejében sem koronára szóló címletekkel, sem pedig valamely más idegen pénznemre (pl. frankokra) szóló kötvényekkel kifizetni a magyar hitelezőt annak beleegyezése nélkül. A folyósítandó összegből a hivatal a 180/923. M. E. rend.** alapján szedhető díjakat levonja és visszatartja.

* Az 1924 március 27-iki olasz-magyar egyezmény értelmében — a fentiekől függetlenül — ki fognak bocsáttatni még lírára szóló állami kötvények is.

** Közölve a függelékben.

3. A törvény nem jelöli meg, hogy a hivatal mikor, illetve a jóváírástól számítva mennyi időn belül tartozik a jogosultnak kiszolgáltatni az állami kötvényeket. Abból a tényből, hogy a sorsolás útján való törlesztés 1926 január 1-én kezdődik, nyilvánvaló, hogy a címleteket ezt megelőzően kell kiszolgáltatni. Az általános magánjogi elvek alapján és a 13. §., ill. 16. §. 1. bek. rendelkezéseinek analógiája alapján a magyar hitelező követelése azon a napon válik esedékessé, amely napon a szerzőkötés hivatal a magyar fél követelését (igényét) a magyar hivatal javára írta. Azonban a magyar hitelező ezen időpontban nincsen jogosítva készpénzt követelni, hanem csakis állami kötvényeket. A magyar fél követelése átfordul értékpapírok kiszolgáltatása iránti követeléssé. Ez a követelés a hivatal késedelme esetében bírói úton is érvényesíthető. Minthogy pedig az állami kötvények piaci (esetleg tőzsdei) árfolyammal fognak bírni, ennél fogva vétkes késedelem esetében az ezzel okozott kárért a hivatalt magánjogi felelősség⁷ terheli.

4. A kötvénykamatok és kisorsolt címletek fizetési pénzname tekintetében a kincstárnak facultas alternatívája van. Fizetheti valószínűleg az illető idegen pénznemben, de fizetheti országos pénznemben (magyar koronákban) is. Utóbbi esetben az átszámítási árfolyam az esedékesség napját megelőző hónapban a budapesti árú- és értéktőzsdén jegyzett záróárfolyamok (pénz és árú) középárfolyamán számítható. (Lásd erre nézve az 5. §. utáni 3. jegyzetet. Figyelmet érdemel, hogy a 12. §. 5. bekezdésében körülírt átszámítási középárfolyam különbözik az 5. §., illetve 8. §. 6. bek. szerint az átszámítás alapjául veendő középárfolyamtól.)

5. A magyar fél az általa a hivatalnál teljesítendő fizetéseknél fizetheti fonttartozását olyan állami kötelezvényekkel is, amelyek pl. francia frankra szólnak és pedig a címlet névértékén számítva a frankokat. (5. §.) A frankoknak fontokba való átszámítása tekintetében a két pénznem között a befizetés napját megelőző tőzsdei napon a budapesti árú- és értéktőzsdén jegyzett záróárfolyamok középárfolyamainak egymáshoz való viszonya lesz mérvadó. (A tőzsdei középárfolyamra nézve lásd az 5. §. utáni 3. jegyzetet.)

6. „Elszámolt összeg” alatt beleértendők az 1922: XVI. t.-c. 4. §. (R. 20—25. §§.) alapján a hivatali költségek fedezésére szolgáló eljárási díjak is.

7. Ha magyar fél a hivattal szemben részben mint hitelező, részben mint adós áll szemben, úgy a fél tartozása és a fél követelése között beszámításnak van helye. Beszámítás tárgyát képezi a magyar félnek követelésébe (igényébe) ugyanazon félnek a hivattal szemben fennálló bármely tartozása. Nem tesz különbséget a beszámíthatóság tekintetében az, hogy a magyar fél külföldi hitelezője és a magyar fél külföldi adósa ugyanazon clearingben államnak honosai-e? Ekkép előállhat az a helyzet, hogy a magyar félnek elszámolandó fontkövetelése beszámítandó a magyar fél elszámolandó franktartozásába. Ebben az esetben a beszámítandó követelés abban az árfolyam-

ban számítandó át az elszámolandó tartozásba, amely átszámítási árfolyam a magyar fél által a 12. §. 5. p. alapján teljesített fizetések átszámításánál az árfolyamparitás kiszámítására irányadó (1. fentebb az 5. sz. jegyzetet). Ugyanez az elv irányadó akkor is, hogyha adósnak olyan követelése van, amely nem képezi ugyan a T. szerinti elszámolás tárgyát, amely azonban beszámítás tárgyául szolgálhat, jelesül, hogyha adósnak olyan antantállam területén levő javai, jogai vagy érdekei foglaltattak le, illetve számoltattak fel, amely antantállam nem optálta a clearinget. (35. §.) Abban az esetben, ha adósnak a T. I. fejezete alá eső követelése (igénye) vagy a 35. §. szerint beszámítható igénye van, úgy a hivatal a fél kérelmére ideiglenes elszámolást adhat. A hivatal a hitelezővel való elszámolást függőben tarthatja, ha valószínű, hogy a hitelezőnek a hivatal útján elszámolandó tartozása van. A hivatal ilyen esetben teheti, hogy ideiglenesen elszámolást ad és a követelés folyósítását biztosítéktól teheti függővé. (28. §.) Ha a hivatal ideiglenes elszámolást ad, úgy a biztosítékot felajánló hitelezővel szemben a folyósítást nem tagadhatja meg.

8. A 6. bekezdés keletkezéstörténete a következő: a javaslat szerint a magyar állampolgárok jogosítva lettek volna tartozásuk teljes összegét állami kötelezvényekkel fizetni a hivatalnak. A javaslat ezen rendelkezése ellen a brit hivatal a magyar pénzügyminisztériumnál óvással élt, arra hivatkozva, hogy az 1921 december 20-iki egyezményben kötelezettséget vállalt a magyar kormány aziránt, hogy a magyar adósoktól behajtandó összegeket a brit hivatalnak haladék nélkül kiszolgáltatja. Ezt az ellenvetést a pénzügyi bizottság nem tette ugyan magáévá, mindazonáltal nem óhajtva szembehelyezkedni a brit hivattal, másrésztől figyelemmel óhajtván lenni a magyar felek érdekeire is, a két szempontot összeegyeztetendő, azt a módosítást javasolta, hogy a magyar adósok tartozásaikat 50% erejéig fizethetik állami kötvényekkel a hivatalnak. Ez a módosítás elfogadtatott és ennek megfelelően az 5. §., illetve a 8. §. 6. bekezdésének szövege is módosított szenvedett, amely utóbbi módosítás — amint ez már az előszóban említve volt — felcserélés folytán a 9. §. 1. bek. szövegébe került be.

13. §.

idegen pénznemre szóló, kisebb összegű követeléseket és igényeket hazai országos pénznemben készpénzben is ki lehet elégíteni. Ebben az esetben az átszámításra annak a napnak középárfolyama (5. §.) az irányadó, amelyen a m. kir. Felülvizsgáló és Kiegyenlítő Hivatalnak a szembenálló hivatal a követelést vagy az igényt javára írta.

A pénzügyminiszter rendelettel állapíthatja meg azt a legmagasabb összeget, amely egy-egy félnek, vagy egy-egy követelés vagy igény címén készpénzben kifizethető.

Ad 13. §.

1. A magyar fél követelése (igénye) elszámolása alapjául szolgáló nap az a nap, amelyen a szemköztes hivatal a magyar hitelező követelését a magyar hivatal javára írta. A magyar fél valutakövetelése alapján készpénzfizetés a 12. §. alapján egyáltalán nem, a 13. §. alapján pedig — ennek keretei között — csakis országos pénznemben igényelhető. A készpénzben teljesített valuta követelésekre nézve a törvény nem mondja ki kifejezetten azt, amit a 16. §. 1. bek. a magyar hitelező koronakövetelésére nézve külön kimond, nevezetesen azt, hogy a jóváírás napjától a tényleges kifizetés napjáig a hitelezőt kamattérítés illeti; ámde ez az általános magánjogi elvek alapján következik, illetve, amennyiben az ügylet a magyar félre nézve kereskedelmi ügylet, úgy a fél a K. T. 282. §. értelmében igényelheti. A német R. A. G. 36. §-a szerint a német hitelezőt 5% kamattérítés illeti azon naptól kezdve, amely napon a szemköztes hivatal jóváírásáról szóló értesítés a Reichsausgleichsamthoz beérkezett. Az osztrák Vorkriegsschuldengesetz 12. §-a szerint pedig az osztrák hivatal az osztrák hitelezőnek fizethet vagy szövetségi adóskötvényekkel, vagy valósággal idegen valutában, vagy végül osztrák koronában a tényleges fizetés napján fennálló árfolyam szerint. A törvényjavaslat bírálói is a tényleges fizetés napján fennálló árfolyamot kívánták alapul venni.* A törvény kifejezett rendelkezése ennek útját állja. Nincsen akadálya azonban annak, hogy a korona időközi árfolyamcsökkenése esetében a 13. §. 1. bek.-ben körülírt időpontban fennálló árfolyam és a tényleges fizetés időpontjában fennálló árfolyam közötti különbséget a hivatal esetleges vétkes késedelme esetében igényelhető legyen, annál inkább, mert az 1923:XXXIX. t.-c. 2. §-ában körülírt késedelmi kártérítés a hivatallal szemben az idézett törv. 8. §. folytán nem igényelhető. A 13. §. 2. bek.-ben körülírt rendelet még nem jelent meg; a kibocsátandó rendelet egy idevágó rendelkezés felvétele által sok jogvitának elejét vehetné.

2.A valutakövetelés kifizetendő összegéből a hivatal levonja és visszatartja az 1922: XVI. t.-c. 4. §., illetve a 6180/923. M. E. rend. 20—25. §-ai alapján szedhető díjakat. (Koronakövetelés után a 32. §. értelmében nem jár díj a hivatallal.)

3.„Hazai országos pénznem” alatt a „Magyar Nemzeti Bank” létesítéséről szóló 1924: V. t.-c. 7. §. alapján kibocsátandó bankjegyek, illetve azoknak kibocsátásáig az általa forgalomban tartott, illetve kibocsátott államjegyek (1921: XIV. t.-c.) értendők.

4.A magyar hitelező részére utalványozott összeg nem esik vagyonszállás alá. (30. §.)

* L. „A belső elszámolási törvényjavaslat”-ot. (Békejog, II. évf. 172.)

14. §.

Az Állami Kötelezvényekben a m. kir. Felülvizsgáló és Kiegyenlítő Hivatal javára történő fizetéseket a címletek névértékén kell elszámolni. Előre történő fizetések tekintetében a 6. §-t ebben az esetben is alkalmazni kell.

Ad 14. §.

1. Az e szakaszban foglalt rendelkezés megegyezik az 5. §. zárómondatában és a 9. §. 1. bekezdésében foglalt rendelkezéssel.

2. A 6. §-beli skontókedvezmény megilleti az előrefizetést teljesítő adóst akkor is, ha állami kötvényekkel teljesít. Ugyanez áll a 8. §. utolsó bekezdése esetében is.

4. Koronakövetelések elszámolása.

15. §.

Koronakövetelés a jelen fejezet szempontjából magyar állampolgárnak a trianoni békeszerződés 231. cikkének 1. vagy 2. pontja alá eső oly követelése, amely eredetileg koronaértékre szólt és a trianoni békeszerződés 231. cikkének *d)* pontja értelmében az érdekeit Szövetséges és Társult Hatalom pénznemére számítandó át.

A követeléshez számítandó a trianoni békeszerződés 231. cikkéhez tartozó Függelék 22. §-a szerint vagy valamely nemzetközi egyezménynek e szakasz helyébe lépő rendelkezése értelmében járó kamat is.

Ad 15. §.

1. Azt a következtetlenséget, hogy a koronatartozás magyar adósa valorizálva köteles fizetni tartozását, ellenben a koronakövetelés magyar hitelezője nem valorizálva, hanem csak koronaértékben kapja követelését: a törvényjavaslat indokolása a trianoni szerződésnek azon rendelkezésére való utalással kívánja igazolni, hogy az államközi clearingben Magyarország terhére mutatkozó egyenleget a magyar állam valósággal készpénzben fizeti az illető antantállamnak, ellenben a Magyarország javára mutatkozó egyenleget — és így a koronakövetelés magyar hitelezőjének valorizációs többletét is — az antantállam nem fizeti ki a valóságban a magyar hivatalnak, hanem a trianoni szerződés 173. cikk *a)* pontja értelmében az a magyar állam jóvátételi számlája javára iratik és így azért a magyar kincstár tényleges ellenértéket nem kap.

2. A koronakövetelések között a magyar honosoknak azon követelései vannak felsorolva, amelyek a trianoni szerződés 231. cikk.

I. és 2. pontjai alá esnek. A 231. cikk 3. és 4. pontjai mellőztettek, mert az antantállamok egyike sem emittált koronapénznemre szóló államadóssági címleteket.

3. A 231. cikk ut. függ. 22. §-a a 4. §. ut. 1. jegyzetben teljes szövegben közölve van.

4. Az 1921 december 21-iki brit-magyar egyezmény 9. pontjában (1. 4. §. ut. 2. jegyzetet) a kamatok tekintetében foglalt rendelkezések csakis a magyar adósok nagybritanniai tartozásainak kamatterheire vonatkoznak. Hasonlóképp az 1921 január 31-iki francia-magyar egyezmény 7. cikk *b)* pontjában, illetve 8. cikk *a)* és *b)* pontjaiban foglalt kamatrendelkezések kizárólag a magyar adósok franciaországi tartozásainak kamataira vonatkoznak. Nagybritanniai adósoknak, illetve francia adósoknak magyar hitelezőkkel szemben fennálló tartozásai utáni kamatok — amennyiben ezen tartozások nem képezték a 232. cikk *b)* pontja alapján lefoglalás tárgyát, vagy amennyiben azok a brit-magyar egyezmény 2. pontja, illetve a francia-magyar egyezmény

II. cikke értelmében liberáltattak — a 231. cikk ut. függ. 22. §. értelmében számolandók el.

5. A 231. cikk *d)* pontja teljes szövegben közölve van a 8. §. ut. jegyzet alatt.

16. §.

A koronakövetelést névértékben, hazai országos pénznemben kell a magyar hitelezőnek kifizetni. A kifizetendő összeg után attól a naptól, amelyen a követelést a m. kir. Felülvizsgáló és Kiegyenlítő Hivatalnak a szembenálló Hivatal javára írta, a kiutalás napjáig 5% kamat jár.

A trianoni békeszerződés 231. cikkének *d)* pontja alapján történő átszámításból származó többlet a m. kir. államkincstár javára esik. Az ezen az alapon megtakarított összegek kizárólag a 7. és 9. §-okban megállapított célokra, valamint a 12. §. alapján kiadható Állami Kötelezvények törlesztésére fordíthatók.

Ha a koronakövetelés magyar hitelezőjének a m. kir. Felülvizsgáló és Kiegyenlítő Hivatal útján rendezendő tartozása áll fenn, akkor a tartozás összege erejéig a koronakövetelést abban a pénznemben és összegben kell betudni, amelyben a koronakövetelést a m. kir. Felülvizsgáló és Kiegyenlítő Hivatalnak a szembenálló Hivatal (Hivatalok) javára írta. A koronakövetelés fejében a magyar Hivatal javára írt összegnek a tartozást meghaladó részösszege azonban a trianoni békeszerződés 231. cikkének *d)* pontjában meghatározott árfolyamon hazai országos pénznemre számítandó át és ebben folyósítandó a *magyar hitelező javára*.

Ad 16. §.

1. A hivatal a magyar fél koronakövetelését a követelés koronánévértékében fizeti ki a magyar hitelezőnek. A valorizációs különbözet (nyereség) egész összegében az állam javára esik. A törvénynek ezen általános jellegű elszámolási szabályával szemben kivételt statuál ennek a szakasznak 3. bekezdése, amely azt az esetet szabályozza, amikor a koronakövetelés magyar hitelezőjének a hivatallal szemben elszámolandó tartozása van, és pedig akár valutatartozása, akár valorizált koronartartozása. Ebben az esetben a hivatal a koronakövetelést a magyar fél javára az elszámolt tartozási összegbe valorizáltan tudja be. A magyar hitelező koronakövetelésének valorizált betudása abban a pénznemben és azon összeg magasságában történik, amely pénznemben és amely összegben a szemköztes hivatal a magyar fél ezen követelését a magyar hivatal javára írta. Ebben az esetben a magyar hitelező koronakövetelése ugyanazon módon számítandó be a magyar hitelező javára, minthogyha a követelés valutakövetelés lett volna. (12. §. 1. és 7. bek.) Ha a magyar hitelezőnek N összegről szóló koronakövetelése van francia hitelezőjével szemben és M összegről szóló fonttartozása van valamely angol hitelezővel szemben, akkor az elszámolásban a magyar hivatal a koronakövetelést frankokban valorizálva (v) N fogja betudni a fonttartozásba. A magyar fél terhére el fog számoltatni $M - (v) N$, amely képletben M fontokban van kifejezve, $(v) N$ pedig francia frankokban. A két — különböző nemű — idegen valutára szóló tartozási, illetve követelési tétel tekintetében beszámításnak van helye. (12. §. 7.) Ebben az esetben a két különböző pénznemben kifejezett tétel átszámítására a 12. §. 5. bek.-ben foglalt árfolyam alkalmazandó (1. még a 12. §. ut. 5. jegyzetet). Hogyha a magyar félnek N összegű koronakövetelése van az angol adóssal szemben viszont M összegű koronartartozása van a francia hitelezővel szemben, úgy az elszámolás nem olyképp ejtendő meg, hogy talán a koronakövetelés számíttatnék be a koronartartozás összegébe és a fennmaradó koronakülönbözeti összeg valorizáltatnék, hanem olyképpen, hogy a fontokban valorizált koronakövetelést $(v) N$ le kell vonni a francia frankokban valorizált koronartartozásból $(v) M$ és az ekképpen jelentkező különbözet $(v) M - (v) N$ számolandó el a magyar fél terhére. A különbözet kiszámításánál a két idegen pénznemnek (font és frank) egymásba való átszámítási árfolyama tekintetében — ugyanúgy mint fentebb — a 12. §. 5. bek.-ben körülírt átszámítási árfolyam alkalmazandó. Ilyen betudás csakis a magyar fél tartozási összege (a valorizált tartozási összeg) erejéig foglal helyet; a valorizált koronakövetelésnek a magyar fél tartozását meghaladó összege már nem illeti valorizálva a magyar hitelezőt, hanem a javára mutatkozó különbözeti összeget vissza keli transzformálni a 231. d) pontban meghatározott árfolyamon magyar koronába és az ekképpen adódó koronaösszeg fizetendő ki a magyar fél javára koronánévértékben, azon naptól számított 5% kamatokkal együtt, amely

napon a szemköztes hivatal a valorizált koronakövetelést a magyar hivatal javára írta.

2. „országos pénznem”; 1. 13. §. ut. 3. jegyzetet.

3. „ . . . kiutalás napjáig . . . ” alatt a tényleges kifizetés napja értendő.

4. A koronakövetelés azon a napon esedékes, amely napon a szemköztes hivatal a követelést a magyar hivatal javára írta. Ettől a naptól a kiutalás napjáig (helyesebben a tényleges kifizetés napjáig) 5% kamattérítés illeti a hitelezőt a hivatallal szemben, tekintet nélkül az alapkövetelés kamatfeltételeire. A hivatal késedelme esetében az 5% kamattérítésen felül más kártérítés — az 1923: XXXIX. t.-c. 2. §-ában körülírt kártérítés sem — nem igényelhető.

5. A megtakarított valorizációs különbözetek (nyereségek) kizárólag a T. 7. és 9. §-aiban körülírt célokra fordítandók. Eszerint: *a)* a magyar adósok valutatartozásainak magánegyesség útján való rendezése esetében nyújtandó kölcsön céljaira, a 7. §. 1. *a)* és 2. p. feltételei szerint; *b)* a magyar adósok valutatartozásainak magánegyesség útján való rendezése esetében vissza nem térítendő segítségnyújtására a 7. §. 1. p. *b)* és 2. p. feltételei szerint; *c)* a magyar adósok koronartartozásainak valorizációs többletéhez leendő 20%-os — kivételesen magasabb — állami hozzájárulás céljára a 9. §. 1. bek. feltételeinek fennforgása mellett (3. §. 2.), tekintet nélkül arra, hogy a magyar adós külföldi hitelezőjével magánegyességet kötött-e, vagy sem? *d)* magyar adósok valorizált koronartartozásainak valorizációs többletéhez leendő 25%-os kincstári hozzájárulás céljára, utóbbi esetben tekintet nélkül a magyar adós vagyoni viszonyaira, azon feltétel mellett, hogy a magyar adós külföldi hitelezőjével magánegyességet kötött, amely egyesség olyan, hogy benne a tartozás összegének legalább 25%-a elengedtetett. A felhasználás ezen céljai egymásközött egyenlő magasságban állnak és a törvény nem ad ezen célok közül egyiknek sem prioritást a másik felett. A Döntőbizottságnak (22. §.) ebben az irányban diszkrecionárius hatásköre van. A törvény semmi tekintetben nem kontingentálja a fentebb *a)–c)* alatt felsorolt célokra fordítható összegeket a 16. §. alapján megtakarítandó valorizációs nyereségek magasságában; ellenkezőleg a hivatal által az *a)–c)* alatti célokra folyósítható összegek nincsenek a 16. §-beli valorizációs megtakarítás magasságához kötve. Viszont a valorizációs megtakarítások — a T. kifejezett rendelkezése szerint — csakis ezen célokra fordíthatók. Amennyiben mégis az *a)–d)* alatti célokra fordított összegek által nem mentetnének ki, úgy felhasználhatók még a 12. §. alapján kibocsátandó „Állami kötelezvények” kisorsolt címleteinek törlesztésére. Nem használhatók fel azonban akkor sem ezen címletek kamatszolgáltatásának ellátására, sem pedig a 41. §. ut. bek.-ben körülírt megtérítés céljaira.

6. A 16. §. 3. bek.-ben körülírt „betudás”-nak akkor is helye van, ha a magyar fél követelése márkára vagy általában olyan állam

pénzmemére szól, amely állam a háború folyamán az Osztrák-magyar monarchiával szövetségben állóit. (17. §.)

7. Koronakövetelés elszámolása esetében nincsen helye a hivatal részéről semminemű eljárási díj (R. 20—25. '§§.) felszámításának. (T. 32. §.)

17. §.

Magyar hitelezőnek a trianoni békeszerződés 231. cikke 1. vagy 2. pontja alá eső, eredetileg oly állam pénzmemére szóló követelése, amely állam a világháborúban az Osztrák-Magyar Monarchiával szövetségben volt, és amely követelést a m. kir. Felülvizsgáló és Kiegyenlítő Hivatalnak a szembenálló hivatal javára írt, az eredeti pénzmemnek a jóváírás napján jegyzett középárfolyamán (5. §.) készpénzben, hazai országos pénzmemben fizetendő ki a magyar hitelezőnek. A 16. §. utolsó mondata ide is szól.

Ad 17. §.

1. A magyar fél követelése a hivatallal szemben azon a napon válik esedékessé, amely napon a szemköztes hivatal a magyar fél valorizált követelését a magyar hivatal javára írta. Ettől a naptól kezdve a magyar hivatal a magyar hitelező javára a 16. §. 1. bek. analógiája szerint 5% kamatot tartozik elszámolni.

1. A „középárfolyam” tekintetében 1. az 5. §. ut. 3. jegyzetet.

2. A 16. §. 3. bek.-béli betudásnak van helye a márkakövetelés (a volt szövetségeseink valamelyikének pénzmemére szóló követelés) magyar hitelezője javára is. Ebben az esetben a magyar fél javára követelésként jelentkező különbözeti összeg az idegen pénzmemből a 231. §. d) pontban körülírt árfolyamon visszaszámítandó márkára (volt szövetségeseink pénzmemébe) és az így jelentkező márkaösszeg (volt szövetséges állam pénzmemében kifejezett követelés) az 5. §. szerinti árfolyamon átszámítandó koronára és ez az összeg fizetendő ki névértékben a magyar félnek.

4 A 17. §. alá eső követelésekre a 32. §. 2. bek. kedvezménye (díjmentesség) nincsen kiterjesztve.

5. Megbízási és hasonló jogviszonyok.

18. §.

A belső elszámolás szempontjából adósnak vagy hitelezőnek rendszerint azt kell tekinteni, aki a nemzetközi elszámolásban adósként vagy hitelezőként szerepel.

Ha azonban az ügyfél megbízási viszonyból kifolyólag, vagy egyébként harmadik személy érdekében, vagy számlájára járt el, és

az érdekelt harmadik személyt megnevezi, akkor az utóbbi beleegyezése esetében az elszámolás közvetlenül vele történhetik. Mindazonáltal, ha az ilyen közvetlen elszámolás az érdekelt harmadik személy jogviszonyaival vagy személyes körülményeivel kapcsolatos valamely okból az államkincstárra lényegesen kedvezőtlenebb volna, mintha az elszámolás a nemzetközi elszámolásban szereplő féllel szemben történék, akkor a harmadik személy bevonását mellőzni lehet. A nemzetközi elszámolásban szereplő ügyfélnek a m. kir. Felülvizsgáló és Kiegyenlítő Hivatallal szemben fennálló kötelezettségét az előző bekezdés szerint esetleg történő közvetlen elszámolás nem szünteti meg.

Ad 18. §.

A nemzetközi clearingviszonylatban mindig egy végső elemeire leegyszerűsített jogviszony, egy követelés vagy egy tartozás az elszámolás tárgya, ahol az egyik oldalon áll a hitelező követelésébe belépő hitelezőhivatal és a másik oldalon az adós helyeit belépő adóshivatal. A belső elszámolásban ez részben nagy igazságtalanságokra vezetne, részben pedig a harmadik személyeket arra készítené, hogy a kapcsolatos igények érvényesítésére külön eljárásokat indítsanak és ekkép a jogszolgáltatási fórumokat merőben fölös módon terheljék. Igazságossági és célszerűségi megfontolások kívánják, hogy a nemzetközi viszonylatban elszámolt tartozás (követelés) belföldi gazdasági eredményei, — amennyiben az lehetséges — a belső elszámolás keretében a viszonylat végső vonaláig rendeztessenek. A vezető gondolainak annak kell lennie, — amint ezt Dr. Nyulászi kifejti,* — hogy a valutáris kár és hátrány átháríttassék arra, aki az ügyletnek gazdasági ura. Bizonyos esetekben nem annyira az áthárítás, mint inkább a megosztás lehetséges és szolgálja az igazságosság elveit. Amennyiben ez már a belső elszámolási eljárás keretében lehetséges, úgy már itt keresztülvendő. Önként értendő, hogy az ügyleteknek csak azon kategóriáira nézve lehetséges ennek a keresztülvitele a belső elszámolási eljárásban, amelyekben a másik fél olyan antantállam honosa, amely az államközi clearinget optálta. Ám ilyen antantállam — tudvalevőleg — csak négy van (Nagybritannia, Franciaország, Belgium, Görögország). A belső elszámolás szempontjából csakis olyan tartozások jönnek figyelembe, amelyekben ezen államok valamelyikének honosa áll az ügylet szemköztes oldalán. A 18. §. azt a célt szolgálja, hogy az ilyen ügylet valutáris következményei magának a belső elszámolási eljárásnak keretében az ügyletben jogilag érdekelt harmadik személyre háríthatók, illetve ruházhatók legyenek. Ezen §. rendelkezéseinél jóval

* Dr. Nyulászi János: „A külföldi tartozási viszonyok visszahatása belföldi felek egymásközi viszonyára”. („Békejog” 11. évf. 101. és köv. old.)

messzebb mennek a T. 36. és 37. §-ainak rendelkezései, amelyek az antantkülföldi honossal szemben létrejött ügyletből kifolyólag a magyar ügyleti félre háruló valutáris megterhelés, illetve előny illetésének kérdését a belső elszámolási eljárásen túlmenőleg, illetve attól függetlenül is szabályozzák, a magyar honosoknak az ilyen ügyletekkel gazdasági összefüggésben álló egymásközi viszonylataiban. Az utóbb említett törvényszakaszok által, amelyek a T. III. fejezetében vannak elhelyezve, — eltérőleg a T. I. fejezetében foglalt rendelkezésektől, amely I. fejezetben csakis az államközi clearinget optáló államokkal fennálló tartozásokra (követelésekre) vonatkozó jogszabályok foglaltatnak, — általános érvényű magánjogi szabályok vannak felvéve a törvénybe. (L. a 36. és 37. §§. ut. jegyzeteket.)

A 18. §. rendelkezései a német R. A. G. 33. §-ából, illetve az osztrák törvény 23. §-ának emezt magába felvevő rendelkezéseiből vannak átvéve, azonban több megszorítással. Az osztrák törvény rendelkezései lényegileg a következők: ha a hivatal által elszámolandó tartozás vagy követelés összegének magassága az adós (hitelező) személyétől vagy vagyonától függ, úgy a harmadik terhére, illetve javára fennálló kötelezettségek, illetve jogok tekintetében ez utóbbinak személye jön figyelembe. Megbízási viszony esetében, akkor is, ha a bizományos nrnt önszerződő lép be, a megbízóra vonatkozó kötelezettségek és jogok mérvadók a közvetlen adóssal (hitelezővel) való elszámolásban. Harmadik terhére fennálló kötelezettségek, illetve jogok esetében, ha az beleegyeznek, közvetlen elszámolás ejtendő meg, de a közvetlen adós kötelezettsége a hivatallal szemben ezáltal nem érintetik. A magyar törvény nem megy ily messzire. Közelebbről vizsgálva a 18. §. rendelkezéseit:

1. A harmadik személlyel való közvetlen elszámolás megejtheőségének első előfeltétele a harmadik beleegyezése. Beleegyezés hiánya vagy épen ellenzés esetében, nincsen helye közvetlen elszámolásnak. Kérdéses lehet, hogy szükséges-e kifejezett beleegyezés vagy lehetséges-e közvetlen elszámolás hallgatólagos beleegyezés esetében? illetve van-e helye vélelmezett beleegyezésnek?

A kérdés az általános magánjogi, illetve kereskedelmi jogi elvek szerint bírálendő el. Nincsen akadály annak, hogy adott esetben a beleegyezés vélelmezettessék. Ilyen eset volna pl.: hogyha a nemzetközi elszámolásban adósként jelentkező kereskedő közvetlen adósnak e tárgyban kérdésére az ugyancsak kereskedő minőséggel bíró közvetett adós nem válaszol, jóllehet közöttük tartós kereskedelmi összeköttetés áll fenn. (Ker. Törv. 320. §.) Egyébként a 33. §. megadja a lehetőséget arra, hogy a közvetett adós, aki a közvetlen elszámolás által magát jogaiban sértve érzi, nemcsak a hivatalhoz élhet emiatt előterjesztéssel, hanem panasszal élhet a Közigazgatási Bírósághoz is.

2. A közvetlen elszámolás alapja lehet megbízási jogviszony (a közvetlen adós a közvetett adós megbízottja), de lehet más jogviszony is, pl. a biztosító intézet mint közvetlen adós a viszontbizto-

sító intézetet mint közvetett adós bevonását kérheti a belső elszámolási eljárásba. Az osztrák törvény ezt kifejezetten említi. Lehet azonban másnemű gazdasági vonatkozás is alapja a közvetlen elszámolásnak, így pl. a magyar váltóadós a külföldi váltóhitelezővel szemben fennálló és a hivatal által terhére elszámolandó tartozása keretében bevonhatja a maga visszkereseti adósát, ha utóbbi abba beleegyezik. Ebben az esetben mindazok, akik a visszkereseti láncolatban állnak, — feltéve, hogy beleegyeznek — bevonhatók a belső elszámolási eljárásba és a hivatal az elszámolást közvetlen az elfogadónak adhatja, fennmaradván emellett változatlanul a nemzetközi elszámolásban szereplő magyar adósnak a hivatallal szemben való kötelezettsége. (18. §. 3. bek.)

3. A harmadik személy jogviszonyai vagy személyes körülményei a belső elszámolásra különösen két irányban lehetnek módosító hatással, amint ezt Dr. Nyulászi is kiemeli. Nevezetesen a 7. §. alkalmazása (kölcson illetve segítség nyújtása) és a 16. §. 3. bek. szerinti beszámítás tekintetében. Ezenfelül a harmadik vagyoni viszonyai befolyással lehetnek a 3. §. 2., illetve a 9. §. 1. p. alatti kedvezmények engedélyezése körül. így pl. a viszontbiztosító intézet, amely mint közvetett adós vonatott az elszámolásba a 7. §., ill. 3. §. 2. bek. kedvezményét kéri azon az alapon, hogy díjtartalékai túlnyomólag hadikölcsonokban vannak elhelyezve, amelyek teljesen elértéktelenedtek. Ezzel szemben a közvetlen adósként szereplő biztosító intézet — amely díjtartalékait pl. ingatlanokban helyezte el — ezen kedvezményekre nem tarthatna igényt. Egy másik példa: a magyar váltóadós kibocsátónak, aki a nemzetközi elszámolásban mint adós szerepel, nincsen követelése a hivatallal szemben, ellenben az elfogadónak — aki beleegyezett abba, hogy az elszámolásba bevonassék — valorizált koronakövetelése van a hivatallal szemben. Ebben az esetben a hivatal deliberalhat afölött, hogy a közvetett adós bevonásának helyet adjon-e? A T. 23. §-a által szervezett Tanácsnak egyik feladata lesz irányelveket felállítani abban a tekintetben, hogy ilyen esetekben a harmadik bevonásának illetve mellőzésének mikor van helye.

4. Nemcsak az adós adója, hanem a hitelező hitelezője is bevonható a belső elszámolásba. Például: az angol biztosító intézettel kötött biztosítási szerződés magyar kedvezményezettje a kötvényt elzálogosította egy magyar pénzügyintézetnél. A hivatálnál a követelést a kedvezményezett jelentette be, azonban az eljárás során kéri a záloghitelezőnek közvetlen félként való bevonását az elszámolásba. Többrendbeli vitakérdés merülhet fel. Ha a kötvény angol fontokra szólott és a záloghitelezőnek magának is vannak a hivatallal szemben fonttartozásai, úgy a hivatalra nézve előnyös a záloghitelező bevonása, mert gyarapodik a hivatal követelése az angol hivatallal szemben és emellett semmit sem kell kifizetnie sem készpénzben, sem kötvényekben. Viszont ha a kötvény koronapénzre szólott és a záloghitelezőnek fontokra valorizált koronapénz tartozásai vannak, úgy a magyar hivatalra a beszámítás nem előnyös, mert azt a valorizációs nyereséget, amelyet

a 16. §. alapján teljesen megtakaríthatott volna, kénytelen beszámítás alakjában átengedni a félnek. A 18. §. 2. bek.-ben a hivatal számára fenntartott választási illetve mellőzési jog nemcsak a közvetett adóssal, hanem a közvetett hitelezővel szemben is fennáll.

5. A 18. §. anyagi jogi rendelkezéseivel összefüggésben vannak bizonyos eljárásjogi kérdések, amelyek a 29. §-ban vannak szabályozva és a melyeknek jogi hatásai kiterjednek a belső elszámoláson kívül álló harmadik személyekre is. így harmadik bevonása nyilatkozattételre; harmadik beavatkozása nyilatkozattétel által. (L. erre vonatkozólag a 29. §. utáni, illetve a 37. §. utáni jegyzeteket.)

6. Az elszámolt külföldi követelések érvényesítése.

19. §.

Az a követelés, amelyet a m. kir. Felülvizsgáló és Kiegyenlítő Hivatal valamely szembenálló hivatal javára írt, a m. kir. államkincstárra száll át; ugyancsak a m. kir. államkincstárra száll át a követelés biztosítására szolgáló jelzálogjog, kézzizálogjog és az adós kezeze ellen fennálló követelés is; ezeknek a jogoknak a gyakorlása körül a m. kir. államkincstárt a m. kir. Felülvizsgáló és Kiegyenlítő Hivatal képviseli.

Az előbbi bekezdésben meghatározott követelést a magyar adós csődjében (kényszerfelszámolásában) vagy a csődönkívüli kényszerügyességi eljárás során a m. kir. Felülvizsgáló és Kiegyenlítő Hivatal érvényesítheti; a hitelezőt megillető jogcselekményeket ebben az esetben a hivatal végzi.

Ad 19. §.

1. Az államközi clearing folytán a magyar adós elleni követelés, amelyet a FKH. a szemköztes hivatal javára írt, „ex lege” a magyar kincstárra száll át összes akcesszórius jogaival és a követelés biztosítására szolgáló jogokkal együtt. A 19. §. — mint Dr. Szladits mondja* — a magyar állam mint quasi törvényes kezes javára visszakereseti jogainak biztosítására „cessio legis”-t ad. Ennek folyománya, hogy a követelés fentartásához szükséges jogcselekményeket (pl. a Váltótörvény 87. §-a szerinti perbejelentést a visszakereseti adós ellen) a hivatal végzi. A magyar adós kezesét a hivatal, az adós, illetve a kezes kérelmére a belső elszámolási eljárásba bevonhatja (29. §.) és ebben az esetben nyilván a kezes részére is elszámolást adhat, anélkül, hogy az adósnak a bevont kezeshez való jogviszonyát eldöntené. A német R. A. G. 38. és ezzel egybehang-

* L. „A belső elszámolási törvényjavaslat”-ot. (Békejog II. évf. 172.)

zóan az osztrák törvény 27. §-a tovább megy és megengedi, hogy a hivatal a kezes ellen — annak meghallgatása után — hivatalból adandó elszámolás útján érvényesítse a követelést.

2. Adós elleni csőd esetében a Csődtörvény 27—29. §-ai alapján gyakorolható megtámadási jogok a hivatalt illetik. A hivatalt illeti a jog adós csődje esetében a követelés bejelentésére (Csődtörvény 125. §.) már akkor, hogyha a szemköztes hivatal az adós tartozása alapján a magyar hivatalt megterhelte, sőt már akkor, hogyha a szemköztes hivatal által a magyar hivatallal közölt adatok alapján ez a megterhelés valószínű. Az osztrák törvény 32. §-a értelmében a hivatal eljárási díjai (Regiebeiträge) a csődeljárásban tömegtartozásnak és a csődönkívüli egyszéki eljárásban elsőbbségi joggal bíró követeléseknek tekintendők.

3. A szemköztes hitelező hivatal javára írt és ezzel a magyar kincstárra átszállott követelés érvényesítése körül a kincstárt kizárólag a FKH. képviseli; ezen jogok perbeli vagy perenkívüli érvényesítése körül sem a kincstári jogügyi igazgatóságot, sem más képviseleti szervet nem illeti meg a kincstár képvisellete.

4. Csőd esetében sem a 7. § ban körülírt kölcsönnek, sem az ugyanitt körülírt „segítségének, ερη a 9. §. 3. bekezdésében körülírt kölcsönnek nem lehet helye, mert ezek a kedvezmények fogalmilag csakis a gazdasági létében veszélyeztetett adós üzlete (ipara, gazdasága) folytatásának biztosítása céljából nyújthatók; ez a cél azonban a csődnyitási ténye által már megszűnt. A csődkövetelés bejelentésénél azonban, amennyiben a 9. §. 2. bekezdésében körülírt feltételek fennforognak, az ugyanitt körülírt 25% kincstári hozzájárulás levonásba hozandó. Csőd esetében a jelen törvény alapján megejtett elszámolás körül a felet megillető jogokat, így pl. a 18. §. értelmében igényelhető közvetlen elszámolást, a 25. §. 3. bekezdése értelmében igényelhető helyesbítést, a 28. §. értelmében igényelhető „ideiglenes elszámolást”, a 29. §. alapján való „beavatkozást” és a 33. §-beli jogorvoslatok körüli jogokat stb. a tömeggondnok gyakorolja.

5. Az adós ellen folyamatban levő csődönkívüli kényszeregyszéki eljárásban a FKH. követelésének bejelentése a hivatal elszámolásának közlése útján történhetik. A hivatal oly fizetések alapján is bejelenthet követelést, amelyet csak a jövőben fog teljesíteni. (4070/919. M. E. rend. 33. §.)

7. Elévülés.

20. §.

A m. kir. államkincstárt a jelen törvény alapján megillető követelés tíz év alatt évül el; az elévülési idő attól a naptól számít, amelyen a szembenálló hivatalnak a követelés alapjául szolgáló terhelésről szóló értesítése a m. kir. Felülvizsgáló és Kiegyenlítő Hivatalhoz beérkezett.

A m. kir. államkincstár ellen a jelen törvény alapján támasztható követelés vagy igény öt év alatt évül el; az elévülés azzal a nappal kezdődik, amelyen a szembenálló Hivatalnak a követelés vagy az igény elszámolására vonatkozó értesítése a m. kir. Felülvizsgáló és Kiegyenlítő Hivatalhoz érkezett.

Ad 20. §.

1. Az elévülés a magyar hitelezőnek a hivatal elleni követelése (igénye) esetében öt év; a hivatalnak a magyar adós elleni követelése esetében tíz év. Az elévülés kezdőpontja azon nap, amelyen a szemköztes hivatal értesítése a magyar hitelező követelése alapján való jóváírásról, illetve e magyar adós tartozása alapján való megterhelésről a magyar hivatalhoz beérkezett. A 18. §. esetében úgy a közvetlen, mint a közvetett ügyfélre kiterjed a jelen §-beli elévülési idő.

2. Az ezen §-ban szabályozott elévülési idő független az elszámolás alapjául fekvő jogviszony természetétől és az alapkötelelem jogcímétől. A hivatal útján elszámolt váltótartozás nem a váltójogi elévülés szerint, hanem a T. 20. §-a szerint évül el. A követelés biztosítására szolgáló járulékos jogok (19. §. 1.), így a hivatalra átszállott jelzálogjog vagy a kezes elleni követelés is, nem az általános magánjogi elévülés alá esik, hanem csakis a 20. §. elévülési idején belül érvényesíthető. Ugyanez az elévülési idő kiterjed a 7. §. alapján, illetve a 9. §. 3. bekezdése alapján nyújtott kölcsönkövetelésekre is.

3. Az elévülés megszakítására az általános magánjogi elvek mérvadóak. A magánjogi elévülésmegszakító okokon felül a T. 25. §-ában körülírt „helyesbítés” is, akár hivatalból történt, akár a fél kérelmére ejtetett meg, megszakítja az elévülést.

4. A 20. §-beli elévülés nem vonatkozik a 35. §. 1. bekezdésére, vagyis nem érinti azon igények elévülési tartamát, amely igények clearingenkívüli államban történt likvidációk alapján támaszthatók.

II. Fejezet.

Eljárásijogi rendelkezések.

1. Hatásköri és szervezeti rendelkezések.

21. §.

A jelen törvény alkalmazása körében felmerülő ügyekben rendszerint a m. kir. Felülvizsgáló és Kiegyenlítő Hivatal jár el, hacsak a jelen törvény vagy egyéb jogszabály másként nem rendelkezik.

Ad 21. §.

1. 1. A törvény alkalmazása körében rendszerint a FKH. jár el, de a T. maga generális szabállyal, bizonyos kategóriákat más fórumok elé utasít Ilyenek:

a) a hivatal mellett működő Döntőbizottság (1. 22., 26. és 27. §§.);

b) a pénzügyminiszter. Utóbbi a 3. §. 3., 9. §. 2., 12. §. ut. bek. és 13. §. 2. bek. eseteiben általános jellegű — rendeleti — intézkedéseket tehet; a 35. §. 2. és a 39. §. 2. bek.-ben körülírt ügyekre nézve pedig egyes esetekben décernai. A pénzügyminiszter hatáskörébe további teendőket utal a 6180/923. M. E. rendelet 2. §. ut. bek., 5. §. és 10. §. 2. (Lásd: a függelék.)

2. A hivatal szervezésére nézve az 1922: XVI. t.-c. 3. és 4. §-aiban adatott a kormánynak felhatalmazás a rendeleti intézkedésre. (Az 1922: XVI. t.-cz. 3. §. szövege közölve a 25. §. ut. 2. jegyzet alatt.)

3. Anélkül, hogy az alábbi felsorolás a teljességre igényt tartana, inkább exemplifikálólólag legyenek itt felsorolva a hivatal hatáskörébe tartozó ügyek:

a) elsőfokon annak megítélése, hogy a bejelentett követelés a trianoni szerződés 231. cikk 1—4. pontjai aláesik-e? Abban az esetben, hogyha a FKH. a bejelentett követelést nem találja a clearing-eljárás keretébe tartozónak, úgy mellőzi az eljárást, de köteles a bejelentés megtörténtéről, illetve a mellőzés indokairól a bejelentett követelés egyedi megjelölése mellett bizonylatot kiállítani a bejelentő félnek. A trianoni szerződés 231. cikk ut. függ. 25. §-a a következőkkel rendelkezik:

„Ha valamely hitelezőhivatal vonakodnék az adóshivatalnál valamely követelést bejelenteni, vagy a jelen függelékben meghatározott bármely intézkedést valamely nála szabályszerűen bejelentett követelésnek egészben vagy részben való érvényesítése céljából megtenni, úgy a hitelezőhivatal köteles a hitelező részére olyan bizonyítványt kiállítani, amely a követelés összegét megjelöli és ilyenkor az illető hitelezőnek szabadságában áll követelését a rendes bíróság útján vagy bármely jogi úton érvényesíteni.”

A 6180/923. M. E. rendelet 15. §-a az imént idézett békeszerződési szövegnek megfelelő rendelkezést tartalmaz. Abban a kérdésben, hogy valamely bejelentett követelés a clearing-eljárás útjára tartozik-e? az igazságügyminiszternek a pénzügyminiszterrel egyetértve adott nyilatkozata döntő úgy a FKH.-ra nézve (R. 2. §. ut. bek.), valamint a bíróságokra nézve is. Ilyen nyilatkozatot a FKH. maga is kérhet, azonban a hitelező fél is fordulhat ilyen nyilatkozat végett az illetékes minisztériumhoz. A rendes bíróság előtt folyamatban levő eljárásban a bíróság hivatalból kérheti az igazságügyminiszter nyilatkozatát. Előfordulhat azonban negatív hatásköri összeütközés is a

rendes bíróság és a FKH. között, ha a bíróság az előtte megindított perben a 9590/1922. M. E. rend. (Bpesti Közl. 1922 november 28) 1. §. 1. pontja alapján az eljárást önmaga hivatalból felfüggesztette és ugyanezen rend. 4. §-a alapján a határozatot a FKH.-nak megküldie és a hitelező a követelését a FKH.-nál bejelenti, azonban a hivatal az eljárást mellőzi, mert a követelést nem találja a clearing-eljárás alá esőnek. Ebben az esetben az igazságügyminiszteriumnak a pénzügyminisztériummal egyetértve adott nyilatkozata dönti el a hatásköri konfliktust.

b) Az elszámolások megejtése a magyar adós, illetve hitelező féllel és az elszámolások körében a törvényes kedvezményeknek (6. §. és 8. §. ut. bek.), valamint a 8. §. 5. bek.-nek alkalmazása, továbbá a 12. §. 6. p.-ban említett „beszámítás” és a 16. §. 3.-béli „betudás” megejtése. A 9. §. 2. bekezdése esetében valorizált koronatarozásokra vonatkozó olyan magánegyeségeknél, amelyekben a tartozási összegnek legalább 25%-a elengedteteti, a 25%-os bonifikáció alkalmazása,

c) A 28. §. eseteiben ideiglenes elszámolást adni, illetve aziránt állást foglalni, hogy a hivatal az elszámolást függőben tartsa-e, vagy ideiglenes elszámolást adjon? Ideiglenes elszámolás alapján való folyósítás esetében (28. §. 2. p.) biztosítékot követelni.

d) A 12. §. 5. p. esetében megválasztani azt a pénznemet, amelyben az „Allami kötelezvények” kamatait, illetve címleteit kifizeti.

e) Annak megállapítása, hogy a koronatarozás abból ered, hogy a 9. §. ut. bekezdés szerint minősülő jogi személy magyar államadóssági címletből eredő tallózást írt a kü földi hitelező javára és hogy ekként a valorizációs különbözet a kincstárt terheli.

f) Számadások helyesbítése hivatalból (25. §. 2. p.) és a fél kérelmére. (25. §. 3. p.)

g) Határozat harmadik személynek az elszámolási eljárásba való bevonása felett (29. §.) és az elszámolásnak a harmadikkal való közvetlen megejtése tárgyában. (18. §.)

h) Határozat a 33. §. 1. bek. alapján a fél előterjesztési jogorvoslata felett.

II. A R. 2. §-a értelmében a FKH. hatáskörébe tartoznak a 231. cikk 1—4. pontok alá eső tartozásokon és követeléseken felül:

a) A trianoni szerződés 232. cikk h) p. 1. alp. alá eső igények (T. 11. §. 2. p.) elszámolása, valamint a szemköztes hivatal részéről ugyanazon alapon támasztott igényeknek, különösen az 1921 december 20-iki brit-magyar egyezmény (1922: XVI. t.-c. 1. §.) 4. p. alatti igényeknek (232. §. e) p.), továbbá az 1923 december 21-iki francia-magyar szerződés (1924: VIII. t.-c. 1. §.) bevezetése 3. bekezdése szerint a trianoni szerződés X. rész 3., 4., 5., 6. és 7. címein alapuló kártérítési és visszakövetelési igényeknek kereset előtti perenkívüli tárgyalása azzal a megszorítással, hogy elismerő nyilatkozatot vagy egyességi ajánlatot csak a pénzügyminiszter felhatalmazása alapján tehet. (R. 2. §. 2. p.)

b) Olyan antantállamok honosai részéről, amely antantállamok nem optáltak az államközi clearing mellett, a trianoni szerződés X. rész 4. és 5. címei alapján bejelentett kártérítési és visszkövetelési igényeknek a kereset előtti tárgyalása és azok feletti nyilatkozás, azzal a megszorítással, hogy elismerő nyilatkozatot, vagy egyességi ajánlatot csak a pénzügyminiszter felhatalmazása alapján tehet. (R. 2. §. 2.)

c) A megelőző *a)* és *b)* pontokban körülírt hatáskörbe vág bele azon ügykör, hogy a hivatal az Olaszországgal 1924 március 27-én „A magyar állampolgároknak Olaszországban levő javainak felszámolása” tárgyában létrejött egyezmény (1924: XXIII. t.-c.) 4. cikke alapján az olasz állampolgárok részéről bejelentendő igényeket megvizsgálja és azok tekintetében nyilatkozik (5. cikk).

III. A hivatal hatáskörébe tartozik még: *a)* az Olaszországgal 1924 március 27-én „A magyar állampolgároknak Olaszországban levő javainak felszámolása” tárgyában kötött egyezmény (1924: XXIII. t.-c.) 1. cikke értelmében nyitandó „Külön kiegyenlítő számla” vezetése és a trianoni szerződés 232. cikk 4. p. 2. alp. alá eső kölcsönös igényeknek külön számlán kölcsönösen leendő elszámolása.

b) A békeszerződéssel kapcsolatos mindazoknak az ügyeknek ellátása, amelyeket valamely törvény, a minisztérium, a pénzügyminiszter, vagy az utóbbival egyetértve valamelyik más miniszter a hivatal hatáskörébe utal. (R. 2. §. 3.) Az utóbbi rendelkezés alapján nyert hivatali hatáskörbe tartozik azon tevékenység, amely a Csehszlovák köztársasággal 1923 július 13-án „a régi osztrák és magyar koronában keletkezett követeléseknek és tartozásoknak összeírása tárgyában” létrejött egyezmény (1924: XXII. t.-c.), illetve az annak alapján kibocsátott 3600/924. M. E. (Bpesti Közl. 1924 nov. 1) kormányrendelet 1. §-a értelmében a hivatal útján nyer végrehajtást.

IV. A FKH. szervezete és a hivatal mellé rendelt Tanács szervezete tekintetében lásd a R. 3—10. §-ait. (1. a függelék.) A hivatal ügyviteli szabályait a hivatal maga állapítja meg a pénzügyminiszter hozzájárulásával. (R. 18. §.) A FKH. előtti eljárás szabályai alább a T. 25. §-a kapcsán nyernek ismertetést.

22. §.

A jelen törvény alkalmazása körében felmerülő azokban az ügyekben, amelyekben a belső elszámolás során a magyar állampolgártól követelhető szolgáltatás vagy más kedvezmény mértékének vagy módjának megállapítása az I. fejezet szerint szabad mérlegelés tárgya, illetőleg az eset körülményeitől tehető függővé, a m. kir. Felülvizsgáló és Kiegyenlítő Hivatal mellett szervezett Döntőbizottság jár el, hacsak a jelen törvény vagy egyéb jogszabály másként nem rendelkezik.

Ad 22. §.

I. Ez a szakasz általános hatásköri elvet tartalmaz és szerencsésen választott alapon írja körül azokat az ügyeket, amelyekben a Döntőbizottság hivatott határozni. Ezek az ügyek nem taxatív módon vannak megjelölve, hanem általában a Döntőbizottság hatáskörébe vannak utalva azok az ügyek, amelyekben a magyar állampolgártól követelhető szolgáltatás, illetve a részére nyújtható kedvezmény mértéke vagy módja szabad mérlegelés — appreciáció — tárgya. A Döntőbizottság hatáskörébe tartozik a határozathozatal, ha a fél a körülmények mérlegelésétől függő térítés, kölcsön, segély, támogatás vagy egyéb kedvezmény engedélyezését kéri. (26. §.) A Döntőbizottság hatáskörébe tartozik a döntés, ha a magyar állampolgártól követelhető szolgáltatás mértékének megállapítása a törvény I. fejezete szerint szabad mérlegelés tárgya. (27. §.) A Döntőbizottság hatásköre diszcrecionárius jogkör, amelynek keretei a törvényben vannak körülhatárolva. A döntőbizottsági hatáskört a törvény az I. fejezetben foglalt egyes anyagi jogi kérdésekben instituálta; eljárásjogi kérdésekben (II. fejezet) a 34. §. a Döntőbizottságra ruhazza az előtte folyó ügyekben azokat a felhatalmazásokat, amelyeket az 1922: XVI. t.-c. 3. §-a a FKH.-nak adott. (Az 1922: XVI. t.-c. 3. §. szövege közölve alább a 25. §. ut. 2. jegyzet alatt.) Nincsen hatásköre a III. fejezet alatt érintett anyagi jogi kérdésekben. A Döntőbizottság tehát csakis a clearingeljárás keretében gyakorolhatja a maga hatáskörét, hacsak külön jogszabály egyebet nem rendel. A Döntőbizottság — egészben véve — a német Reichsausgleichsgesetz 4. §-ában körülírt „Spruchstelle” analógiájára van szervezve. Ez utóbbinak hatásköre azonban továbbmenő eljárásjogi rendelkezésekre és bizonyos szankciók alkalmazására is kiterjed. Így a hivatal előtti bizonyítási eljárás során hozott bizonyítási határozatok elleni jogorvoslatok felett a „Spruchstelle” dönt. (R. A. G. 7. §.) Azok ellen, akik a teljesítési, illetve elfogadási tilalom ellen vétének a szankciókat ugyancsak ez a fórum mondja ki. Hasonló jogköre van az osztrák Vorkriegsschuldengesetz által szervezett „Spruchstelle”-nek is. A Döntőbizottságnak nincsen ilyen természetű hatásköre.

II. Anélkül, hogy az alábbi felsorolás a teljességre igényt tartana, a Döntőbizottság hatáskörébe tartozik a döntés különösen a következő esetekben:

1. Idegen pénznemre szóló tartozások körül:

a) a 3. §. 2. bek.-ben körülírt kedvezmények (hosszabb részletfizetési határidők engedélyezése, illetve a fizetendő törlesztő ráták összegének leszállítása vagy egyes törlesztési részletek megfizetésére prolongáció) iránti kérelmek feletti döntés;

b) a 7. §. 1. a) esetében, illetve a 7. §. 2. p. 3. bek. esetében a megkötendő, illetve a már megkötött, de egészben vagy részben még nem teljesített magánegyesség teljesítése céljából engedélyezendő kölcsön iránti kérelem feletti döntés;

c) a 7. §. 1. ű) alapján, illetve a 7. § 2. p. 3. bek. esetében engedélyezhető vissza nem térítendő segítség iránti kérelem feletti döntés;

d) a 7. §. 2. p. 1. bek. esetében biztosíték követelése és a biztosíték mineműségének és mérvének meghatározása.

2. Valorizált koronatarozások (beleértve a 10. §. alatti pénznemeket is) körül:

a) a 8. §. 4. bek.-beli kedvezmények (részletfizetési határidők meghosszabbítása, illetve a fizetendő törlesztő ráták leszállítása, vagy egyes törlesztési részletek megfizetésére prolongáció) iránti kérelmek feletti döntés;

b) a 9. §. 1. bek. esetében a valorizációs különbözet 20%-a (esetleg kivételes méltánylást érdemlő esetekben ennél magasabb kvóta) erejéig a kincstár terhére átveendő bonifikáció iránti kérelmek feletti döntés, idetartoznak különösen azon esetek, amikor az eredetileg koronára szóló váltó vagy kereskedelmi papir a kötelezett hozzájárulása nélkül került külföldre;

c) a 9. §. 3. bek. esetében a magánegyesség előmozdítása céljából a 7. §. szerint nyújtható kölcsön iránti kérelem feletti döntés;

d) a nyújtott kölcsön esetében biztosíték követelése és a biztosíték mineműségének és mérvének meghatározása.

(Lásd még a 23. §. ut. II. jegyzetet, a 24., 26. és 34. §-ok ut. jegyzeteket.)

23. §.

A Döntőbizottság elnökét és a szükséges számú elnökhelyettest a pénzügyminiszter nevezi ki.

A Döntőbizottság többi tagját a szükséges számban a pénzügyminiszter a kereskedelemügyi miniszterrel egyetértve nevezi ki, még pedig felerészben tényleges állami szolgálatban álló tisztviselők sorából, felerészben pedig a m. kir. Felülvizsgáló és Kiegyenlítő Hivatal mellé rendelt Tanács részéről javaslatba hozott gazdasági, pénzügyi és igazságügyi szakférjak sorából, és lehetőleg úgy, hogy a Döntőbizottságban a belső elszámolással érintett fontosabb érdekkörök képviselve legyenek.

A m. kir. Felülvizsgáló és Kiegyenlítő Hivatal mellé rendelt Tanács tagjai:

1. a pénzügyminiszter, a kereskedelemügyi miniszter és az igazságügyminiszter részéről kinevezett egy-egy tag és ezek egy-egy helyettese;

2. a Budapesti Kereskedelmi és iparkamara, a Budapesti Árú- és Értéktőzsde, a Budapesti Ügyvédi Kamara, a Gyáripárosok Országos

Szövetsége, az Országos Iparegyesület, az Országos Magyar Gazdasági Egyesület, az Országos Magyar Kereskedelmi Egyesület, a Baross-Szövetség, a Pénzüntézetek Országos Egyesülése, a Magyar Jogászegylet, a Takarékpénztárak és Bankok Egyesülete, továbbá a Brit-Magyar, a Francia-Magyar és az Olasz-Magyar Kereskedelmi Kamarák, valamint a pénzügyminiszter részéről esetleg még kijelölendő testületek egy-egy állandó kiküldöttje;

3. tizenkét meghívott tag és 4 póttag, akiket a gazdasági, pénzügyi és igazságügyi szakférfiak sorából a Hivatal elnökének előterjesztésére a pénzügyminiszter hív meg.

Ad 23. §.

I. A FKH. mellett két testületet szervez a törvény: *a)* a Döntőbizottságot (1. 22. §.); *b)* a Tanácsot. Míg a Döntőbizottság hatásköre kizárólag a törvény I. fejezetében foglalt egyes anyagi jogi kérdésekre nézve áll fenn (ezekben azonban határozatai bírói döntés erejűek), addig a Tanács szerepe — abban a véleményező és tanácsadó hatáskörben, amelyet számára a 6180/923. M. E. rendelet körülír — ennél szélesebb körre terjed, mert nemcsak az I. fejezet alá eső kérdésekre vonatkozólag, hanem általában bármely a hivatal működésében felmerülő anyagi jogi vagy alaki jogi elvi kérdésben és általában a békeszerződés végrehajtásával kapcsolatban felmerülő elvi jelentőségű, valamint gazdasági vagy pénzügyi kérdésekben akár a hivatal megkeresésére, akár a pénzügyminiszter felszólítására hivatott véleményt adni. (R. 6. §.) A Tanács intézménye a német törvény (R. A. G. 3. §.) „Beirat” intézményének mintájára szerveztetett, azonban a Tanács szerepe szükségképpen nagyobb kell, hogy legyen azért, mert a magyar törvény jogorvoslati rendszere sokkal szűkebb (a 33. §. szerinti panasznak csakis az elszámolás jogossága kérdésében van helye) és így a Tanács véleményező szerepe többször juthat szóhoz konkrét ügyekben is. Szladiits is nagy jelentőséget tulajdonít a Tanács intézményének, különösen azért, mert a hivatal ügykörébe tartozó ügyek intézése során hol az állam és a magánosok érdekei, hol pedig a magánosok egyes csoportjainak érdekei kerülhetnek egymással szembe és ilyen esetekben a Tanács elvi állásfoglalása irányadó jelentőségű lesz.* Olyan kérdések gyanánt, amelyek tekintetében a Tanács elvi állásfoglalása különösen szükségessé fognak válni, a következők jelentkeznek:

a) A közvetett adós (hitelező) bevonása, illetve bevonásának mellőzése a belső elszámolásba. (18. §.)

b) A 9. §. ut. bek. feltételeinek fennforgása kérdései körüli elvi állásfoglalás (jóváírás időpontja stb.).

* L. „A FKH. hatásköre és eljárása.” (Békejog, III. évf., 11. és köv. old.)

c) A 28. §. esetében ideiglenes elszámolás adása és a követelhető biztosíték tekintetében való elvi állásfoglalás.

cl) Annak véleményezése, hogy valamely követelés a trianoni szerződés 231. cikk 1 — 4. pontjai alá sorozandó-e?

e) Negatív hatásköri összeütközés esetében állásfoglalás. (Pozitív hatásköri összeütközés esete alig adódhatik).

A Tanács a maga részére ügyviteli szabályokat állapít meg, amelyekhez pénzügyminiszteri hozzájárulás szükséges. (R. 18. §.) Ha annak szüksége merül fel, hogy egyes kérdésekben az érdekelt gazdasági körök a hivatal munkáját véleményükkel állandóan támogassák, a Tanács, tagjai sorából, egy vagy több szakbizottságot alakíthat. (R. 9. §.)

II. 1. A Döntőbizottság tagjait a pénzügyminiszter a kereskedelemügyi miniszterrel egyetértve nevezi ki, felerészben tényleges állami tisztviselők sorából, felerészben a Tanács által javaslatba hozott szakférfiak sorából, lehetőleg úgy, hogy a szakférfiak személyében a belső elszámolás által érintett fontosabb érdekkörök képviselve legyenek. A Tanács által javaslatba hozott döntőbizottsági tagok lehetnek magának a Tanácsnak tagjai, lehetnek kívülállók is. Az állami tisztviselők sorából kinevezett döntőbizottsági tagok lehetnek működő bírák is, azonban nem szükséges, hogy — amiként azt a német törvény megkívánja — a 24. §. szerinti döntőbizottsági ötöstanács elnöke bírói képesítéssel bírjon.

2. Ha a hivatal a magyar fél kérelmét olyannak itéli, hogy az tárgyánál fogva a Döntőbizottság hatáskörébe tartozik, úgy az ügyet ahhoz hivatalból áttenni tartozik. (26. és 27. §-ok.) Negatív hatásköri Összeütközés esetében a Tanács véleménye kérendő ki. Pozitív hatásköri összeütközés esete gyakorlatilag alig adódhatik.

3. A Döntőbizottság előtti eljárás elvei tekintetében 1. a 34. §-t.

24. §.

A Döntőbizottság öttagú tanácsban határoz, amelynek elnöke a Döntőbizottság elnöke, vagy valamelyik elnökhelyettes és amelyben két tényleges állami szolgálatban álló, és a Tanács javaslatára kinevezett két tag foglal helyet. A Döntőbizottság tagjait a Döntőbizottság elnöke esetről-esetre hívja meg.

A Döntőbizottság szótöbbséggel határoz.

Az elnök a Döntőbizottság bármely határozata ellen az államkincstár érdekében halasztó hatályú óvással élhet, amely esetben a pénzügyminiszter az ügyet felülvizsgálja és a Döntőbizottságot arra utasíthatja, hogy a m. kir. államkincstár érdekeinek figyelembevételével új határozatot hozzon.

A Döntőbizottság elnöke és tagjai ülésenként jelenléti díjban részesülnek, amelynek összegét a pénzügyminiszter állapítja meg.

Ad 24. §.

1. A döntőbizottsági ötöstanácsok összealakításában is a 23. §-beii elv irányadó: felerészben tényleges állami szolgálatban álló tisztviselőkből és felerészben szakférfiakból kell megalakulniuk. A Döntőbizottság határozata ellen sem a felet, sem a hivatalt nem illeti jogorvoslat. A hivatal érdekeit azonban a törvény megvédi a döntőbizottsági határozattal szemben is olyan módon, hogy a Döntőbizottság elnökét, bármely határozat ellen, halasztó hatályú óvás illeti meg. Az óvásnak az a hatálya van, hogy a pénzügyminiszter az ügyet felülvizsgálhatja, azonban érdemben nem intézkedhetik, hanem a Döntőbizottságot arra utasíthatja, hogy az államkincstár érdekeinek figyelembevételével új határozatot hozzon. Az újonnan összeülő ötöstanácsba a korábbi határozatban résztvevő tagok vagy más tagok is meghívhatók.

2. A Döntőbizottsághoz intézett beadványok illetékmentességéről a 34. §. 2. bek. rendelkezik.

2. A Felülvizsgáló és Kiegyenlítő Hivatal előtti eljárásra vonatkozó rendelkezések.

25. §.

A ni. kir. Felülvizsgáló és Kiegyenlítő Hivatal az elszámolást hivatalból teljesíti.

A m. kir. Felülvizsgáló és Kiegyenlítő Hivatal az elszámolást az államkincstár érdekében az elszámolás keltétől számított három éven belül hivatalból helyesbítheti.

Az ügyfél a jogerős (33. §.) elszámolás kézbesítésétől számított három éven belül az elszámolás helyesbítését kérheti, ha olyan új tényeket vagy bizonyítékokat hoz fel, amelyeket az alapeljárásban saját hibáján kívül nem érvényesíthetett; ebben az esetben a hivatal az elszámolást az államkincstár javára az előbbi bekezdésben megállapított határidő eltelte után is egyidejűleg helyesbítheti.

Ad 25. §.

I. 1. A FKH. az elszámolást hivatalból tartozik megejteni; ebből következik, hogy jogosult és köteles hivatalból foganatosítani mindazon intézkedéseket, tudakozódásokat, bizonyításfelvételeket, amelyek szükségesek ahhoz, hogy kétegy esetben a nála bejelentett és általa a szemköztes hivatallal közölt, utóbbi által azonban tagadásba vett követelés valódisága tekintetében meggyőződést és bizonyítékot szerezzen. Ugyanígy jár el a hivatal a szemköztes hitelezőhivatal által közölt ellenséges követelés tekintetében is. A FKH. idevonatkozó fel-

hatalmazásai részben az 1922: XVI. t.-c. 3. és 4. §-aiban, részben az ezek alapján kibocsátott 6180/923. M. E. rendeletben vannak körülírva. A FKH. előtti eljárás a következő elvekre van építve: *a) A magyar hitelezők általános bejelentési kötelezettségére.* Ezen kötelezettség szándékos vagy gondatlan elmulasztása magánjogi szankciókhoz van fűzve. (T. 39. §.) *b) Általános adatszolgáltatási kötelezettségére;* ez nemcsak a feleket terheli, hanem a törvény hatályának területén az összes közigazgatási és bírói hatóságokat is. Utóbbiak tekintetében a 9590/922. M. E. rend. (Bpesti Közl. 1922. nov. 28.) 4. §. továbbmenőleg úgy rendelkezik, hogy a bíróság, ha az előtte megindított perben a békeszerződés 231. cikke alapján az eljárást felfüggesztette, az iratokat hivatalból megküldi a FKH.-nak. *c) Általános nyilatkozási kötelezettségére* a külföldi hitelezőhivatal által közölt belföldi tartozás tekintetében. Ez a kötelezettség a 231. cikk ut. függ. 7. §. rendelkezésének szükségszerű folyamánya. Ezen kötelezettség elmulasztása esetében a hivatalnak jogában áll, külön figyelmeztetés nélkül is a szemköztes hivatal által közölt követelést elismerni és annak javára írni. Másnemű joghátrányt azonban a mulasztó féllel szemben külön figyelmeztetés nélkül nem mondhat ki a hivatal. Az osztrák Vorkriegsschuldengesetz 4. §-a külön kimondja, hogy a fél nyilatkozata a hivatalt nem köti. *d) Az officialitási elv,* vagyis a FKH. azon joga, hogy a szükséges bizonyításfelvételt indítvány nélkül, hivatalból foganatosíthatja.

A FKH.-nak adott széleskörű felhatalmazások azonban nemcsak jogot tartalmaznak, hanem minden olyan esetben, amikor a hivatal által hozandó határozat a félre terhet hárít: a fél meghallgatása egyben kötelező is. Az osztrák törvény ezt kifejezetten rendeli.

2. Az 1922: XVI. t.-c. 3. §-a: „A m. kir. minisztérium a trianoni békeszerződés X. rész III. címének függeléke értelmében felállított m. kir. Felülvizsgáló és Kiegyenlítő Hivatal hatáskörét, valamint szervezetének és eljárásának szabályait és a hivatal intézkedései elleni jogorvoslatokat rendelettel állapítja meg. E rendeletben felhatalmazhatja a hivatalt arra, hogy a hatásköréhez tartozó ügyekben bárkit maga elé idézhessen és kihallgathasson, egyes személy kihallgatása vagy hivatalos adatok közlése végett a bírósághoz vagy más hatóságokhoz megkeresést intézhessen. A kihallgatott személyek megeskete végett az illetékes járásbíróságot kell megkeresni. A m. kir. minisztérium felhatalmazhatja a hivatalt arra is, hogy idézésre meg nem jelenő vagy hozzá intézett felhívásnak eleget nem tevő féllel szemben a mulasztásnak következményeit s különösen a követelés érvényesítésére vagy a tartozás elismerésére kiható következményeit is megállapíthassa.” (A 6180/923. M. E. rendelet idevonatkozó 12—14. §-ait 1. a függelékben.)

3. Az eljárás során hozott közbenszóló határozatok ellen nincsen helye jogorvoslatnak; ezek ellen csak a 33. §. alapján igénybevehető fellebbevitel keretében lehet orvoslást keresni. Kivétel csak az olyan

határozat tekintetében van, amely valamely pénztartozás tekintetében a hivatal hatáskörét vagy hatáskörének hiányát állapítja meg. Ilyen határozat ellen a jogaiban sértett fél a pénzügyminiszternek az igazságügyminiszterrel egyetértve adandó nyilatkozatát eszközölheti ki. (R. 2. §. zárómondat.) A jogorvoslat hiánya nem zárja el a felet attól, hogy a pénzügyminisztériumhoz mint főfelügyelet! hatóságához panasszal forduljon.*

II. 1. Az államkincstár érdekében az elszámolást helyesbíteni lehet az elszámolás *keltétől* számított 3 éven belül. Nem szükséges, hogy az elszámolás jogerős legyen. Nem vonatkozik ez azonban az ideiglenes elszámolásra (28. §.), amely a végleges elszámolás időpontjáig bármikor helyesbíthető. A kincstár javára e 3 évi határidőn túl is helye van helyesbítésnek, hogyha a helyesbítést a kincstár részére nyitva álló határidőn túl, de a fél részére nyitva álló határidőn belül a fél kérte és a hivatal azt elrendelte. Az ügyfél kérelmére az elszámolás helyesbítése a jogerős elszámolás *kézbekérésétől* számított 3 éven belül helyet foglalhat. Jogerősnek a határozat akkor tekintendő, ha a 33. §-beli jogorvoslatok törvényes határidőben vagy nem vétettek igénybe, vagy kimerítettek.

2. Abban a kérdésben, hogy a fél által kért helyesbítés előfeltétele (novum) fennforog-e, a FKH. határoz és az elutasítás ellen nincsen helye jogorvoslatnak; azonban a helyesbítés iránti kérelmet a fél újabb novum alapján a törvényes határidőn belül megismételheti.

3. A helyesbítési eljárás az elévülést (20. §.) mindkét fél javára megszakítja.

III. A hivatalhoz intézett beadványoknak, valamint a hivatal részéről kiállított nyugtáknak bélyeg- és illetékmentességéről az 1922: XVI. í.-c. 4. §-a és a R. 26. §-a rendelkeznek.

26. §.

Ha a Felülvizsgáló és Kiegyenlítő Hivatal előtt folyamatba tett eljárás során a fél olyan, a körülmények mérlegelésétől függő térítés, kölcsön, segély, támogatás vagy egyéb kedvezmény nyújtását kéri, amelyre vonatkozólag a határozathozatal a 22. §. szerint a Döntőbizottság hatáskörébe tartozik, a m. kir. Felülvizsgáló és Kiegyenlítő Hivatal az ügyet a Döntőbizottsághoz teszi át.

Ad 26. §.

Ez a szakasz, valamint a következő (27. §.) is, eljárásjogi rendelkezést tartalmaz, amelynek lényege az, hogy a FKH., a 26. §-ban körülírt valamely kedvezmény iránti kérelmet vagy beadványt hivatalból tartozik áttenni a Döntőbizottsághoz. Hasonlóképpen hivatalból a Döntő-

* Lásd Szladits: Békejog, III. évf., 14. old.

bizottsághoz teszi át a FKH. az ügyet akkor is, ha a magyar féltől követelhető szolgáltatás mértékének megállapítása szabad mérlegelés tárgya. (27. §.) A Döntőbizottság előtti eljárásra nézve, amennyiben a törvény másként nem intézkedik, a hivatal előtti eljárás szabályai alkalmazandók. (L. még a 22. §. utáni és a 34. ut. jegyzeteket.)

27. §.

A m. kir. Felülvizsgáló és Kiegyenlítő Hivatal az ügyet akkor is a Döntőbizottsághoz teszi át, ha a belső elszámolás során a magyar állampolgártól követelhető szolgáltatás mértékének megállapítása a jelen törvény I. fejezete szerint szabad mérlegelés tárgya, illetőleg az eset körülményeitől tehető függővé. (22. §.)

Ad 27. §.

Lásd a 22., 26. és 34. §. utáni jegyzeteket.

28. §.

A m. kir. Felülvizsgáló és Kiegyenlítő Hivatal olyan esetben, amikor az adósnak a jelen törvény értelmében a hivatal útján elszámolandó vagy esetleg beszámítható (35. §.) követelése van, vagy amikor az adós ezt valószínűsíti, a fél kérelmére ideiglenes elszámolást adhat.

A hivatal a hitelezővel való elszámolást függőben tarthatja, ha valószínű, hogy a hitelezőnek a hivatal útján, elszámolandó tartozása van. A hivatal ilyen esetben ideiglenes elszámolást is adhat, és a követelés folyósítását biztosítéktól teheti függővé.

Ad 28. §.

1. A fél kérelmére ideiglenes elszámolást adhat a hivatal, ha a magyar adósnak:

a) a FKH. útján elszámolandó követelése (11., 15. és 17. §§.) van a hivatallal szemben;

b) ha a magyar adós valószínűsíti, hogy az a) pont alá eső követelése van a hivatallal szemben.

A T. 35. §. esetében (magyar adós kártérítési igénye olyan lefoglalt vagy likvidált vagyona alapján, amely olyan antantállamban fekszik, amely nem optálta a clearinget) nincsen helye ideiglenes elszámolásnak, mert a 35. §. nem az elszámolást függeszti fel, hanem a követelés behajtásának felfüggesztését teszi a pénzügyminiszter határozatától függővé.

2. A FKH. a magyar hitelezőnek ideiglenes elszámolást adhat végleges elszámolás helyett, ha:

a) valószínű, hogy a magyar hitelezőnek a T. 2. §.; illetve 8. vagy 10. §-ai alá eső tartozása van;

b) a magyar félnek a 7. §. alá, illetve a 9. §. 3. bek. alá eső kölcsöntartozása van a hivatallal szemben.

A hivatal azonban az *a)* és *b)* esetekben — belátása szerint — az ideiglenes elszámolás helyett az elszámolást függőben tarthatja. Mindenesetre a felet meghallgatni tartozik. Az ideiglenes elszámolást tartalmazó határozat ellen a 33. §-beli fellebbevitel illeti a felet. Az elszámolást felfüggesztő határozat ellen nincsen helye jogorvoslatnak.

3. Ha az ideiglenes elszámolás szerint a magyar fél terhére tartozás mutatkozna és ennek behajtása a hivatal megítélése szerint veszélyben forog, úgy a veszélyeztetettnek látszó követelés biztosítására az ideiglenes elszámolás alapján is megilleti a hivatalt a R. 16. §-ban körülírt biztosítási végrehajtási jog. (L. a 31. §. ut. jegyzetet.) A hivatalnak biztosítást rendelő *határozata ellen az első* biztosítási cselekmény foganatosításától számított 15 nap alatt panasszal lehet élni a Közigazgatási Bírósághoz.

Lásd még a 22. ut. I. alatti jegyzetet.

29. §.

Ha a belső elszámolásba bevont ügyfél a 18. §. alkalmazását kéri, vagy ha harmadik személy ellen visszkeresetet a belső elszámolás eredményéhez képest kivan érvényesíteni (36. §.), végül, ha harmadik személyt a belső elszámolás eredményéhez képest kivan kielégíteni (37. §.), akkor kérheti, hogy a m. kir. Felülvizsgáló és Kiegyenlítő Hivatal a harmadik személynek az elszámolásra való nyilatkozást tegye lehetővé.

Az a harmadik személy, aki az ügyfél és a m. kir. Felülvizsgáló és Kiegyenlítő Hivatal közt folyamatban levő belső elszámolás eredménye körül adósként (36. §.) vagy hitelezőként (37. §.) érdekei van, kérheti, hogy a m. kir. Felülvizsgáló és Kiegyenlítő Hivatal tegye részére lehetővé, hogy az elszámolás kérdésében nyilatkozzék.

A m. kir. Felülvizsgáló és Kiegyenlítő Hivatalnak a jelen §. alapján előterjesztett kérelem tárgyában hozott határozatafellebbevitellel meg nem támadható, és a belső elszámolásba bevont ügyfélnek a harmadik személyhez való jogviszonyát nem érinti.

Ad 29. §.

Ez a szakasz úgy jelentkezik, mint a 18. §-ban foglalt anyagi jogi rendelkezéseknek eljárásjogi kiegészítője, A 18. §. azon feltételeket szabályozza, amelyek mellett a belső elszámolásba harmadik személy bevonható és részére közvetlen elszámolás adható. Ennek előfeltétele, hogy a nemzetközi elszámolásban szereplő adós megbízásból vagy egyébként harmadik érdekében járt legyen el, hogy továbbá a hivatal a közvetlen elszámolás által ne jusson lényegesen hátrányosabb helyzetbe, végül, hogy a harmadik ebbe beleegyezett legyen. Ennél jóval szélesebb keretekben van helye a harmadik (közvetett adós vagy közvetett hitelező) nyilatkozattétel céljából való bevonásának. A 29. §. 1. bek. a nemzetközi elszámolásban szereplő (közvetlen) adósnak quasi perbehívási jogot (a Pp. 89. §-ának analógiájára) ad arra, hogy a FKH.-nál kérje, hogy a harmadik személy az elszámolásra vonatkozólag meghallgattassék. Ezzel a quasi-perbehívási joggal élhet a belső elszámolási eljárás adósa: *a)* a 18. §. esetében; továbbá *b)* abban az esetben, ha harmadik személy ellen visszkeresetet a belső elszámolás eredményéhez képest kíván érvényesíteni, pl. a magyar adós kibocsátó, a magyar elfogadó ellen; *c)* ha harmadik személyt a belső elszámolás eredményéhez képest kíván kielégíteni, pl. a magyar záloghitelező, aki a külföldi adós elleni követelését érvényesítette a FKH.-nál és aki az alzálogjogos hitelezőt a hivatal elszámolása eredményéhez képest kívánja kielégíteni. Mindezen esetekben tehát a 18. §-beli anyagi jogi előfeltételeken jóval íúimenőleg a nemzetközi elszámolásban érdekelt magyar fél kívánhatja a harmadik meghallgattatását az elszámolásra vonatkozóan. Ez a kérelem a hivatalra nem hárít több kötelezettséget, mint azt, hogy a harmadikat nyilatkozattételre felhívni tartozik. Ezt azonban nem utasítja el a hivatal. A harmadikra a felhívás által nem hárul a nyilatkozattétel elmulasztásából magában a belső elszámolási eljárásban semmi joghátrány, mert a R. 14. § a szerint a FKH. csak a belső elszámolási eljárásban közvetlen érdekelt felekre nézve mondhat ki joghátrányt a nyilatkozat elmulasztása esetére. A harmadik helyzete hasonlatos ahhoz, ami a Pp. 89—91. §-ai szerint a perbehívottakat megilleti. A perbehívott nem tartozik perbebocsátkozni, azonban vonakodása a későbbben ellene indítandó perben a perköltség kérdésére visszahat. Analóg következményei vannak a harmadik illetén magatartásának a belső elszámolási eljárásban is, ha a 37. §. alapján a közvetlen fél a harmadik ellen, vagy utóbbi a közvetlen fél ellen keresetet indít. Kiemelést igényel, hogy a 37. §-ban körülírt kereseti jog érvényesítésének nem előfeltétele az, hogy a közvetlen fél a harmadikat a belső elszámolásba hívta legyen; ellenkezőleg: a 37. §. alapján ettől függetlenül is lehet keresetileg jogot érvényesíteni. A 3b. §. esetében annálkevésbé előfeltétel az elszámolási eljárásba való „perbehívás” (29. §.), mert a 36. §. nemcsak a clearingeljárással kapcsolatosan, hanem bár-

mely antantállamban fennálló tartozással kapcsolatban is alkalmazást nyer. Így a 29. §-beli eljárásjogi lehetőségek igénybevétele vagy mellőzése érdemileg nem hat ki a 36—37. §§ béli jogokra, azonban a költségkérdésre befolyással fog lenni az, hogy a közvetlen fél adott-e alkalmat a harmadiknak a nyilatkozásra, illetve, hogy a harmadik a nyilatkozást elmulasztotta.

Ugyanúgy, amint a közvetlen felet a harmadikkal szemben belső elszámolási eljárásba való „perbehívási jog” illeti, ugyanúgy a harmadikat reciprociter „beavatkozási jog” illeti a belső elszámolási eljárásba a Pp. 82—84. §-ainak analógiájára. Ennek a jognak tartalma az, hogy a harmadik, aki az ügyfél és a FKH. között folyamatban levő belső elszámolás eredménye körül akár mint adós, akár mint hitelező érdekelve van, kérheti, hogy a hivatal tegye lehetővé számára, hogy az elszámolás kérdésében nyilatkozzék. A hivatal — ha a harmadik igazolta érdekeltségét — nem utasíthatja el ezt a kérelmet. Továbbmenő törvényes igénye azonban a harmadiknak nincsen; így pl. az ügyfél kívánsága ellenére nincsen igénye arra, hogy a közvetlen elszámolás vele ejtessék meg. A FKH. határozata ellen nincsen helye jogorvoslatnak; ez azonban nem zárja ki azt, hogy az elszámolást tartalmazó határozat ellen a 18. §. mellőzése miatt a 33. §. alapján ne lehessen jogorvoslati élni. (L. még a 18. §. utáni, valamint a 36. és 37. §-ok utáni jegyzeteket.)

30. §.

A magyar hitelező javára a hivatal részéről a jelen törvény alkalmazásával utalványozott összeg, úgyszintén az Állami Kötelezvények vagyonszállás alá nem esnek.

31. §.

A m. kir. Felülvizsgáló és Kiegyenlítő Hivatal elszámolása, ha fizetési kötelezettséget állapít meg, végrehajtható (33. §.) közokirat. A végrehajtás a közadók behajtásának módjára történik.

Ad 31. §.

1. Az elszámolt összegnek a közadók módjára történt behajtása azt jelenti, hogy késedelmes fizetés esetében a késedelem minden megkezdett hónapjára az 1923: XXXIÍL t.-c. 2. §-a alapján kibocsátott 129,824/923. P. M. rendelettel, illetve az” ezt módosítóan az 1924: IV. t.-c. 2. §. B. I. alapján kibocsátott 70,630/924. P. M. rendelettel megállapított százalék jár.

2. Az elszámolt tartozás behajtása az illetékes pénzügyigazgatóság útján az 1923: VII. t.-c. rendelkezései szerint („A közadók kezeléséről”) történik.

3. Ha a FKH. által a szemköztes hivatal javára írt követelésnek az adóstól való behajtása veszélyben forogni látszik, úgy a FKH. Az

illetékes pénzügyigazgatóság megkeresése útján az 1923: VII. t.-c. 73. §-a értelemszerű alkalmazásával biztosítási intézkedéseket foganatosíthat. A biztosítást rendelő határozata ellen a foganatosítástól számított 15 nap alatt a Közigazgatási Bírósághoz panasznak van helye (1. R. 16. §-át).

4. Az eljárási díjak (32. §.) ugyancsak közadók módjára hajtandók be. (L. következő §. utáni jegyzeteket.)

5. A pénzügyminiszter a tartozás behajtását a 35. §-a esetében felfüggesztheti, illetve korlátozhatja.

32. §.

A Hivatal részéről az 1922. évi XVI. törvénycikk 4. §-a alapján szedhető díjak az elszámoláskor figyelembe veendő és fedezetük a fél javára történő utalványozáskor visszatartandó.

A koronakövetelés (15. §.) után a hivatal részére díj nem jár.

Ha a békeszerződés 231. cikkéhez tartozó Függelék 10. §-ának 1. bekezdése értelmében bírságot vagy 20. §-ának 2. bekezdése értelmében illetéket írtak a m. kir. Felülvizsgáló és Kiegyenlítő Hivatal terhére, azt azon magyar állampolgár idegen pénznemre szóló tartozásának kell tekinteni, aki a bírság vagy illeték kiszabására okot adott.

Ad 32. §.

1. Az 1922:XVI. t.-c. 4. §. szövege: „A hivatal azoktól a felektől, akik követelésének vagy tartozásának rendezése végett tevékenységet fejt ki, a hivatal költségeinek fedezésére szolgáló és közadók módjára behajtható eljárási díjakat szedhet. A díjak beszedésének és felhasználásának részletes szabályait a minisztérium rendelettel állapítja meg. A m. kir. Felülvizsgáló és Kiegyenlítő Hivatalhoz intézett beadványok, valamint a hivatal részéről kiállított nyugták és elismervények illetékmentesek. Azok az egységek és egyezkedések céljait szolgáló jogátruházások, engedményezések, meghatalmazások, megbízások és egyéb ügyletek, amelyek a m. kir. Felülvizsgáló és Kiegyenlítő Hivatal rendezése alá eső tartozásokat és követeléseket illetőleg létrejönnek, ha ez a körülmény magából az okiratból kitűnik, szintén illetékmentesek.”

2. A R. 20. §-a értelmében a FKH. a következő díjakat szedi: *a)* lajstromozási díjat (21. §.); *b)* elszámolási díjat (22. §.); *c)* jóváírási díjat (23. §.); *d)* egységi díjat (24. §.).

Lajstromozási díjat az a magyar honos tartozik fizetni, aki valamely a trianoni szerződés 231. cikk 1—4. pontjai alá eső követelését, vagy a 232. cikk alá eső igényét bejelenti. Magassága egy ezrelék és a bejelentés napján esedékes. *Jóváírási díjat* az a magyar hitelező fizet, akinek valutakövetelését vagy igényét a szemköztés hivatal elismerte. Mértékét és esedékességét a pénzügyminiszter rende-

letileg szabályozza. (A díj magassága még nem nyert megállapítást, de valamennyi viszonylatban 372%-ban van kontemplálva.) *Elszámolási díjat* az a magyar honos tartozik fizetni, akinek valamely tartozását a hivatal valamely szemköztes hivatal javára írta. A díj magasságára nézve pénznemenként specifikált rendelkezések vannak. (R. 22. §.)* Az elszámolási díj azon a napon válik esedékessé, amely napon a FKH. azt a szemköztes hivatal javára írta. *Egyességi díjat* az a magyar honos tartozik fizetni, akinek valamely szemköztes antanthonossal kötött egyességet az illetékes hivatalok tudomásul vették vagy jóváhagyták. A díj magassága az egyességi összeg egy ezreléke és a tudomásulvétel, illetve jóváhagyás napján esedékes. (R. 24. §.) Egyesség esetében az adós sem a tartozása után elszámolási díjat, sem a háború előtt szerzett követelése vagy egyéb igénye után jóváírási díjat nem tartozik fizetni. A díjak összegét a hivatal fizetési meghagyással közli a féllel. A fizetési meghagyás ellen a kézbesítéstől számított 15 napon belül fellebezési jog illeti a felet a pénzügyminiszterhez. A fellebezésnek önmagában nincsen halasztó hatálya, azonban kérelemre a hivatal vagy a miniszter ezt kimondhatja. A lajstromozási, jóváírási és egyességi díj megfizetésére a hivatal, az elszámolási díjra nézve, különös méltánylást érdemlő esetekben, a hivatal a pénzügyminiszter jóváhagyásával halasztást engedélyezhet. Az elszámolási díj összegét a hivatal, különös méltánylást érdemlő esetben, a pénzügyminiszternek esetenként megadott hozzájárulásával leszállíthatja vagy elengedheti. Késedelmes fizetés esetében díj után nem jár kamat. Azonban a fizetési meghagyás kézbesítését követő 15 napon túl fizetett díj után minden megkezdett késedelmi hónapra pótlék jár. Ez a pótlék — mivel a díjak is közzadók módjára hajtandók be — az 1923: XXXIII. t.-c. 2. §-a alapján kibocsátott 129,824/923. P. M. rendelet értelmében havi 10%; azonban az ezt módosítólag az 1924: IV. t.-c. 2. §. B. I. alapján kibocsátott 70,630/924. P. M. rendelet értelmében, az aranykorona névértékben fizetendő köztartozások utáni késedelmi kamat havi 1 %. Koronakövetelés után (15. §.) a hivatal részére sem lajstromozási, sem jóváírási díj nem jár. (32. §. 2. p.) A díjak tekintetében 1. R. 19—25. §-ait. 3. A trianoni szerződés 231. cikk ut. függ. 10. §-a azon bírságösszegekről rendelkezik, amelyet az alaptalan követelést vagy túlkövetelést támasztó hitelező, illetve a tartozást vagy ennek egy részét alaptalanul tagadásba vevő adós, a hivatalnak megfizetni tartozik. A függ. 10. §-ának szövege: „Aki olyan ellenséges tartozás fizetését igényelte, amelyet egészben vagy részben nem ismertek el, bírság fejében a tartozás el nem ismert részének 5%-os kamatát fizeti a hivatalnak. Hasonlóképpen az, aki jogtalanul megtagadta valamely tőle követelt tartozás egész összegének vagy valamely részének elismerését, bírság fejében 5%-os kamatot fizet az után az összeg után, amelyre nézve

* Lásd még a 66,215 924. M. E. rendeletet. (Kivonatossal közölve a R. 22. §-a kapcsán.)

a megtagadást nem ismerik el jogosultnak.” „Ezek a kamatok a 7. §-ban említett időtartam lejártának kezdetétől addig a napig fizetendők, amelyen az igényt jogosulatlanak ismerik el, vagy a tartozást kifizetik.” „Mind-egyik hivatal intézkedik a maga részéről a fentemlített bírságok behajtása iránt és felelős, ha a behajtást nem kell foganatosítani.” A bírságokat az ellenfélként szereplő hivatal javára kell róni, amely azokat, mint a jelen rendelkezések végrehajtásának költségeihez való hozzájárulásokat kezeli. A bírság a szemköztes antantállam pénznemében Íratott a magyar fél terhére és a magyar fél tartozásához hozzászámít. A magyar fél koronakövetelése esetében (T. 16. §) a bírság önként értetődőleg a koronánévérték összege után vonandó le a fél terhére, nem a valorizált koronakövetelés után, mert különben a magyar fél, egy esetleges csekély túlkövetelés esetében nemcsak, hogy az egész követelését elvesztené, de még rá is fizethetne. Ugyanez áll a 17. §. alá eső követelésekre is.

4. A trianoni szerződés 231. cikk ut. függ. 20. §. 1. bek. arról rendelkezik, hogy az olyan fél, aki a két hivatal egybehangzó határozata ellen a Vegyes Döntőbíróshoz fellebbezéssel él, óvadékot (cautio judicatum solvi) tartozik letétbe helyezni, amely óvadék a használt jogorvoslat által elért siker arányában nyer visszatérítést. Óvadék helyett azonban kezesség is elfogadható. Ugyanezen 20. §. 2. bekezdése arról rendelkezik, hogy minden ügyben, amely a Vegyes Döntőbíróshoz elvitetik valamely hivatal által, 5% illetéket kell fizetni; az illeték — hacsak az ítélet másképen nem rendelkezik — a vesztes hivatalt terheli. A hivatal az ilyen módon terhére írt illeték-összeget a magyar fél terhére számolja el.

A függ. 20. §. 2. bek.:

„A bíróság (Vegyes Döntőbíróshoz) elé vitt minden ügyben, illeték címén a vitás összeg 5%-a fizetendő. Az illetéket, hacsak a bíróság másképen nem határoz, a vesztes fél fizeti. Ezt az illetékösszeget a fentemlített óvadékhoz hozzá kell adni. Az illeték az esetleges kezességtől független.”

Az illeték is a szemköztes fél államának pénznemében fizetendő.

33. §.

A m. kir. Felülvizsgáló és Kiegyenlítő Hivatal olyan határozata ellen, amely elszámolást tartalmaz, közlésétől számított nyolc nap alatt előterjesztést lehet benyújtani, amelyet maga a hivatal bírál el.

Az előterjesztés következtében hozott elutasító határozat ellen az elszámolás jogossága kérdésében közlésétől számított tizenöt nap alatt panasszal lehet élni a m. kir. Közigazgatási Bíróshoz.

A panasznak rendszerint halasztó hatálya nincs; a hivatal azonban a megtámadott határozat végrehajtását megokolt esetben felfüggesztheti, vagy korlátozhatja.

A m. kir. Közigazgatási Bíróság ezekben az ügyekben háromtagú tanácsban határoz; a határozathozatalban a Bíróságnak csak bírói képesítéssel bíró tagjai vehetnek részt. Egyebekben az eljárásra az 1896: XXVI. t.-c. szabályait megfelelően alkalmazni kell.

Ad 33. §.

1. A belső elszámolási eljárásban igénybevehető jogorvoslatokat a törvény csak fogyatékosan adta meg. A jogorvoslatok részben a törvényben magában (33. §. és 39. §.), részben a 6180/923. M. E. rendeletben vannak megállapítva. Az utóbbiban azon alapon voltak jogorvoslatok aktiválhatók, mert az 1922:XXVI. t.-c. 3. §-a kifejezett felhatalmazást adott a kormánynak arra, hogy a hivatal előtti eljárás elleni jogorvoslatokat rendeletileg megállapíthassa. Az idézett rendelet is szűkkeblűen élt ezzel a felhatalmazással.

2. A 33. §. a hivatalnak egyedül olyan határozatai ellen enged jogorvoslatot, amely elszámolást tartalmaz. Az elszámolást megtagadó határozat ellen nincsen jogorvoslat. A hivatal megtámadható határozata ellen „előterjesztés” illeti a felet magához a hivatalhoz, a sérelmesnek tartott határozat „közlésétől” számított 8 napon belül. A „közlés” szó használata félremagyarázásokra adhat alkalmat, mert nem fedti a 3. §. 1. bek.-ben, illetve 8. §. 3. bek.-ben foglalt „kézbesítés” kitételt. Utóbbi nyilvánvalólag írásba foglalt határozatot szupponál, holott előbbi olyképp is értelmezhető, hogy a közlés szóbeli is lehet. A törvény egész rendszeréből, másrészt abból a rendelkezésből, hogy a megtámadható határozatnak elszámolási kell tartalmaznia és, hogy az elszámolás szükségkép írásbeli: logikusan „közlés” alatt „kézbesítés” értendő. Előterjesztéssel lehet élni a végelszámolás ellen úgy jogi alapon, mint a végelszámolás helyessége kérdésében, valamint a 28. §. esetében az ideiglenes elszámolás ellen is, úgy annak jogossága mint helyessége ellen. (Az osztrák törvény 9. §-a ezt az ideiglenes elszámolásra is kifejezetten kimondja.) Előterjesztés használható a 25. §. esetében a helyesbített elszámolás ellen is, viszont a 25. §. esetében az elutasítás ellen nincsen jogorvoslat. Előterjesztéssel és annak elutasítása esetében panasszal lehet élni, a 6. §. sérelme (skontó), nemkevésbé a 8. §. 5. bekezdésének sérelme (rabatt), valamint a 9. §. 2. bekezdésének sérelme (25%-os kincstári hozzájárulás) miatt. A 18. §. esetében a közvetlen adós, ha a hivatal elszámolást adott részére, úgy ezen elszámolás ellen használt jogorvoslatban panaszolhatja a közvetett adós mellőzését, jóllehet a harmadik személynek a belső elszámolásba való bevonása tárgyában előterjesztett kérelem felett a 29. §. alapján hozott közbenszóló határozat ellen kifejezetten ki van zárva a jogorvoslat. A közvetett adós, ha részére elszámolás adatott, előterjesztéssel élhet. ha például kifejezetten ellenezte az elszámolási eljárásba való bevonását és részére mégis elszámolás adatott.

3. Az előterjesztés felett hozott elutasító határozat ellen az „elszámolás jogossága kérdésében” a közléstől számított 15 napon belül panaszjog illeti a felet a Közigazgatási Bírósághoz. A panaszjog szűkebb terjedelmű, mint az előterjesztési jogorvoslat; nem lehet panasszal élni az elszámolás helyessége tárgyában. Az elszámolás jogossága címén panaszolhatja a fél azt, hogy részére valamely követelés nem íratott jóvá, amely jóváírandó lett volna, vagy azt, hogy terhére valamely tartozás íratott elő, amely nem lett volna terhére írható, avagy ha az adós részére adott elszámolásban a törvényes kedvezmények (6. §., 8. §. 5. p., 9. §. 2. p.) a feltételek fennforgása dacára mellőztettek. A panaszjogot nem érinti az a körülmény, hogy *a panaszolt kifogásokat a fél a hivatal előtti elszámolási eljárás során* nem érvényesítette; annál inkább áll ez azon esetre, ha a félnek nem állott módjában a hivatal előtt kifogásait érvényesíteni. Panasszal élhet a közvetett adós, illetve közvetett hitelező is, ha a 18. §. ellenére részére elszámolás adatott. A 20. §. sérelmével adott elszámolás tárgyában is panasszal lehet élni. Nincsen helye panasznak a hivatal azon határozata ellen, amellyel a követelés folyósítását biztosítéktól teszi függővé. (28. §. 2. p.)

4. A törvényben még egy esetben van panaszjog engedve a Közigazgatási Bírósághoz, nevezetesen a pénzügyminiszternek azon határozata ellen, amely határozat a követelés (igény) bejelentésének szándékos vagy gondatlan elmulasztása esetében a követelést (igényt) megtérítés nélkül a kincstárra átszállottnak mondja ki. (Lásd erre nézve a 39. §. ut. jegyzetet.)

5. A Közigazgatási Bíróság előtti képviselet tekintetében az 1896:XXVI. t.-c. 119. §-a a következő rendelkezést tartalmazza: „A Közigazgatási Bíróság előtt, amennyiben a felek nem személyesen vagy törvényes képviselőjük útján járnak el, magukat csak ügyvéd által képviseltethetik.”

6. A 6180/923. M. E. rendelet a következő jogorvoslatokat nyújtja:

a) Abban a kérdésben, hogy valamely bejelentett követelés a trianoni szerződés 231. cikk 1—4. pontjai alá tartozik-e, ki lehet kérni a pénzügyminiszternek az igazságügyminiszterrel egyetértő nyilatkozatát. (R. 2. §. ut. bek.)

b) A hivatalnak azon határozata ellen, amellyel a hivatal követelésének az 1923: VII. t.-c. 73. §-ának analógiája alapján való előzetes biztosítását elrendelte, a foganatosítástól számított 15 napon belül panasszal lehet élni a Közigazgatási Bírósághoz. (R. 16. §.) A T. 39. §. 2. bekezdésének rendelkezései erre az esetre is vonatkoznak.

c) A hivatal fizetési meghagyása ellen, amellyel az eljárási díjak kivettek, fellebbezéssel élhet a fél a pénzügyminiszterhez.

d) Végül közigazgatási úton panaszt tehet a fél a pénzügyminiszterhez mint a hivatal főfelügyelet! hatóságához, minden olyan intézkedés *ellen, amely sérelmes, amellyel szemben azonban nincsen külön jogorvoslati út engedve.*

3. A Döntőbizottság előtti eljárás szabályai.

34. §.

A m. kir. Felülvizsgáló és Kiegyenlítő Hivatal mellett működő Döntőbizottsághoz szóló beadványokat a Hivatalnál kell benyújtani.

A m. kir. Felülvizsgáló és Kiegyenlítő Hivatal előtti eljárásra vonatkozólag az 1922. évi XVI. t.-c. 3. §-ában megállapított szabályok, és a m. kir. minisztériumnak abban adott felhatalmazás, amennyiben a jelen törvény másként nem intézkedik, a Döntőbizottság előtti eljárásra is kiterjednek.

A Döntőbizottsághoz intézett beadványok illetékmentesek.

A Döntőbizottság határozatát a 33. §. alapján panasszal nem lehet megtámadni.

Ad 34. §.

Ez a §. a Döntőbizottság javára ugyanazon jogokat és felhatalmazásokat engedi az előtte folyó eljárásban, mint amelyek az 1922: XVI. t.-c. 3. §-a által a FKH. előtti eljárásban a hivatalra ruháztattak, illetve amelyek tekintetében ezen szakaszban nyert felhatalmazás alapján a kormány a hivatalt rendeletileg autorizálta. Ilyenek különösen: *a)* joga van bárkit személyes megjelenésre megidézni; *b)* általános nyilatkozási és adatszolgáltatási kötelezettséget állapít meg a felekkel szemben a hatáskörébe tartozó ügyekre nézve; *c)* hatóságokat és bíróságokat a részéről hozzájuk intézett megkeresések teljesítésére, és pedig soronkívüli teljesítésére, valamint adatközlésre kötelezi; *d)* a mulasztó féllel szemben, előzetes figyelmeztetés mellett joga van bizonyos jogkövetkezményeknek kimondására. (L. R. 12—14. §§.; lásd továbbá a 22. §. utáni II. alatti és a 25. §. ut. I. a. jegyzeteket.) A döntőbizottsági eljárásra vonatkozó kormányrendelet ezideig nem jelent meg.

III. Fejezet.

Vegyes és életbeléptető intézkedések.

35. §.

Abban a kérdésben, *megtéríti-e* a magyar állam és mennyiben téríti meg a magyar állampolgárnak abból felmerült kárát, hogy valamely javát, jogát vagy érdekét oly Szövetséges és Társult Hatalom, amely a trianoni Békeszerződés 231. cikke *e)* pontjának megfelelő

bejelentést Magyarországgal szemben nem tett, zár alá vette és felszámolta, külön törvény fog rendelkezni.

Ennek a kérdésnek törvényhozási rendezéséig a pénzügyminiszter olyan magyar állampolgárral szemben, aki a m. kir. Felülvizsgáló és Kiegyenlítő Hivatalnak a jelen törvény alapján fizetés tartoznék teljesíteni, és aki az előbbi bekezdésben körülírt okból kárt szenvedett, a tartozás behajtását felfüggesztheti, vagy a tartozásnak a valószínű kár összegét meghaladó részére korlátozhatja.

Ad 35. §.

A magyar állampolgárt a T. a clearinget optáló államokkal való viszonylatban más elbánásban részesíti, mint a clearingenkívüli államokhoz való viszonylatban. Két alternatív típus lehetséges: *a)* a magyar fél adósa egy clearingállambeli hitelezőnek, viszont vagyona van egy clearingenkívüli antantállamban és ez az utóbbi a magyar fél vagyontát likvidálta; *b)* a magyar fél adósa egy clearingenkívüli állambeli hitelezőnek, viszont vagyona van egy clearinget optáló államban és ez az utóbbi ezt a vagyont likvidálta. A törvényhozó a 35. §-ban arra a variánsra gondolt, amely fentebb az *a)* pont alatt van körülírva. Az eredeti javaslat messzebb ment annál, mint amit a T. 35. §-a tartalmaz. Az eredeti javaslat a magyar félnek azon igényébe, amely olyan likvidációkból keletkezett, amely valamely clearingenkívüli állambeli vagyonában szenvedett likvidáció folytán őt érte, a méltányosság szerinti beszámítási jogot engedett ezen magyar félnek olyan tartozásába, amellyel a hivatalnak elszámolás alapján tartozik. A törvény a javaslat által tervbe vett ezen szűkkörű beszámítási lehetőséget is elejtette és az egészet jövőbeli törvényhozási rendezésnek tartotta fenn. A 35. §. rendelkezése szerint, ilyen kárigény esetében a fél kérheti és a pénzügyminiszter elrendelheti, hogy a félnek a hivatallal szemben fennálló tartozásának behajtása felfüggesztessék, illetve a valószínű kár összegét meghaladó részére korlátoztassék. Kiemelést érdemel, hogy a trianoni szerződés X. rész 4. címében körülírt kisajátítási intézkedések folytán a magyar honost ért károk — és így a jelen szakaszban érintett károk — tekintetében is az 1922: XVI. t.-c. 7. §-a már bizonyos tekintetben prejudikált, amennyiben az idevágó törvényhozási rendezés bekövetkeztéig megengedi, hogy a pénzügyminiszter különös méltánylást érdemlő esetekben a károsultat *segélyben* (helyesebben: előlegben) részesíthesse. Az 1922:XVI. t.-c. 7. §-ának szövege: „Felhatalmaztatik a pénzügyminiszter, hogy a jelen törvény alapján foganatosított kisajátításokkal kapcsolatos kártalanítási kérdések végleges rendezéséig azokat a magyar állampolgárokat, akiknek valamely javuk, joguk vagy érdekük a békeszerződés 194. cikk vagy X. részének 4. címe értelmében valamely szövetséges vagy társult hatalom rendelkezése alá jut, különös méltánylást érdemlő esetekben az illető miniszterrel egyetértve

méltányos segélyben részesíthesse abban az esetben, ha a segélyezett a békeszerződés rendelkezései alapján oly mértékben károsodott, hogy károsodása vagyoni romlását idézné elő és ennek meggátlását a hazai közgazdaság, különösen a hazai termelés fontos érdeke megkívánja.”* 2. A 6180/923. M. E. rendelet nem tartalmaz rendelkezést az-iránt, hogy hol jelentse be a magyar fél a kincstár elleni kárigényét olyan likvidációs károk miatt, amely likvidációs károk a trianoni szerződés 232. cikk *h)* p. 2. alp. alá esnek (clearingenkívüli államban szenvedett likvidációs kár). A R. 2. §. 2. pontja kifejezett felhatalmazást ad a FKH.-nak arra, hogy az antanthonosoknak a 232. *h)* p. 2. alp. alá eső igényeit tárgyalja és azokra — bizonyos megszorításokkal — nyilatkozzék. Okszerűleg következik, hogy a magyar félnek ugyancsak a 232. *h)* 2. alapján támasztott igényét nem utasíthatja el a hivatal egyszerűen hatáskör hiányából, hanem arról, különösen ha a bejelentő igényjogosult egyben elszámolásbeli adós is, tudomást venni tartozik. Ha a magyar fél a hivatalnál ilyen bejelentést tesz r ez a bejelentés, illetve ez a kárigány az elszámolást nem befolyásolja, azonban a magyar fél terhére elszámolt tartozás biztosítása (R. 16. §.) és behajtása körül nem mellőzheti a FKH. a magyar adós ezen kárigénynek tudomásulvételét.

36. §.

Ha a Magyarországon lakóhellyel bíró magyar adós az 1919. évi augusztus hó 6. napja előtt keletkezett tartozása tekintetében a jelen törvény erejénél fogva, vagy a Szövetséges és Társult Hatalmak

* Ad *b)* Mi történjék abban az esetben, amikor a magyar fél vagyonát valamely clearingállamban likvidálták és így a magyar félnek a T. 11. §-a alá eső igénye van, viszont neki valamely clearingenkívüli államban van tartozása? A magyar fél az ő igénye alapján a hivataltól állami kötelezvényeket kap (12. §.), amelyeket nem tud fizetésként felhasználni azon tartozása rendezésére, amely a clearingenkívüli állambeli hitelezőjével szemben fennáll. Dr. Szladits azt a javaslatot teszi (Békejog, II. évf. 74. old.), hogy méltányos lenne, hogy a magyar fél, aki a T. 11. §-beli igénye kielégítéséül állami kötelezvényeket kapott, ezeket a kötvényeket ugyancsak névértéken a FKH. közvetítésével olyan tartozásai kiegyenlítésére is fordíthassa, amelyek a clearingenkívüli állambeli hitelezőjével szemben állanak fenn. Ez a javaslat konkrét megvalósítást nyerhetett volna az Olaszországgal 1924 március 27-én a tartozások és követelések tárgyában kötött egyezmény kapcsán. Ezen egyezményben ugyanis a magyar adósok tartozására a magyar állam szavatossága mellett 18 évi moratórium engedtetett és a tartozások liraértékre szóló állami kötvényekkel egyenlíthetők ki. Az egyezményt becikkelyező 1924: XXIII. t.-c.-be olyan tartalmú rendelkezést kellett volna belefoglalni, hogy az 1923: XXVIII. t.-c. 12. §-a alapján kibocsátott állami kötelezvények az olasz-magyar egyezményben körülírt magyar tartozások teljesítéséül a hivatal által elfogadandók. Vice-versa a liraértékre szóló kötvényeket fel kellene ruházni azzal a minősítéssel, hogy a T. 12. §. 6. bek. szerinti átszámítási árfolyamon, velük bármely clearingtartozást lehessen teljesíteni. A 12. §. ut. bek. alapján kibocsátandó pénzügyminiszteri rendeletbe idevágó rendelkezések felvehetőek volnának.

valamelyikének területén lakó hitelezővel létesített egyesség alapján fizetési halasztásban, részletfizetési kedvezményben, vagy akár a tőkére, akár a kamatra vonatkozólag elengedésben részesül, akkor az ilyen adós (a közvetlen adós) ezekben a kedvezményekben aránylagosan részesíteni köteles azt a Magyarország területén lakó magyar adóst (a közvetett adóst), aki ellen olyan követelése van, amely gazdaságilag összefügg az említett külföldi tartozással.

A közvetett adós ebben az esetben ugyanolyan módon köteles teljesíteni, ahogy a jelen törvény szerint a teljesítésre a közvetlen adós köteles. Ha az egyességben megállapított fizetési mód kedvezőbb, akkor ez az irányadó.

Ad 36. §.

Az a gondolat, hogy a valutáris eltolódások folytán a tartozások körül előálló előre nem látott rendkívüli terhek könnyíttessenek: egyes vonatkozásokban, mintegy kísérletképen már korábbi belföldi jogszabályokban is megvalósítást nyert. így: az aranyban teljesítendő fizetések tárgyában kibocsátott 950/923. M. E. rend. (Bp. Közlöny 1923 febr. 10) megengedi, hogy a kereskedelmi ügyleten, váltton vagy más magánjogi címen alapuló és a rendelet életbelépte előtt keletkezett aranyban teljesítendő tartozások tekintetében — ha adós helyzete ezt indokolja — a bíróság, a magyar adósnak öt évig terjedhető fizetési halasztást engedhet, és pedig úgy, hogy ez a fizetési halasztás egyes esetekben 2 más esetekben 4 illetve 6 év elteltével kezdődjék, vagyis a bíróilag engedélyezhető moratórium tartama 11 év. Ugyanez a gondolat szolgál alapul a 4500/921. M. E. (Bpesti Közl. 1921 július 16.) rendeletnek, amely a semlegesség nemzetközi jogállapotában volt államok polgárait megillető követelések érvényesítése tekintetében követendő külön egyességi eljárást szabályozza.* A T. 36. §-ában foglalt jogszabály is ezt célozza. A bennefoglalt jogi rendelkezésnek általános — a clearingeljáráson túlterjedő — érvénye van. Lényege az, hogy a magyar állampolgár és magyar állampolgár közötti szerződéses jogviszony belső elszámolását, tekintettel az időközbeni valutáris eltolódásokra, bizonyos esetekben módosítja, illetve a valutáris, helyesebben szerződési teher megosztását kötelezőleg rendeli. Ha a magyar honos, aki ebben a viszonylatban hitelező, önmaga is adós egy olyan külföldi tartozásban, amely tartozásnak másik oldalán hitelezőképen egy antanthonos áll, és a középső helyen álló magyar honosnak (közvetlen adós) ezen egyik oldalon tartozási, a másik oldalon követelési jogviszonya között konnexitás áll fenn: akkor adva van az a konstelláció, amely mellett a 36. - §. alkalmazást nyerhet. A törvényben kifejezett jogtétel az, hogy

* L. Dr. Fodor Ámin: Semleges államok polgáraival szemben külföldi pénznemben teljesítendő tartozásaink rendezése (Békejog, I. évf. 3. o!d.)

a konnex viszonylatban középhelyen levő magyar honos (közvetlen adós) azon fizetési kedvezményeket (halasztás, törlesztési kedvezmény vagy tartozáselengedés), amelyekben önmaga a saját hitelezőjétől részesül: aránylagos módon továbbadni köteles a maga adósa javára. Ez a továbbadási kötelezettség, amely végeredményben a gazdasági összefüggés láncolatában álló felekre vonatkozóan a jogügylet valutáris terheinek aránylagos megosztását célozza: az igazságosság postulatumának tesz eleget. A valutáris eltolódások által bekövetkezett jogügyleti terhek viselése, illetve megosztása iránt először a német Reichsausgleichsgesetz 55. §. provideált. A német törvény rendelkezése messzebb megy és általánosabb jellegű, mert lehetővé teszi nemcsak az ügyleti terheknek bírói megosztását, hanem az ügylet hatálytalanítását is. Ezt a bírói hatáskört a német törvény a Reichswirtschaftsgerichte ruhazza és az ilyen — konstitutív — ítéleteket a német irodalom „Gestaltungs-urteil”-nak nevezi. A T. 36. §-ában foglalt jogszabály alkalmazásának három premissája van: *a*) a középső helyen álló magyar adós (közvetlen adós) adósa egy antantállambeli hitelezőnek, és pedig tekintet nélkül arra, hogy a hitelező állama a clearingeljárást választotta-e, vagy clearingenkívüli állam és azon további megszorítással, hogy a közvetlen adós tartozása egy bizonyos időpont (1919 aug. 6) előtt keletkezett legyen; *b*) hogy a magyar fél és az ő adósa (közvetett adós) közötti jogviszony konnexitásban kell, hogy álljon a középső helyen álló magyar félnek (közvetlen adósnak) a külföldi hitelezőjével fennálló kötelezettségével; *c*) hogy a középső helyen álló magyar fél — mint adós — az ő külföldi tartozása tekintetében saját hitelezőjével szemben fizetési kedvezményben részesült legyen. Ezen premissák fennforgása esetében a törvény mint alkalmazandó jogtételt írja elő azon szabályt, hogy a közbenső adós magyar fél az általa élvezett fizetési kedvezményeket „pro parte” továbbadni tartozik az ő adósának (közvetett adósnak). A német törvény analog módon megkívánja az *a*) és *b*) alatti premissákat, ellenben a *c*) alatti premissát a német törvény nem kívánja meg és a bennefoglalt jogtétel is általánosabb érvényű, mert megengedi a felek közötti szerződés bírói felbontását, vagy a teljesítés tartalmának bírói megváltoztatását is. A német törvényben foglalt jogi gondolat magja: a belföldi felek közötti valutatartozás vagy valutáris szolgáltatás terheinek áthárítása, megosztása, vagy feloldása konstitutív bírói Ítélet útján; a magyar törvénybeli jogszabályozás vezetőfonala: a belföldi felek közötti tartozás automatikus aránylagos módosulása a közvetlen adós továbbadási kötelezettsége által. A magyar törvényben foglalt ez a jogszabály lényegileg az osztrák Vorkriegsschuldengesetz 48. §. (1.) rendelkezésének jogi koncepcióját vette át.

Ami a középhelyen álló (közvetlen) magyar adós külföldi tartozását illeti, ez keletkezhetett akár a háború előtt, akár a háború alatt — pl. külön engedéllyel kötött szerződés (234. §. *e*) p.) esetében —, mindenesetre azonban 1919 augusztus 6-ika (a kereskedelmi forgalom

újrafelvételének napja) előtt keletkezettnek kell lennie. A közvetlen adós hitelezője lehet bármely antantállam honosa, tehát akár clearingbeli államnak, akár clearingenkívüli államnak honosa. (Az alább tárgyalandó 37. §. esetében a közvetlen hitelező külföldi adósának szükségképpen clearingállambeli honosnak kell lennie.) Nem lehet azonban a külföldi hitelező valamely semleges állam honosa. Ilyen esetre nem vonatkozik a 36. §. és így a közvetlen magyar adós a semleges állambeli hitelezőjével szemben a 4500/921. M. E. rendelet alapján elért könnyítéseket nem tartozik „ex lege” továbbadni a maga adósának konnexitás esetében sem.

Konnexitás alatt a törvény „gazdasági összefüggést” ért. Mit jelent „gazdasági összefüggés” („wirtschaftlicher Zusammenhang”)? Dr. Nyulászi a gazdasági összefüggés kérdését elemezve* három típust különböztet meg: „Vannak esetek, ahol a külfölddel szemben lekötött ügylet a külfölddel szemben közvetlenül jogosított vagy kötelezett és a belföldi között kötött ügyletnek *jogügyletileg belekapcsolódó* kiegészítő része.” Erre a típusra példa: a hivatal magyar adósa megbízásból beszedte a külföldi hitelező javára a magyar adóstól utóbbi tartozását, de a bekövetkezett háborús események miatt már nem tudta eljuttatni a behajtott követelést a külföldi hitelezőnek. Ilyen eset az „ad incasso forгатmány” is, ha a külföldi hitelező a belföldi banknak behajtás végett küldi meg a magyar adós elfogadmányát. A másik típus az, „ahol az ügyletek között a kapcsolat ugyan nyilvánvaló, de a külfölddel kötött ügylet a belföldi ügyletnek *ügyletieg nem kiegészítője*”. Erre a típusra Dr. Nyulászi példaképpen felhossa azt az esetet, hogy a clearingbeli hitelező azért követel, mert magyar ügyfele részére teljesített megbízást; fontokat fizetett annak ellenében, hogy itt magyar koronákat kapott, ellenben az általa ezen megbízás fedezetéül vásárolt fontokat nem kapja, mert azok likvidáció vagy a FKH. általi rendezés alá estek. A harmadik típus végül az, amikor *csak távolabbi gazdasági konnexitás* forog fenn. Ilyen eset az, amikor a clearingbeli közvetlen adós a közvetett magyar adós koronaváltóját penziófedezetként továbbadta Parisba és ez valorizáció alá esik.** Mindezen esetekben a 36. §. alkalmazásának egyaránt van helye. Ezzel szemben a 18. §. alkalmazása — feltéve, hogy a közvetett adós egyáltalán hozzájárul — csakis a jogügyleti összefüggés esetében nyer alkalmazást; a gazdasági összefüggés egyéb esetei nem vonhatók a 18. §. alá még a köz-

* Dr. Nyulászi: A külföldi tartozási viszonyok visszahatása belföldi felek egymásközi viszonyára (Békejog, II. évf., 101. és köv. old.)

** Felemlítést igényel, hogy a német R. A. G. novellája — helyesebben második novellája — (R. G. Bl. v. 4. Dez. 1923, S. 1135) lényegileg megtartotta az alaptörvény rendelkezését, azonban kiegészítette a belföldiek közötti valutáris tartozás belső elszámolásának jogszabályozását más esetekre, így különösen azon esetre, amikor a belföldiek közötti valutáris tartozás gazdasági összefüggésben áll egy olyan vagyontárggyal vagy vagyontömegeggyel, amely antantkülföldön lefoglalás vagy valamely kivételes háborús intézkedés alá vonott, valamint más esetekre is.

vetett adós hozzájárulásával sem. A 18. §. rendelkezése a belső elszámolási eljárás keretében nyer alkalmazást és maga a FKH. alkalmazza, míg a 36. §-ban foglalt jogszabály független a clearingeljárástól és egyaránt helyet fog a magyar felek között, tekintet nélkül arra, hogy a fedezetül szolgáló külföldi ügylet hitelezője akár valamely clearingállamnak, akár clearingenkívüli államnak honosa. A 36. §. alkalmazása iránti igények a rendes bíróság előtt érvényesítendők (1. 38. §.).

37. §.

Ha az a követelés, vagy igény, amelyet a m. kir. Felülvizsgáló és Kiegyenlítő Hivatal a magyar hitelezővel szemben elszámolt, megbízási viszonyból kifolyólag, vagy más magánjogi alapon a magyar hitelező (a közvetlen hitelező) és a harmadik személy (a közvetett hitelező) viszonyában az utóbbit illeti meg, akkor a közvetett hitelező a közvetlen hitelezőtől teljesítést csak azon a módon követelhet, amelyen a hivatal a közvetlen hitelezőt kielégítette.

Ad 37. §.

1. Ennek a szakasznak a rendelkezése a jogi ellenképe a megelőző 36. szakaszban foglalt rendelkezésnek. Amott a közvetlen adós és a közvetett adós közötti elszámolás, emitt a közvetlen hitelező és a közvetett hitelező közötti elszámolás a jogszabályozás tárgya.* A jogi szabályozásba bevont ügyletek köre azonban amott sokkal szélesebb, mert amott a közvetlen adós és külföldi hitelezője közötti jogviszonyban továbbadandók a nyert fizetési kedvezmények, arra való tekintet nélkül, hogy a hitelező mely antantállamnak — akár clearinget optáló államnak, akár clearingenkívüli államnak — honosa; emitt csakis olyan követelésnek a közvetlen magyar hitelező és a közvetett hitelező közötti kielégítési módjáról van szó, amely követelés alapjául egy a közvetlen hitelező javára a FKH. részéről elszámolt követelés fekszik.

A 37. §. úgy jelentkezik másrésztől, mint a 18. §. complementair rendelkezése. Utóbbi szerint, ha a magyar fél megbízási viszonyból folyólag, vagy egyébként harmadik érdekében vagy számlájára jár el, úgy az elszámolás a közvetve érdekelt harmadikkal ejthető meg a FKH. által. A hivatal azonban jogosítva van mellőzni a harmadik bevonását. Ilyen esetben a közvetlen magyar hitelező, amikor a saját hitelezőjének (a közvetett hitelezőnek) teljesít, a 37. §. kedvezményére hivatkozhatik. így pl. az a magyar hitelintézet, amely megbízója számlájára

* Az eredeti javaslatban ez a rendelkezés nem foglaltott benne. A javaslatbírálatok hangsúlyozták — különösen *Dr. Rapoch* Géza jogászegyesületi felszólalása — (Békejog, II. évf. 81) egy a 36. §-éval reciprok rendelkezésnek a hitelezői viszonylatra vonatkozó felvételét és ennekfolytán vétett fél ez a rendelkezés.

koronajáradékot adott el a háború előtt Parisban, hogy ott frankkövetelést szerezzen: az ilyen módon szerzett frankkövetelését a 12. §. értelmében csakis állami kötelezvényekben igényelheti a hivataltól. A 37. §. értelmében a magyar megbízó nem igényelhet a bizományos hitelintézetektől készpénzt, hanem csakis ugyanolyan módon — állami kötelezvényekben — való teljesítést. A 29. §. szerint a közvetlen hitelező kérheti, hogy a hivatal az előtte folyó eljárásban tegye lehetővé, hogy a közvetett hitelező nyilatkozhassék. Ugyanúgy joga van a közvetett hitelezőnek is a hivatal előtt folyó elszámolási eljárásba beavatkozni. Azon körülmény, hogy a közvetett hitelező a 29. §. 2. p. dacára nem nyilatkozik (illetve nem élt beavatkozási jogával), nem akadályozza a 37. §. érvényesítését a közvetlen hitelező és a közvetett hitelező közötti elszámolásban. Mindenesetre azonban az ezáltal netán okozott költség-többletért a közvetett hitelező felelős. Más kérdés az, hogy a 29. §. alapján a FKH. előtt tett nyilatkozatnak milyen perjogi hatálya van a közvetlen hitelező és a közvetett hitelező között a 37. §. alapján indított perben?

Még egy kiemelést igénylő eltérés van a 37. §. premissái és a 36. §. premissái között. A jogi gondolat ugyan mindkét szakasz rendelkezésében az, hogy az elszámolás terhei — illetve előnyei — visszaháríttassanak az ügylet gazdasági urára, azonban míg a 36. §. esetében elegendő, hogyha a konnexitás egy „gazdasági összefüggés”, addig a 37. §. esetében ennél több kívántatik, mert itt *jogügyleti összefüggés* szükséges, nevezetesen az, hogy a FKH. által a közvetlen hitelező javára elszámolt követelés magánjogi alapon (megbízási viszony vagy más jogügyleti viszony alapján) illesse meg a közvetett hitelezőt. Ilyen magánjogi alap volna pl. a viszontbiztosító intézet díjkövetelése a biztosító vállalattal szemben, ez utóbbi javára az FKH. által elszámolt díjkövetelések tekintetében, a viszontbiztosító intézetnél viszontbiztosított kockázatok után. (Az osztrák törvény 23. §-a ezt az ügyleti összefüggést kifejezetten említi.)

2. A 37. §. rendelkezései akkor alkalmazandók, hogyha a közvetlen hitelező magyar területen lakó magyar honos, amely minősége nélkül nem is juthatna magyar hivatallal elszámolási viszonyba; ezzel szemben a közvetett hitelezőnél nem kellék a magyar honosság. A közvetett hitelező lehet semleges honos is, vagy lehet a volt központi hatalmak valamelyikének honosa, amely esetekben — amennyiben az ügylet magyar területen teljesítendő, vagy általában magyar jog hatálya alá esik — a 37. §. alkalmazást nyer. (A 36. §. esetében *ügy* a közvetlen adósnak, mint a közvetett adósnak magyar honosnak kell lenniök.) Másként áll a helyzet abban az esetben, hogyha a közvetett hitelező valamely aniantállamban bír honossággal, pl. elszakadó területen valamelyik utódállamba jutott. Ebben az esetben a közvetlen hitelező és a közvetett hitelező jogviszonyában a trianoni szerződés 254. cikke — amennyiben alkalmazásának feltételei fennforognak — derogál a 37. §-nak.

3. A 37. §-ban foglalt jog kereseti érvényesítése a rendes bíróság előtt történik. (L. 38. §.)

38. §.

A 36. és a 37. §. rendelkezései a fennálló bírói hatáskört és illetékességet nem érintik.

Ad 38. §.

A 36. és 37. §-ok alapján támasztható keresetek a rendes bíróság előtt indítandók a hatáskör és illetékesség általános szabályai szerint. A német törvény (R. A. G. 55. §.) ezeket a jogvitákat a Reichswirtschaftsgericht hatáskörébe utalja; az osztrák törvény (53. §.) szintén kiveszi a rendes bírói hatáskör alól és az ezen törvény által kreált „Abrechnungsgesichtshof” (56. §.) hatáskörébe utalja.

A T. 36. §. esetében nemcsak a közvetett adós léphet fel keresettel a közvetlen adós által nyert kedvezmény áthárítása iránt, hanem a közvetlen adós is indíthat — a megfelelő előfeltételek fennforgása mellett — negatív megállapítási keresetet. Ugyanez áll a 37. §. esetében a közvetlen hitelező tekintetében is.

39. §.

A pénzügyminiszter az egyes Szövetséges és Társult Hatalmakkal szemben fennálló viszonylatokban oly határidőket tűzhet ki, amelyeken belül a magyar hitelezők kötelesek a Békeszerződés 231. cikkének 1—4. pontjai alá eső követeléseiket és 232. cikke alá eső igényeiket a m. kir. Felülvizsgáló és Kiegyenlítő Hivatalnál bejelenteni.

A bejelentés szándékos vagy gondatlan elmulasztása esetén a pénzügyminiszter esetről-esetre kimondhatja, hogy a követelés vagy az igény megtérítés nélkül az államkincstárra száll át.

A pénzügyminiszternek az előbbi bekezdés alapján hozott határozata ellen a m. kir. Közigazgatási Bírósághoz panasznak van helye azon az alapon, hogy a felet szándékos vagy gondatlan mulasztás nem terheli. Az eljárásra egyebekben a 33. §. nyer alkalmazást

Ad 39. §.

1. A trianoni szerződés 231. cikk 1—4. pontjainak szövegét 1. 1. §. ut. 4. jegyzet alatt.

2. A trianoni szerződés 232. cikk alá eső igények, a magyar állampolgároknak a 232. j) alapján a magyar kincstár ellen fennálló mindazon kárigényei, amelyek a magyar állampolgárt az aniant-álíamok területén lefoglalt és visszatartott, vagy felszámolt javai, jogai és érdekei kártalanítása fejében megilletik.

3. A 39. §. 1. bekezdése általános bejelentési kötelezettséget statuál. A bejelentési kötelezettség alapja a 231. cikk ut. függ. 5. §. rendelkezése. A bejelentés elmulasztása a követelés teljes elvesztésére vezethet, mert a clearing alá eső követelés a clearingeljáráson kívül egyáltalán nem érvényesíthető. Ha az elkésve bejelentett követelést a hitelező a rendes bíróság előtt akarná érvényesíteni, ezzel nemcsak pergátló kifogás, hanem a követelés elenyészte is szembevethető úgy a hazai bíróságok előtt, mint a szemköztes antantállam bíróságai előtt. (Lásd: „Clearingbe eső követelés bejelentésének elmulasztása.” Békejog, III. évf., 21. old.)

4. A bejelentési határidők többiben meghosszabbítottak a 231. cikk 1—4. pontjai alapján érvényesíthető követelésekre. Az egyes clearingállamokkal való viszonylatokban a következő záróhatáridők voltak:

Nagybritanniával szemben: 1923 június 30. (Bizonyos kivételes feltételek fennforgása esetében utólagos bejelentések kivételesen elfogadtatnak.)

Franciaországgal szemben: 1923 december 1. (Ez a határidő azonban hallgatólagosan meghosszabbított.)

Belgiummal szemben: Nem indult még meg.

Görögországgal szemben: 1923 december 31. (Nem hosszabbított meg.)*

5. A követelés vagy igény a bejelentés szándékos vagy gondatlan elmulasztása esetében megtérítés nélkül a kincstárra száll át. A törvény itt a magánjogi szankció alkalmazását közigazgatási fórumra — a pénzügyminiszterre — bízta. A német törvény, amely a szankció alkalmazásához a bejelentési kötelezettség megsértésének tudatosságát is megkívánja, a szankció alkalmazását bírói fórum, a „Spruchstelle” kezébe teszi le. (R. A. G. 18. §.)

A német törvény megengedi a mulasztás pótlását. A magyar törvény sem akadályozza, hogy a pénzügyminiszter a mulasztás pótlását megengedje. A szándékosságot vagy gondatlanságot nem lehet vélelmezni; ezért a szankció alkalmazása előtt a fél netáni igazolása előterjesztése végett szükségkép meghallgatandó.

A Közigazgatási Bírósághoz benyújtott panasz esetében az a fél, akinek a hivatallal szemben tartozása is van, kérheti, hogy, végleges elszámolás helyett a panasz elintézéséig a 28. §. alkalmazassák.

* Ezen adatokat Dr. Reich Milton Oszkár ügyvéd úr, a FKH. ügyésze volt szíves rendelkezésre bocsátani.

A bejelentés elmulasztásának tényállásával majdnem ellentétes tényálladék foglaltatik az 1922: XVI. t.-c. 5. §-ában (1. alább a 40. §. ut. 1. jegyzet). Ez utóbbinak tényálladéka: koholt követelés érvényesítése, illetve összejátszás a volt ellenséges hitelezővel oly célból, hogy utóbbi a magyar fél ellen koholt követelést érvényesítsen, azzal a cézzal, hogy a cselekmény elkövetője önmagának vagy másnak jogtalan vagyoni előnyt szerezzen. A szankció: egy évig terjedhető fogházbüntetés. A kísérlet is büntetendő. Magánjogi szankciója ennek a cselekménynek nincsen. Szladits — nagyon találóan — azt az észrevételt teszi, hogy helyesebb lett volna, ha a törvényhozás a tényálladék megállapításánál a kincstári érdekek sérelméből indult volna ki. A tényálladék különben sem kimerítő, mert például az 1922: XVI. t.-c. 5. §. alapján aligha büntethető az a Magyarországon lakó külföldi állampolgár, aki honossága eltitkolása mellett ténylegesen fennálló koronakövetelést ismer el, hogy ilyképen a másik felet valorizáció előnyéhez juttassa.*

40. §.

Ez a törvény nem érinti az 1922: XVI. t.-c. II. fejezetében és az 1922: XXVIII. t.-c. 2. és 3. §-aiban foglalt rendelkezéseket, sem pedig a pénzügyminiszternek az Osztrák-Magyar Bank felszámolásával kapcsolatban az 1921: XXVI. t.-c. 10. §-ában megadott felhatalmazást.

Ad 40. §.

1. Az 1922: XVI. t.-c. az 1921 december 21-én Londonban létrejött brit-magyar egyezményt (I. fejezet) és az ahhoz csatolt törvényhozási felhatalmazásokat (II. fejezet) tartalmazza. A II. fejezet a törvény 3—7. §-ait foglalja magában.

A 3. §. szövegét 1. a 25. §. ut. I. jegyzet alatt. A 4. §. szövege közölve van a 32. §. ut. 1. jegyzet alatt.

Az 5. §. szövege: „Aki abból a célból, hogy magának vagy másnak jogtalan vagyoni előnyt szerezzen, a szövetséges és társult hatalmak valamelyikének állampolgára ellen a hivatal útján akár egészben, akár részben koholt követelést érvényesít, vagy aki az említett célból a szövetséges és társult hatalmak valamelyikének állampolgárával összejátszik avégett, hogy az utóbbi a FKH-oknál ellene akár egészben, akár részben koholt követelést érvényesítsen. az, amennyiben a cselekmény súlyosabb büntető rendelkezés alá nem esik, vétséget követ el és egy évig terjedhető fogházzal és az elérni szándékolt jogtalan vagyoni előny ötszöröséig terjedheti; pénzbüntetéssel büntetendő. E vétség kísérlete is büntetendő.”

* L.: A magyar FKH. hatásköre. (Békejog, III. évf. 15. old.)

A 6. §. szövege: „A m. kir. minisztérium elrendelheti azoknak az ingóságoknak, javaknak, jogoknak és érdekeknek a békeszerződésnek megfelelő kisajátítását, amelyeket a békeszerződés 132. és 194. cikke, VIII. része, valamint X. részének IV. címe értelmében a szövetséges és társult hatalmak valamelyikének vagy valamely állampolgárunknak ki kell szolgáltatni vagy rendelkezésére kell bocsátani. Ha a minisztérium másként nem rendelkezik, a kisajátítás elrendelésére saját ügykörén belül minden m. kir. miniszter akár közvetlenül, akár e célra felállított szerve útján, jogosult. A kisajátítás külön kisajátítási eljárás nélkül az intézkedésre hivatott hatóságnak a tulajdonoshoz vagy birtokoshoz intézett határozatával vagy hirdetmény útján történik. A kisajátított ingóságok, javak, jogok, érdekek a határozat kézbesítésével vagy a hirdetmény közzétételének napjával az államra szállnak át.

2. Az 1922:XXVIII. t.-c, a francia kormányval 1921 január 21-én a trianoni szerződés 231. cikke alá eső tartozások rendezése tárgyában létrejött egyezményt és az annak kapcsán adott törvényhozási felhatalmazásokat foglalja magában.

3. Az 1921: XXV. t.-c. 10. §-a felhatalmazást tartalmaz a pénzügyminiszter részére, a magyar államnak az Osztrák-Magyar Banknál fennálló tartozásainak rendezése céljából a bank vezetőjével és felszámolóival kötendő egyezményekre.

41. §.

Azt a magyar adóst, aki valamely külföldi, vagy külföldön lakó hitelezővel szemben fennálló és a Békeszerződés rendelkezései alá eső tartozását a háború esetére szóló kivételes hatalom alapján kibocsátott valamely rendelkezésre hivatkozással letétbe helyezte, a letétbehelyezés a tartozás alól csak abban az esetben mentesíti, ha a hitelező a leíetét teljesítésül elfogadja. Ha a tartozás a letétbehelyezéssel nem szűnt meg, a netán járó kamatra azokat a jogszabályokat kell alkalmazni, amelyek a letét hiányában irányadók volnának.

Az előbbi bekezdésben foglalt rendelkezések arra az esetre is állnak, ha a hitelező a követelést a Békeszerződés 231. cikke alapján a m. kir. Felülvizsgáló és Kiegyenlítő Hivatal útján érvényesíti.

A letétbehelyezés alapján az államkincstár ellen a letétbe helyezett összegben felül sem a letevő, sem harmadik személy sem kártérítés címén, sem más címen semmiféle követelést nem érvényesíthet.

Az előbbi rendelkezések nem zárják ki a letétbe helyező részéről a Békeszerződés 231. cikke alapján ellene érvényesített követeléssel szemben a magánjog szabályai szerint különben támasztható kifogások érvényesítését.

Ha a letétel az 1918. évi november hó 1. napja előtt történt, a pénzügyminiszter méltánylást érdemlő esetben az adósnak a magyar koronaérték nemzetközi árfolyama csökkenéséből eredő kárát egészen vagy részben megtérítheti.

Ad 41. §.

Ennek a szakasznak a rendelkezése általános jellegű jogszabályt tartalmaz, amely jogszabálynak alkalmazása nincsen a belső elszámoláshoz kötve, hanem a clearingállamokon kívüli viszonylatokra is kiterjed.

A háború folyamán több rendelet, így a 8286/914. M. E. (Rend. Tára, 1914. évf., 2605. old.) a Brit Birodalommal és Franciaországgal szemben, a 3591/916. M. E. (Rend. Tára, 1518. old.) Olaszországgal, Portugáliával és Romániával szemben fizetési tilalmat állapított meg. Ugyanezek a rendeletek megengedték, hogy a magyar adós a külföldi tartozás összegét belföldön, vagy az O.-M. B. budapesti főintézeténél, vagy a Postatakarékpénztárnál, vagy valamely közpénztárnál, vagy az erre kijelölt magánhitelintézeteknél a teljesítés hatályával tetébe helyezhesse. Számos magyar adós élt ezzel a joggal már a fegyverszünet előtt. Különösen nagy számmal azonban a fegyverszünet utáni időben éltek vele magyar adósok. A 3610/921. M. E. rend. (Bp. Közl. 1921 jun. 5) a nevezett külföldi államokkal szemben fennálló fizetési tilalmat megszüntette, egyben pedig kimondta, hogy azon az alapon, hogy³ a 8286/914. M. E. rendeletnek a letétbehelyezés útján való teljesítésre és a késedelmi kamatokra vonatkozó rendelkezései nem nyerhetnek alkalmazást, az államkincstár ellen sem kártérítési, sem más címen semmiféle követelést nem lehet érvényesíteni. A T. 41. §-a tulajdonképpen az ezen rendeletben már kimondott jogszabályt ismétli meg, és egyben megszüntet egy anomáliát. A fenti rendelet a kincstár felelősségét csak az O.-M. B.-nál, a Postatakarékpénztárnál és valamely közpénztárnál teljesítés gyanánt történt letétbehelyezésekre mondta ki, nem intézkedett azonban a magánhitelintézeteknél hasonrendeltetéssel történt letétekről. A 41. §. rendelkezése ez utóbbiakat amazokkal egyenlő elv alá vonja.

Azt a valutáris kárt, amely a letéti összegnek a korona nemzetközi árfolyamcsökkenéséből keletkezett, a 41. §. a letevőre hárítja. Egyben kimondja, hogy a letevő a belső elszámolási eljárásban a FKH-lal szemben sem érvényesíthet a letét ténye alapján kifogást. Mindazonáltal a T. különbséget tesz az 1918 november. 1-je előtt és az ezt követő időben történt letétbehelyezése között; előbbieket tekintetében a pénzügyminiszter a letevőt teljes kárösszeg erejéig terjedhető kártérítéssel kártalaníthatja. A letevő ebben az esetben nem tartozik semmilyen külön kan igazolni, hanem az abszolút valutakár alapján igényt tarthat a kar-

talánításra. Az a rendelkezés, hogy a letevő a „letétbe helyezett összegén felül” nem érvényesíthet követelést a kincstár ellen, a letéti kamatok sérelme nélkül értendő. Figyelmet érdemel, hogy a 41. §. rendelkezése minden 1918 november 1 előtti letét tekintetében megengedi a kártérítést, ha a letétel azon célból történt, hogy ezáltal bármely antantországban fenálló tartozás alól szabaduljon a magyar adós; vagyis nem csupán olyan hitelezővel szemben történt letétbehelyezés esetében, aki valamely clearinget optait antantállam honosa, hanem abban az esetben is, hogyha a hitelező valamely clearingen kívüli állam honosa, — helyet foghat a kártalanítás a korona árfolyamvesztése folytán a letevőt ért valutakárért.

42. §.

Ez a törvény kihirdetése napján lép életbe.
Végrehajtásáról a pénzügyminiszter gondoskodik.

Ad 42. §.

A törvény az „Országos Törvénytár” 1923. évi 9. számában 1923. évi július 26-án hirdettetett ki. (Lásd még az „Előszóban” foglaltakat is.)

III.

FÜGGELÉK.

A m. kir. minisztérium 9110/1921. M. E. számú rendelete
**a trianoni békeszerződés értelmében létesítendő „Magyar Királyi Felül-
vizsgáló és Kiegyenlítő Hivatal” felállítása tárgyában.**

A m. kir. minisztérium az 1921. évi XXXIII. t.-c. 2. §-ában kapott felhatalmazás alapján a következőket rendeli:

1. §. Az 1921. évi XXXIII. törvénycikkkel becikkelyezett trianoni békeszerződés 231. cikke értelmében létesítendő Felülvizsgáló és Kiegyenlítő Hivatal (Office de Vérification et de Compensation) hatáskörébe utalt tennivalók ellátására a m. kir. minisztérium felállítja a „Magyar Királyi Felülvizsgáló és Kiegyenlítő Hivatal”-t és e hivatal ügyeinek intézésével a Pénzügyi Központot (Budapest, IV. ker., Deák Ferenc-utca 1. szám alatt) bízta meg.

2. §. A Magyar Királyi Felülvizsgáló és Kiegyenlítő Hivatal a ni. kir. pénzügyminiszter főfelügyelete alatt áll.

A Magyar Királyi Felülvizsgáló és Kiegyenlítő Hivatal ügykörét és eljárását a pénzügyminiszter rendelettel állapítja meg és gondoskodik a hivatal költségének fedezéséről.

3. §. A Magyar Királyi Felülvizsgáló és Kiegyenlítő Hivatal működésének általános irányítására és szakvéleményekkel támogatására külön tanács fog felállítani, amelynek szervezetét és hatáskörének részleteit a m. kir. pénzügyminiszter rendelettel állapítja meg.

4. §. A Magyar Királyi Felülvizsgáló és Kiegyenlítő Hivatal részéről a trianoni békeszerződésben meghatározott keretek között kívánt felvilágosításokat és adatokat minden magyar állampolgár és Magyarországon székhellyel bíró jogi személy vagy társaság a kitűzött határidőben megadni köteles.

E kötelezettség elmulasztása esetében a felmerült költségért és kárért a mulasztó fél felelős, érintetlenül maradván a fennálló jogszabályokon alapuló büntetőjogi felelőssége, valamint a békeszerződésben meghatározott esetekre megszabott bírságért való felelőssége is.

5. §. A jelen rendelet kihirdetésének napján lép életbe és a pénzügyminiszter hajtja végre.

Budapest, 1921. évi október hó 29.

A m. kir. minisztérium 6180/1923. M. E. számú rendelete

a m. kir. Felülvizsgáló és Kiegyenlítő Hivatal hatáskörének, szervezétének és eljárásának szabályozása tárgyában.

A m. kir. minisztérium a brit állampolgárokkal szemben fennálló, a trianoni békeszerződés 231. cikke alá eső tartozások rendezése tárgyában a brit királyi kormánnyal 1921. évi december hó 20-án Londonban kötött egyezmény becikkelyezéséről és a trianoni békeszerződés végrehajtásával kapcsolatos egyes kérdések rendezéséről szóló 1922. évi XVI. t.-c. 3. és 4. §-aiban kapott felhatalmazás alapján a következőket rendeli:

I. Hatáskör.

1. §. A m. kir. minisztérium 9110/1921. M. E. számú (a Budapesti Közlöny 1921. évi november 4. napján kiadott 247. számában kihirdetett) rendeletével létesített „Magyar Királyi Felülvizsgáló és Kiegyenlítő Hivatal” (Hivatal) állami közhivatal, amely a pénzügyminiszter főfelügyelete alatt áll. Ez a hivatal a Pénzügyügyi Központ keretében működik.

2. §. A Hivatal hatáskörébe a következő ügyek tartoznak:

1. ellátja azokat az ügyeket, amelyeket az 1921: XXXII.1. törvénycikkkel becikkelyezett trianoni békeszerződés vagy a végrehajtása során kötött valamely egyezmény a magyar Felülvizsgáló és Kiegyenlítő Hivatal (Office de Vérification et de Compensation) hatáskörébe utasít; közreműködik különösen azoknak a pénztartozásoknak a rendezésében, amelyeket a békeszerződés 231. cikke vagy külön egyezmények alapján a felülvizsgáló és kiegyenlítő hivatalok útján kell rendezni;

2. elszámolja az ellenséges javak, jogok és érdekek felszámolásából eredő jövedelmeket és követeléseket (a békeszerződés 232. cikke h) pontjának 1. alpontja), a békeszerződés X. részének IV. és V. címe alapján a Szövetséges és Társult Hatalmak állampolgárai részéről a kereset benyújtása előtt bejelentett kártérítési és visszakövetelési igényeket tárgyalja és azok felől nyilatkozik azzal a megszorítással, hogy elismerő nyilatkozatot vagy egyességi ajánlatot csak a pénzügyminiszter felhatalmazása alapján tehet;

3. ellátja a békeszerződéssel kapcsolatos mindazokat az ügyeket, amelyeket valamely törvény, a minisztérium, a pénzügyminiszter vagy az utóbbival egyetértve valamelyik más miniszter a Hivatal hatáskörébe utasít.

Abban a kérdésben, hogy valamely ügy, különösen valamely pénztartozás rendezése a Hivatal hatáskörébe tartozik-e vagy sem, a pénzügyminiszternek az igazságügyminiszterrel egyetértve adott nyilatkozata a Hivatalra kötelező.

II. Szervezet.

3. §. A Hivatal élén az elnök áll. A Hivatal elnöke a Pénzügyügyi Központ vezérigazgatója.*

Az elnök a pénzügyminiszter jóváhagyásával a Hivatal vezetését igazgatóra bízhatja, aki az elnök felügyelete és irányítása mellett működik.

4. §. A Hivatal személyzete az elnök által a pénzügyminiszter jóváhagyásával szerződéssel alkalmazottakból és szolgálattételre a Hivatalhoz kirendelt tényleges szolgálatban álló állami tisztviselőkből áll.

* Módosított olyan értelemben, hogy az elnököt a pénzügyminiszter nevezi ki.

A szerződéses alkalmazottak hivatalos működésük megkezdése előtt az elnök kezébe fogadalmat tesznek. A fogadalom szövege a következő: „Én N. N. becsületesre és lelkiismeretemre fogadom, hogy a M. Kir. Felülvizsgáló és Kiegyenlítő Hivatalnál teljesítendő szolgálatom során a hivatali titkot megőrzöm és hivatali tennivalóimat pártatlanul és lelkiismeretesen teljesítem”. A fogadalom letételéről jegyzőkönyvet kell készíteni.

Tényleges szolgálatban álló köztisztviselőt a Hivatalhoz a pénzügyminiszter az illetékes miniszterrel egyetértve rendel ki. Tényleges szolgálatban álló ítélőbíró vagy ügyészt csak saját beleegyezésével és csak akkor lehet a Hivatalhoz kirendelni, ha az igazságügyminisztériumban van alkalmazva. Az ítélőbíró vagy ügyészt a pénzügyminiszter kívánságára az igazságügyminiszter rendeli ki.

5. §. A Hivatal személyzetének járandóságait a pénzügyminiszter jóváhagyásával az elnök, a tényleges szolgálatban álló tisztviselőt illetően az illetékes miniszternek a hozzájárulásával a pénzügyminiszter állapítja meg.

Szolgálatételre a Hivatalhoz kirendelt állami tisztviselő állami járandóságait a Hivatal az illetékes tárcának megtéríti, ha a hivatali szolgálat az ő munkaidejét teljesen leköti.

6. §. A Hivatal véleményező és tanácsadó szerve a Hivatal mellé rendelt Tanács.

A Tanács feladata, hogy a Hivatal működésében és általában a békeszerződés végrehajtásával kapcsolatban felmerülő elvi jelentőségű, valamint gazdasági és pénzügyi kérdésben a Hivatal megkeresésére vagy a miniszter felszólítására véleményt nyilvánítson.

7. §. Az 1923: XXVIII. t.-c. 23. §-ának utolsó bekezdése értelmében a Tanács tagjai:

1. a pénzügyminiszter, a kereskedelemügyi miniszter és az igazságügyminiszter részéről kinevezett egy-egy tag és ezek egy-egy helyettese;

2. a Budapesti Kereskedelmi és Iparkamara, a Budapesti Áru- és Értéktőzsde, a Budapesti Ügyvédi Kamara, a Gyáriparosok Országos Szövetsége, az Országos Iparegyesület, az Országos Magyar Gazdasági Egyesület, az Országos Magyar Kereskedelmi Egyesület, a Baross-Szövetség, a Pénzügyintézetek Országos Egyesülése, a Magyar Jogászegylet, a Takarékpénztárak és Bankok Egyesülete, továbbá a Brit-Magyar, a Francia-Magyar és az Olasz-Magyar Kereskedelmi Kamarák, valamint a pénzügyminiszter részéről esetleg még kijelölendő testületek egy-egy állandó kiküldöttje;

3. tizenkét meghívott tag és 4 póttag, akiket a gazdasági, pénzügyi és igazságügyi szakférjak sorából a Hivatal elnökének előterjesztésére a pénzügyminiszter hív meg.

8. §. A Tanács elnöke a Hivatal elnöke, akit akadályoztatása esetében a pénzügyminiszter kiküldöttje (7. §. 1. pont) helyettesít.

9. §. Ha annak a szüksége merül fel, hogy egyes kérdésekben az érdekelt gazdasági körök a Hivatal munkáját véleményükkel állandóan támogassák, a Tanács tagjai sorából egy vagy több szakbizottságot alakíthat.

10. §. A Tanácsban viselt tagsági állás tiszteletbeli.

A szakbizottság (9. §.) tagjai részére a pénzügyminiszter tiszteletdíjat állapíthat meg.

III. Eljárás és ügyvitel.

11. §. A Hivatal érdemleges intézkedésének, különösen valamely követelés elismerése vagy megtagadása tárgyában más Felülvizsgáló és Kiegyenlítő Hivatalhoz intézett nyilatkozatnak érvényességéhez, továbbá a bíróságokhoz intézett megkeresésekhez (13. §.) az elnöknek vagy az igazgatónak aláírása vagy az elnök részéről kijelölt két-két főtisztviselőnek együttes aláírása szükséges.

Az aláírásra jogosult főtisztviselők nevét és hivatalos aláírását a Hivatal helyiségében ki kell függeszteni.

Egyéb intézkedések aláírása felől az elnök rendelkezik.

12. §. A bíróságok és más hatóságok a Hivatal megkeresésének ugyanúgy tartoznak eleget tenni, mint a közigazgatási hatóság megkeresésének általában. *A megkeresett bíróság vagy más hatóság a Hivatal megkeresésének soronkívüli köteles eleget tenni.*

13. §. *Ha a Hivatal hatáskörébe tartozó ügy vagy ügyek elintézése céljából szükséges,* a Hivatal akár a hivatalos lapban közzétett általános, akár egyenként való felhívással bárkit írásbeli vagy szóbeli nyilatkozat tételére, felvilágosítás nyújtására kötelezhet és bárkit személyes megjelenés kötelezettsége mellett megidézhet.

Azoknak a személyeknek a kihallgatása iránt, akik nem laknak a Hivatal székhelyén, a Hivatal rendszerint a lakhelyük alapján illetékes kir. járásbíró-ságot keresi meg.

A kir. járásbíró-ságot kell megkeresni akkor is, ha a megidézett a Hivatal idézésének nem tesz eleget, vagy a felhívott a szükséges felvilágosítást nem vagy nem megfelelő terjedelemben és módon szolgáltatja, vagy ha valamely személynek vallomására megesketése, tanúnak, szakértőnek vallomásra kényszerítése szükséges.

A megkeresésben közölni kell, hogy a kihallgatandó személy ügyfél, tanú vagy szakértő-e.

A járásbíró-ság a polgári perrendtartásnak (1911: I. t.-c.) a fél, tanú vagy szakértő kihallgatására és megesketésére vonatkozó szabályai szerint jár el,

14. §. A Hivatal az adósként vagy kötelezettként és a hitelezőként vagy jogosultként közvetlenül érdekelt ügyfélhez intézett felhívásában azt is kimondhatja, hogy a megjelenés vagy a felvilágosítás nyújtásának elmulasztása esetében a felet az ügyre vonatkozó meghatározott jogi hátrány fogja érni, pl. az, hogy a Hivatal az eset körülményei szerint a mulasztást joglemondásnak vagy jogelismerésnek, vagy valamely ténykörülmény beismerésének fogja tekinteni.

15. §. Ha a Hivatal az eset összes körülményeinek mérlegelése után úgy találja, hogy a magyar hitelező által bejelentett követelés nem esik a békeszerződés 231. cikkének 1 — 4. pontja alá, a bejelentésnek a szemben álló hivatalhoz való továbbítását mellőzheti. A bejelentés továbbításának mellőzéséről a Hivatal a hitelezőt indokolt határozatban értesíti (békeszerződés 231. cikkét követő függelék 25. §-a).

Ha az illetékes Hivatalok jogerőre emelkedett együttes határozatban megállapították vagy ha az illetékes Vegyes Döntőbíró-ság kimondotta, hogy a magyar hitelező által bejelentett követelés nem esik a békeszerződés 231. cikkének 1-4. pontja alá, a magyar Hivatal a hitelező kérelmére erről bizonyítványt ad ki (a békeszerződés 231. cikkét követő függelék 23. §-a).

16. §. Ha a Hivatal által valamely szembenálló Hivatal javára irt követelésnek a magyar adóstól való behajtása a Hivatal megítélése szerint veszélyben forog, a Hivatal annak biztosítása végett az illetékes pénzügyigazgatóságot keresi meg. A Hivatal által meghatározott összeg biztosítására az 1923. évi VII. t.-c. 73. §-át kell értelemszerűen alkalmazni. Ha az adós a Hivatal megítélése szerint kielégítő biztosítékot nyújt, biztosítási intézkedések foganatosítását mellőzni kell, a már foganatosított intézkedéseket pedig meg kell szüntetni.

A Hivatalnak biztosítást rendelő határozata ellen az első biztosítási cselekmény foganatosításától számított 15 nap alatt panasszal lehet élni a m. kir. Közigazgatási Bírósághoz. A panasznak halasztó hatálya nincsen.

17. §. A Hivatal kiadmányait rendszerint ajánlott levélben, indokolt esetben tértivevénnyel kell kézbesíteni.

Csekélyebb fontosságú ügyben a határozat közlése közönséges levél útján is történhetik.

Sürgős esetekben székhelyén a Hivatal saját közege útján is kézbesíthet.

18. §. A Hivatal ügyvitelének szabályait a Hivatal, a Tanácsét a Tanács a pénzügyminiszter hozzájárulásával állapítja meg.

IV. Eljárási díjak.

19. §. A Hivatal azoktól a magyar honosoktól, akik követelésének vagy tartozásának rendezése végett tevékenységet fejt ki, költségeinek fedezésére eljárási díjakat szed.

A Hivatal fenntartásával kapcsolatos költséget az eljárási díjkból kell fedezni. Ha a Hivatal költségei az eljárási díjkból nem fedezhetők, a hiányt a pénzügyi tárca terhére a pénzügyminiszter előlegezi.

20. §. A Hivatal a következő eljárási díjakat szedi:

1. lajstromozási díjat (21. §.),
2. elszámolási díjat (22. §.),
3. jóváírási díjat (23. §.),
4. egyességi díjat (24. §.).

Az eljárási díjakat a Hivatal számlájára a Pénzügyintézet Központ pénztárába kell fizetni.

21. §. Lajstromozási díjat (20. §. 1. pontja) az a magyar honos köteles fizetni, aki valamely követelését vagy pedig javára, jogára vagy érdekére vonatkozó valamely igényét alakszerűen bejelenti. A lajstromozási díj a bejelentett követelés tőkeösszegének vagy a bejelentett igény értékének egy (1) ezrelékét teszi és a bejelentés napjával esedékes.

22. §. Elszámolási díjat (20. §. 2. pontja) az a magyar honos köteles fizetni, akinek valamely tartozását a Hivatal valamely Szövetséges vagy Társult Hatalom Felülvizsgáló és Kiegyenlítő Hivatalának javára írta. Az elszámolási díj a Szövetséges vagy Társult Hatalom javáírás napjával esedékes.

Az angol fontokban elszámolt tartozásnál az elszámolási díj a tartozásnak 1000 angol fontig terjedő összege vagy részösszege után fél ($\frac{1}{2}$) %-ot, ezenfelül 10,000 angol fontig terjedő részösszeg után három nyolcad ($\frac{3}{8}$) %-ot s az ezt meghaladó részösszeg után egy negyed ($\frac{1}{4}$) %-ot tesz ki.

A görög drachmában elszámolt tartozásnál az elszámolási díj a tartozásnak 5000 drachmáig terjedő összege vagy részösszege után fél ($\frac{1}{2}$) %-ot, az ezenfelül 20,000 drachmáig terjedő részösszeg után három nyolcad ($\frac{3}{8}$) %-ot s az ezt meghaladó részösszeg után egy negyed ($\frac{1}{4}$) %-ot tesz ki.

Más külföldi pénznemekben elszámolt tartozásoknál az elszámolási díj megállapítására irányadó értékhatárokat pénznemenként a m. kir. pénzügyminiszter állapítja meg.*

23. §. Jóváírási díjat (20. §. 3. pontja) az a magyar honos köteles fizetni, akinek valamely követelését vagy igényét valamely Szövetséges vagy Társult Hatalom Felülvizsgáló és Kiegyenlítő Hivatala elismerte. A jóváírási díj esedékességét és mértékét a pénzügyminiszter külön rendelettel szabályozza.

24. §. Egyességi díjat (20. §. 4. pontja) az a magyar honos köteles fizetni, akinek valamely Szövetséges vagy Társult Hatalom állampolgárával kötött egyességet az ebben a kérdésben irányadó jogszabályok értelmében az illetékes Hivatalok tudomásul vették vagy jóváhagyták. Az egyességi díj az egyesség értelmében fizetendő összeg egy (1) ezreléke és az egyesség tudomásul vételének vagy jóváhagyásának napjával esedékes.

Egyesség esetében az adós az egyesség körébe vont tartozás, a háború kitörése előtt szerzett követelés vagy egyéb igénye után elszámolási és jóváírási díjat nem köteles fizetni.

25. §. Az eljárási díjakat a Hivatal fizetési meghagyással közli, amelyben naptár szerint megjelöli azt a napot, amelyen a díj esedékessé vált.

Az eljárási díjat vagy az érdekelt Szövetséges vagy társult Hatalom pénznemében, vagy ehelyett a Hivatal cselekményének lajstromozási díjnál a bejelentésnek napját megelőző napon a Budapesti Áru- és Értéktőzsdén jegyzett záróárfolyamok (pénz és áru) középárfolyamának alapul vételével országos pénznemben kell fizetni.

A fizetési meghagyásban fél választása szerint fizethető koronaösszeget is meg kell jelölni.

Az eljárási díjat a fizetési meghagyás vételétől 15 nap alatt kell megfizetni; ezt a fizetési határidőt a meghagyásban meg kell jelölni.

Különös méltánylást érdemlő esetekben, a Hivatal lajstromozási, jóváírási és egyességi díj megfizetésére 15 napnál hosszabb határidőt is engedélyezhet és azt a szükséghez képest több ízben is meghosszabbíthatja. Az elszámolási díjat a Hivatal a pénzügyminiszter esetről-esetre megadott hozzájárulásával különös méltánylást érdemlő esetekben leszállíthatja vagy megfizetését elengedheti.

A fizetési meghagyás ellen 15 nap alatt a pénzügyminiszterhez halasztó hatállyal nem bíró fellebbezettel lehet élni. A Hivatal vagy a pénzügyminiszter kérelemre a felebbvitelnek egészben vagy részben halasztó hatályt adhat.

Az eljárási díjakat a közadók módjára kell behajtani.

* A francia frankban történő elszámolás esetében a tartozásnak 100,000 frankig terjedő összege vagy részösszege után $\frac{1}{2}$ %; ezenfelül 1 millió frankig $\frac{3}{4}$ %; az ezt meghaladó részösszeg után $\frac{1}{4}$ % van megállapítva. (66215/924. P. M. rend.: Bpesti Közl. 1924. aug. 3.)

V. Záró rendelkezések.

26. §. A Hivatalhoz intézett beadványok, valamint a Hivatal részéről kiállított nyugták és elismervények bélyeg- és illetékmentesek. Azok az egyes- ségek és az egyezkedések céljait szolgáló jogátruházások, engedményezések, meghatalmazások, megbízások és egyéb ügyletek, amelyek a m. kir. Felülvizsgáló és Kiegyenlítő Hivatal rendezése alá eső tartozásokat és követeléseket illetőleg létrejönnek, ha ez a körülmény magából az okiratból kitűnik, szintén illeték- mentesek.

27. §. A jelen rendelet életbelépésével a trianoni békeszerződés értel- mében létesítendő „M. Kir. Felülvizsgáló és Kiegyenlítő Hivatal” felállítása tárgyában kibocsátott 9110/1921. M. E. számú rendeletnek mindazok a rendel- kezésesei hatályukat veszítik, amelyek a jelen rendelettel ellentétesek.

28. §. A jelen rendelet kihirdetésének napján lép életbe. A 21—25. §-ok rendelkezései a Hivatal felállításától a rendelet életbelépése napjáig elintézett ügyek tekintetében is irányadók azzal az eltéréssel, hogy a jelen rendelet életbelépése napját megelőzően esedékessé vált eljárási díjknak a 25. §. második bekezdése értelmében koronaértékre történő átszámításnál a jelen rendelet életbelépése napját megelőző napon a budapesti áru- és értéktőzsdén jegyzett záró árfolyamnak (pénz és áru) középárfolyamát kell alapul venni.

Kelt Budapesten, 1923. évi augusztus hó 22-én.

Tartalomjegyzék.

	Oldal
Előszó	3
I. Áttekintés	8
II. Szakaszonkénti szövegmagyarázat	
1. §	29
2. §	33
3. §	34
4. §	39
5. §	42
6. §	43
7. §	45
8. §	50
9. §	55
10. §	60
11. §	61
12. §	63
13. §	66
14. §	68
15. §	68
16. §	69
17. §	72
18. §	72
19. §	76
20. §	77
21. §	78
22. §	81
23. §	83
24. §	85
25. §	86
26. §	88
27. §	89
28. §	89
29. §	90
30. §	92
31. §	92

32. §. _____	93
33. §.	95
34. §. _____	98
35. §.	98
36. §.	100
37. §.	104
38. §. ... _____	106
39. §.	106
40. §. _____	108
41. §. ... _____	109
42. §.	111
Függelék:	
A 9110/921 M. E. rendelet szövege	112
A 6180/923 M. E. rendelet szövege	113

PÓTLÁS.

A jelen kommentár sajtó alá rendezése közben jelent meg az osztrák Vorkriegsschuldengesevz novellája. Ez a „*Vorkriegsschuldennovelle*” (13. G. Bl. v. 3. August 1925, Nr. 254) lényegbevágó módosításokat tesz az alaptörvény sarkalatos rendelkezéseiben. Figyelemmel arra, hogy az osztrák törvény sok tekintetben mintája volt a magyar törvénynek, szükségesnek látszik a novella ismertetése.

A kisebb jelentőségű módosításokon és a korábbi rendelkezések szabatosításán és a schilling-rendszernek a törvény értékskálájában való keresztülvezetésén felül: különösen három irányban mozognak a változtatások: 1. Változást szenvedett az állami hozzájárulás (Bundesbeitrag) mérve úgy a valutatartozások, mint a valorizált koronartartozások esetében. 2. Változási szenvedett azon hányad, amelyben az állam a valorizált koronartartozások úgynevezett valorizációs nyereségéből részesedik. 3. Kiterjesztést nyertek a törvény rendelkezései abban az irányban, hogy a „belső elszámolás” elvei nem csupán a clearingállamokkal szemben való viszonylatokban alkalmazandók, hanem megfelelő módon alkalmazást nyernek a clearingenkívüli államokban levő adósokkal és hitelezőkkel szembeni viszonylatokra, valamint a clearingenkívüli államokban történt likvidációkra is.

Ad 1. Az alaptörvény szerint (11. §.) a valutatartozásokból adós fizetni tartozott¹ a háborúelőtti árfolyamon (Vorkriegskurs) átszámított koronaösszeg névértékét és ezenfelül a maradványból: *a)* az egész különbözetet a bankárok, bankok, valamint azok, akik luxusárúk vételárával tartoznak; *b)* 80%-ot a gyárosok, vasúti és hajósvállalatok; *c)* 60%-ot más adósok; *d)* 50%-ot közjogi testületek. Ezzel szemben a novella szerint: ha az elszámolási nap inapi árfolyamán (Tageskurs) átszámított összeg nem haladja meg a háborúelőtti árfolyamon (Vorkriegskurs) koronába átszámított összeg ezerszeresét, — úgy az egészet az adós tartozik megfizetni. Ha az ezerszereset meghaladja, úgy ezt a részösszeget és ezenfelül a maradványból: *a)* bankok, bankárok és iparszerűleg tőzsdeügyletekkel foglalkozók az egészet; *b)* gyárosok, vasúti és hajósvállalatok a maradványösszeg 70%-át; *c)* más adósok a maradványösszeg 50%-át tartoznak megfizetni. Ha a napi árfolyamon átszámított összeg több mint a hétezerszerese a háborúelőtti árfolyamon átszámított összegnek, akkor az adós a háborúelőtti árfolyamon átszámított korcinaösszegnek nem az ezerszeresét, hanem ezeröttszázszorosát tartozik fizetni. Kivételt tartalmaz a 14. §. *a)* a közjogi testületekre (tartományok, járások, községek), amelyek a háborúelőtti árfolyamon átszámított koronaösszeg névértékét és az ezt fölöző maradvány 40%-át tartoznak csak fizetni.

A valorizált koronartartozásokból az alaptörvény szerint (13. §.) az adós a tartozás névértékét és a valorizációs különbözet 50%-át tartozott fizetni; a különbözet másik felét az állam viselte. A novella szerint: Ha a valorizált tartozás az elszámolás napján fennálló napi árfolyam szerint koronába átszámítva nem tesz ki többel¹, mint az ezerszeresét azon összegnek, amennyit kitett volna ez, hogyha a valorizált tartozás összegét a háborúelőtti árfolyamon számították volna át koronába: úgy[^] az egészet az adós tartozik fizetni. Ha többet tesz ki az ezerszeresnél, úgy az adós viseli ezen részösszeget és ezenfelül az ezt fölöző többletösszeg 40%-át. Ha a valorizált tartozás napi árfolyamon átszámított koronaegyenértéke több mint hétezerszeresét teszi ki annak, amit kitett¹ volna, hogyha ugyanezt a háborúelőtti árfolyamon számították volna át koronaértékre, úgy az adós

által fizetendő részösszeg az ezerötszázszorosra emelkedik. Kivételt tesznek itt is a közjogi testületek, amelyek az eredeti koronatartozás névértékét és a fölös összeg 40%-át fizetik (14. §. a). Ha az adós tartozása (valorizált koronatartozás vagy valutatartozás) nem haladja meg az 1000 schillinget, úgy nincsen helye állami hozzájárulásnak, kivéve azon esetet, ha egyébként adós gazdasági léte volna veszélyeztetve. (16. §.)

Ad 2. Lényeges változást téti' a novella a valorizált koronakövetelésck valorizációs nyereségeinek megosztása tekintetében is. Az alaptörvény szerint az osztrák hitelező az eredeti koronakövetelés névértékét és a valorizációs nyereség 40%-át kapta meg. (14. §.) A novella értelmében először a díjak és illetékek vonatnak le. Ha a valorizált koronakövetelés az elszámolási nap napi árfolyamán koronába átszámh'va nem haladja meg az ezerszeresét annak, amit kitett volna az, hogyha ugyan-ezen összeget a háborúelőtti árfolyamon számították volna át koronába: úgy az egész összeg az osztrák hitelezőt illeti. Ha meghaladja az ezerszeresét, úgy ez a részösszeg plus az ezen részösszeget fölösző többletösszeg 40%-a a hitelezőé. Ha a napi árfolyamon koronába átszámított összeg több mint a hétezerszerese a háborúelőtti árfolyamon kiszámított koronaösszegnek, úgy az ezerszeres szorzószám helyett ezerötszázszoros szorzószám veendő. A többi az államot illeti. Közjogi testületek a valorizált koronakövetelések koronanévértékét és a fölösző többlet 40%-át kapják. Minden esetben a szövetség kötelevényekkel (Schuldverschreibungen) teljesít, amelyek 5%-kal kamatoznak és megállapított törlesztési terv szerint fizettetnek.

Ad 3. Az alaptörvény szerint az állami hozzájárulás (Bupdesbeitrag) csakis a clearingeljárásban elszámolt tartozásokhoz adatott meg és általában a belső elszámolás elvei csak a clearingeljárás keretében nyertek alkalmazást; a minisztérium felhatalmazást nyert, hogy kivételes esetekben egyes külállamokkal való viszonylatokra kiterjeszthesse a törvény rendelkezéseit. A novella (41. §.) elrendeli, hogy a clearingeljárásra vonatkozó belső elszámolási rendelkezések kiterjesztetnek azon antantállamokkal való jogviszonyokra is, amelyek nem optáltak a clearinget. Ugyanígy kiterjeszti a novella a belső elszámolási elvek hatályát az Amerikai Egyesült Államokkal szemben 1921 augusztus 24-én létrejött békeegyezményből (13. G. Bl. Nr. 643) folyó jogviszonyokra is. Másféleképpen kifejezve: Ausztria ráhelyezkedett a novellában arra az alvire, hogy a háborúelőtti (alatti) jogviszonyokból előállott' valutáris terheket, továbbá a likvidációs károkat, valamint valutáris nyereségeket mind be'evopja a belső elszámolásba, vagyis tekintet nélkül az államközi clearingrendszerre, egymással befelé — a törvényben közelebbről körülírt elvek és arányok szerint — kompenzálja. Ennek a gondolatnak kivitelezése céljára a clearingenkívüli államokkal szemben fennálló tartozások terheinek belső elszámolása, továbbá a clearingenkívüli államokban szenvedett likvidációs károk megtérítése iránt, valamint a valutáris nyereségek mikénti bevoínása iránt a novellában újonnan felvett 41. a)–41. g) §-ok részletes rendelkezéseket tartalmaznak. Kiemelést érdemel ezek közül az osztrák fél igénye az elszámolás megejtése előtti állami előleg nyújtására (41. d).

A novella egyéb rendelkezései közül külön kiemelést igényelnek a magánegyeségek teljesítése iránti kiegészítő és szabatosító rendelkezések (39. §. 8.) és a jogi személyek honosságára vejnatozó szabatosító rendelkezések. (10. §.) Rendkívül tanulságos a korábbi törvény hatályával szemben azon elv kimondása, hogy különleges rendelkezések hiányában a novella rendelkezései visszahatólag érvényesek olyan tényállásokra is, amelyek amikor életbelépte e'ött keletkeztek. (Art. II.)